

ISSUEMAKERS

Mediatrendanalyse Ministerie van Buitenlandse Zaken

Februari 2023

 [issuemakers.nl](https://www.issuemakers.nl)

 020-3455088

 Rembrandtweg 39
1181 GE Amstelveen

Ministerie van Buitenlandse Zaken

Februari 2023

Inhoud

1. Inleiding.....	3
2. Managementsamenvatting.....	4
3. Bevindingen	5
4. Buitenlandse Zaken in het nieuws	10
4.1. Berichtgevingsvolume ministeries.....	10
4.2. Berichtgevingsvolume minister Hoekstra en minister Schreinemacher.....	11
4.3. Kwalitatieve duiding belangrijkste mediamomenten	13
4.4. Berichtgeving per bron: verschillen tussen populaire kranten, kwaliteitskranten en media met een duidelijk profiel.....	28
5. Thema's in het nieuws	32
5.1. Berichtgevingsvolume binnen de 6 beleidsthema's	32
5.2. Berichtgeving binnen de onderzochte beleidsthema's.....	33
5.3. Mediagezag bewindspersonen	37
6. Actoren en stakeholders in het nieuws	40
6.1. Overzicht genoemde personen, organisaties en bedrijven.....	40
6.2. Duiding van actoren en stakeholders in het nieuws.....	41
7. Twitteranalyse.....	43
7.1. Berichtgevingsvolume	43
7.2. Belangrijkste onderwerpen uit berichtgeving	46
7.3. Zichtbaarheid minister Hoekstra	47
7.4. Zichtbaarheid minister Schreinemacher.....	47
7.5. Voornaamste actoren	47
8. Radio en televisie.....	48
8.1. Belangrijkste gebeurtenissen op radio en televisie.....	48
9. Bronnenlijst en verantwoording	52
9.1. Primaire bronnen	52
9.2. Secundaire bronnen	52
9.3. Verantwoording	52
10. Bijlage	53
10.1. Belangrijkste gebeurtenissen per beleidsthema	53
10.2. Overzicht belangrijkste subissues per thema	56

1. Inleiding

Het ministerie van Buitenlandse Zaken stond in 2022 in het brandpunt van de belangstelling. Een belangrijke reden daarvoor is de oorlog in Oekraïne en de positie van Nederland daarin. Maar ook op andere dossiers is er vanuit de media aandacht voor het werk van het ministerie en van de bewindslieden. Het rapport over racisme bij het ministerie dat in december werd gepubliceerd, kreeg ook veel media-aandacht. In de periode 10 januari 2022 tot en met 31 december 2022 was het ministerie van Buitenlandse Zaken na VWS het meest in het nieuws van alle ministeries. Dit was ook de periode van deze mediatrendanalyse. Dit rapport is een vervolg op een eerdere media-analyse, uitgevoerd over de periode april 2019 – april 2020.

Het communicatieadvies- en analysebureau Issuemakers heeft deze opdracht uitgevoerd in opdracht van de Directie Communicatie. De onderzoeksvraag is als volgt:

Welke trends zijn er te ontdekken in de berichtgeving over het ministerie van Buitenlandse Zaken, het buitenlandbeleid en de bewindspersonen?

We onderzoeken hierbij de Nederlandse geschreven media, radio- en televisieprogramma's¹ en Twitter in de periode van 10 januari tot en met 31 december 2022. In totaal zijn er zo'n 16.900 artikelen en 20.100 Twitterberichten geanalyseerd. Ook wordt in de analyse aandacht besteed aan de zes prioritaire thema's die door Buitenlandse Zaken zijn aangeleverd. Het gaat om: Internationale veiligheid, mensenrechten/Vrijheid/Internationaal recht, Europese Unie/Europese samenwerking, Internationale handel en welvaart, Ontwikkelingssamenwerking (inclusief internationaal klimaatbeleid), Consulaire/NL'ers in het buitenland.

Met name in de eerste helft van 2022 was de oorlog in Oekraïne allesoverheersend in de media. Dat maakt 2022 dan ook een bijzonder en misschien zelfs wel uitzonderlijk jaar voor het ministerie van Buitenlandse Zaken. De oorlog betekende ook dat sommige beleidsthema's in het middelpunt van de belangstelling stonden (internationale veiligheid), terwijl andere thema's beperkter aandacht hebben kregen (ontwikkelingssamenwerking). In de tweede helft van het jaar zorgt het rapport over racisme bij Buitenlandse Zaken voor de grootste piek in media-aandacht over het ministerie.

Deze mediatrendanalyse begint met het verkrijgen van een kwantitatief beeld van het nieuws over het ministerie van Buitenlandse Zaken, de bewindspersonen en de beleidsthema's in de reguliere media. Dit kwantitatieve beeld geeft inzicht in de *hoeveelheid* nieuws in de onderzochte periode, maar nog niet in *de manier waarop* er over het departement, haar ministers en de thema's wordt geschreven en gesproken. Daarom bestaat deze analyse voor een belangrijk deel uit het duiden van artikelen en het aanwijzen van trends, sentimenten en frames. In de gehele mediatrendanalyse – dus ook in de gedeelten waarin niet reguliere, maar sociale media worden behandeld – is gekozen voor deze combinatie van kwantitatieve inzichten en duiding. De analyse van aandacht op radio en televisie is kwalitatiever van aard.

Issuemakers hoopt dat deze analyse voldoende interessante inzichten oplevert: voor communicatie, voor beleid inclusief de posten en voor de politieke en ambtelijke leiding van het ministerie.

¹ Het gaat om alle landelijke en regionale dagbladen (print en online), gratis nieuwssites (NOS, RTL Nieuws, NU.nl), ANP-berichten en de belangrijkste televisie- en radiozenders (NPO, BNR, RTL).

2. Managementsamenvatting

Onderzoek

Dit onderzoek, uitgevoerd door bureau Issuemakers, betreft de berichtgeving over het ministerie van Buitenlandse Zaken en de beide bewindslieden in 2022. Daarbij is zowel gekeken naar het volume (kwantitatief) als de inhoud van berichtgeving (kwalitatief). Het zwaartepunt in het onderzoek ligt bij berichtgeving in (landelijke) dagbladen. In beperktere mate zijn ook radio, televisie en Twitter meegenomen. We richten ons in het bijzonder op de 'pieken' in de berichtgeving gedurende de periode – de momenten waarop Buitenlandse Zaken volop in de belangstelling stond. Voorbeelden daarvan zijn de kritiek vanuit de Kamer op sancties tegen Rusland, de Nederlandse positie ten aanzien van het Oekraïense EU-kandidaat-lidmaatschap en het rapport over racisme op het departement.

Het onderzoek is uitgevoerd in opdracht van de Directie Communicatie. De wens was om tevens te onderzoeken hoe de berichtgeving (output) zich verhoudt tot de communicatieve inzet (input) vanuit het ministerie. In sommige gevallen signaleren we – bijvoorbeeld door te kijken naar de reacties van woordvoerders en bewindspersonen – een duidelijke, gerichte aanpak. Ook zijn cijfers opgenomen over de mate waarin de bewindspersonen zichtbaar zijn op de belangrijkste thema's van het departement. Maar om beter onderbouwde uitspraken te doen over de relatie tussen communicatie-input en -output, is een meer gerichte inventarisatie nodig van de gekozen communicatie-aanpak. Dat zou interessant zijn voor een volgende verkenning.

In deze rapportage komt Issuemakers ook tot algemene bevindingen. Hieronder staat een aantal van de meest in het oog springende resultaten onder elkaar.

Kwantitatieve analyse

Het ministerie heeft relatief veel media-aandacht gekregen in 2022: Buitenlandse Zaken was nummer 2 van alle ministeries, achter het ministerie van VWS. Als we kijken naar de bewindslieden van het kabinet, kreeg Minister Hoekstra ook veel aandacht – alleen Rutte, De Jonge, Kuipers, Van der Wal en Kaag worden in meer artikelen genoemd. Minister Schreinemacher stond relatief minder in de belangstelling.

Kranten die relatief veel over Buitenlandse Zaken publiceren zijn het AD (inclusief regiotitels), Het Financieel Dagblad en NRC. Landelijke titels als De Telegraaf, de Volkskrant en Trouw volgen op enige afstand. Het valt op dat er in de eerste helft van 2022 meer nieuws over het ministerie van Buitenlandse Zaken was dan in de tweede helft. Dat heeft vooral met de oorlog in Oekraïne te maken. Die zorgde voor de grootste pieken in de onderzochte periode – groter dan die over het racismerapport.

Oekraïne

Het ministerie van Buitenlandse Zaken hanteert een aantal prioritaire beleidsthema's. Idealiter komen die gespreid over het jaar naar voren. Maar in 2022 was er één gebeurtenis dominant aanwezig was: de oorlog in Oekraïne. Mede daardoor was er bij de media minder aandacht voor andere thema's, met name in de eerste helft van het jaar. Desondanks slaagden het ministerie en de bewindspersonen erin om de inspanningen ten behoeve van Oekraïne te koppelen aan de eigen prioriteiten, zoals mensenrechten, vrijheid en Europese samenwerking.

Minister Hoekstra was in de eerste helft van het jaar op vele momenten zichtbaar. Zoals bij de verplaatsing van de ambassade, zijn bezoeken aan Oekraïne en de Baltische staten, en ook via speeches en media-optredens. Ieder statement of bezoek van minister Hoekstra was hard nieuws in de periode dat Oekraïne vol in de belangstelling stond. Ook minister Schreinemacher was geregeld in het nieuws over Oekraïne, doorgaans op onderwerpen die aansluiten bij haar portefeuille. Zo zegt Schreinemacher in de onderzochte periode dat het blokkeren van de Oekraïense graanexport door Rusland 'enorm lijkt op een oorlogsmisdad', een uitspraak die door veel media werd overgenomen.

De Nederlandse media waren over het algemeen positief over de inzet van de minister en het ministerie rond Oekraïne. De solidariteit met de Oekraïners klonk door in alle boodschappen van het ministerie, ook wanneer de wensen van de Oekraïense regering niet direct konden worden ingewilligd. Dat gebeurde bijvoorbeeld rondom het instellen van een *no fly zone* boven het land. Wel was er forse kritiek op de coördinatie en het tempo van de sancties tegen Rusland. Na een toespraak van president

Zelensky in de Tweede Kamer vond een fel debat plaats, waarop ook forse kritiek in de media volgde. Hierna werd oud-minister Blok aangezocht als nationaal sanctiecoördinator.

BHOS

De portefeuille Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (BHOS) was relatief gezien minder in de aandacht. Er zijn desondanks duidelijke pieken in media-aandacht, zoals rondom bieden van financiële steun aan Oekraïne en de *Global South* – dat laatste ten behoeve van klimaatproblematiek.

Minister Schreinemacher toont hierbij zichtbaar de actieve samenwerking met andere ministeries, zoals Defensie en Economische Zaken. De door minister Schreinemacher gepresenteerde beleidsnota over BHOS kreeg beperkte media-aandacht. In die berichtgeving wordt duidelijk dat sommige ambtenaren op het departement niet blij zijn met de ingeslagen richting. Er is kritiek op het feit dat Nederlandse ondernemers volgens het nieuwe beleid moeten kunnen meeprofiten van ontwikkelingshulp.

Consulair en andere issues

Met grote regelmaat is media-aandacht voor Nederlanders die in het buitenland in de problemen komen of overlijden. In berichten hierover wordt de consulaire ondersteuning ter plekke omschreven, over het algemeen als accuraat en behulpzaam. Andere issues die er uitspringen het verbreken van de diplomatieke betrekkingen door Nicaragua en de aanloop naar het WK in Qatar. In deze gevallen spreekt Nederland zich uit over mensenrechten. Deze berichtgeving zien we meer in de tweede helft van 2022, wanneer de media aandacht voor Oekraïne iets afneemt. Het valt op dat er relatief meer aandacht is voor het consulaire werk, zoals hulp bij een overlijdensgeval, wanneer vergeleken met het inhoudelijke werk op posten in het buitenland.

Ministerie als organisatie en het rapport over racisme

De grootste media aandacht voor Buitenlandse Zaken als organisatie kwam eind 2022, naar aanleiding van het onderzoek naar racisme en discriminatie binnen de geledingen. Dat rapport sloeg in als een bom en leidde tot veel kritiek in de media, juist omdat de uitkomsten in schril contrast staan bij de missie van Buitenlandse Zaken in de wereld. Naast enkele schrijnende, concrete voorbeelden, ging het in de pers vooral over de cultuur van de organisatie. Daarover doen ook meerdere (oud-) medewerkers kritische uitspraken. Verder komt in de berichtgeving duidelijk naar voren dat Buitenlandse Zaken zich de uitkomsten zwaar aantrekt. De politieke en ambtelijke top van het ministerie omarmen de uitkomsten van het rapport volledig, inclusief de aanbevelingen.

Het racismerapport staat in dit onderzoek niet op zichzelf. Eerder in het jaar was er kritische berichtgeving rond de benoeming van de nieuwe DG, nadat een brief van medewerkers aan de departementstop door media werd opgepikt. In die berichten werd ook al uitgebreid gerefereerd aan de cultuur binnen het departement, die volgens de berichten zou kunnen worden getypeerd als een *old boys network*.

Radio, televisie en Twitter

Issuemakers heeft in deze analyse gekeken naar uitgebreide radio- en televisieoptredens. Deze optredens staan in de mediacyclus niet op zichzelf en geven vrijwel altijd aanleiding voor *follow up*-artikelen in de geschreven pers, regelmatig via berichten van persbureau ANP. Door deze dynamiek worden soms specifieke, maar soms ook meerdere boodschappen van bewindspersonen omgevormd tot individuele artikelen die door meerdere landelijke media worden overgenomen. Dat gebeurt bijvoorbeeld bij het optreden van Hoekstra bij Buitenhof op 6 maart, kort na de Russische inval in Oekraïne. Wat de minister in dit interview zegt heeft voor verschillende, afzonderlijke berichten in kranten geleid. Dat geldt bijvoorbeeld voor de uitspraak dat de afspraken in het regeerakkoord met betrekking tot vluchtelingen moeten worden herzien door de oorlog.

Dit onderzoeksrapport bevat ook een kwantitatieve- en kwalitatieve analyse van Twitterberichtgeving over het ministerie. Het valt op dat de aandacht op Twitter minder gelijkloopt met de aandacht in de reguliere media. Er worden op het sociale platform specifiekere issues uitgelicht, die dan veel worden gedeeld door privégebruikers. Deze gebruikers plaatsen hun berichten vaak anoniem, de toon is vaak kritisch en ongenueanceerd.

3. Bevindingen

Dit hoofdstuk bevat de belangrijkste bevindingen van de mediatrendanalyse. De nadere en meer gedetailleerde uitwerking en onderbouwing ervan is te vinden in de navolgende hoofdstukken. De volgorde waarin de bevindingen zijn weergegeven, is ook de volgorde waarin het rapport – met de gedetailleerdere analyses – is opgebouwd.

3.1. Bevindingen

3.1.1. Media-aandacht: feitelijk

- Het ministerie heeft relatief veel media-aandacht gekregen in 2022: Buitenlandse Zaken was nummer 2 van alle ministeries, achter het ministerie van VWS.
- Als het gaat om media-aandacht zien we grote verschillen bij de bewindslieden in het kabinet. Minister Hoekstra kreeg relatief veel aandacht – alleen Rutte, De Jonge, Kuipers, Van der Wal en Kaag worden in meer artikelen genoemd. Minister Schreinemacher kreeg relatief weinig aandacht – alleen Van der Maat en Van Huffelen worden minder genoemd. Andere bewindslieden kregen vooral veel aandacht vanwege crises zoals corona (Kuipers), affaire Sywert van Lienden (De Jonge) en stikstof (Van der Wal). Het ontvangen van veel media-aandacht is dus niet altijd positief te duiden.
- Kranten die relatief veel over Buitenlandse Zaken publiceren zijn het AD inclusief alle regiotitels, Het Financieele Dagblad en de NRC. Landelijke titels als De Telegraaf, de Volkskrant en Trouw volgen op enige afstand.
- De hoeveelheid berichtgeving over Buitenlandse Zaken in het Financieele Dagblad is opvallend groot. Deze krant heeft weliswaar een internationale blik, maar is minder politiek gericht en heeft een wat kleinere lezersschare. Van de Volkskrant en Trouw zou je juist verwachten dat zij meer zouden publiceren, ook over bijvoorbeeld thema's als mensenrechten en ontwikkelingssamenwerking.
- Het valt op dat er in de eerste helft van 2022 meer nieuws over het ministerie van Buitenlandse Zaken was dan in de tweede helft. Dat heeft vooral met de oorlog in Oekraïne te maken. In de tweede helft van het jaar veroorzaakt het rapport over racisme binnen het ministerie de grootste piek in media-aandacht. In de berichtgeving over de slavernij-excuses, die in december worden aangeboden, wordt Buitenlandse Zaken relatief weinig genoemd.

3.1.2. Oekraïne

- Minister Hoekstra is zeer zichtbaar ten aanzien van Oekraïne, onder meer door zijn bezoeken aan het land en aan de Baltische staten. Het beeld is dat van een minister die voortvarend en betrokken is.
- Tegelijk toont hij zich diplomatiek, zoals rond de mogelijke EU-kandidatuur van Oekraïne. Zowel de aanvankelijke terughoudendheid als de uiteindelijke keuze vóór, die beiden door Hoekstra zijn uitgelegd, kunnen op steun rekenen in de Nederlandse media.
- Minister Hoekstra koppelt zijn boodschap over Oekraïne aan duidelijke eigen kernwaarden zoals gerechtigheid, vrijheid en het belang van internationaal recht. Daarmee onderscheidt hij zich enigszins van de boodschap van o.a. de minister-president, die andere termen kiest.
- De boodschap van internationaal recht en mensenrechten wordt nog op meer vlakken zichtbaar doorgetrokken, onder andere in de speech van minister Hoekstra tijdens Europadag. Deze toespraak wordt door duiders gezien als een trendbreuk: Nederland zou minder kritisch zijn gaan kijken naar Europese integratie, terwijl ons land zich lange tijd als *hardliner* opstelde op het Europese toneel.
- We zien in de media externe druk op Nederland en het ministerie van Buitenlandse Zaken vanuit de regering van Oekraïne. Dat gebeurt in de online-toespraak van president Zelensky in het Nederlandse parlement en aansluitend tijdens het bezoek van minister Koeleba. Beiden sporen

Nederland aan tot meer actie en concrete steun; waarbij de scherpe en gerichte media-*messaging* vanuit de Oekraïense regering naar Nederland opvallend is.

- Het ministerie en minister Hoekstra hebben actief en zorgvuldig gecommuniceerd rond het besluit om de Nederlandse ambassade in Kiev te verplaatsen: eerst naar Lviv en later naar Polen. Daarbij viel een kennelijk gekozen aanpak van 'dilemmacommunicatie' op. Afwegingen en risico's werden tijdig en openlijk gedeeld. Hierbij lijkt duidelijk geleerd te zijn van de eerdere ervaringen rond de ambassade in Kaboel, Afghanistan.
- We stellen vast dat de minister van Buitenlandse Zaken in zijn boodschap regelmatig aansluit bij de overige EU-leden, zoals bij toelating van Zweden en Finland tot de NAVO en het vaststellen van het Strategisch Kompas over Europese militaire samenwerking. Dat wil overigens niet zeggen dat Nederland geen zelfstandige koers vaart: de eigen afwegingen krijgen ook zeer regelmatig aandacht van media. Wel valt op dat de eenheid in het Europese optreden een vast onderdeel van zijn boodschap. Het valt ook op dat deze boodschap van gezamenlijkheid positief resoneert in de media.
- Over het algemeen reageren de media positief op de inzet en de houding van minister Hoekstra inzake Oekraïne. Hier lijkt ook een actieve communicatie-aanpak vanuit Buitenlandse Zaken zichtbaar zoals de duidelijke en consequente *messaging*.
- Het Nederlandse geluid tijdens een groot internationaal militair conflict als Oekraïne wordt in principe vertegenwoordigd door de minister-president, de minister van Buitenlandse Zaken en de minister van Defensie. Voor zover we dat zien gebeurt dat in onderlinge samenhang en met een heldere rolverdeling. Maar om daar betere uitspraken over te doen, zouden op dit dossier ook de berichtgeving rond Rutte en de minister van Defensie nader geanalyseerd moeten worden.
- Minister Hoekstra liep ten aanzien van extra defensie-uitgaven in het kabinet 'voor de troepen uit'. Dat gaf enige politieke irritatie, maar per saldo bleef dat beperkt. Hij zou dat later in zijn rol als CDA-partijleider nog een keer doen rond de stikstofdiscussie (AD-interview, augustus).
- De berichtgeving over Buitenlandse Zaken was in de onderzochte periode het meest negatief-kritisch ten aanzien van de coördinatie van de sancties tegen Rusland in verband met de oorlog in Oekraïne. Media vertolkten hierbij ook de kritische geluiden uit de Tweede Kamer. De kritiek betrof het eigen optreden van de minister in het parlement en tevens dat Nederland nog beperkt ambitieus en effectief was gebleken vergeleken met andere landen.
- De bewindspersonen van Buitenlandse Zaken hebben allebei het issue *oorlogsmisdaden* actief geagendeerd. Dat begon direct na de Russische inval en kreeg daarna vorm in de organisatie van een conferentie over het onderwerp en uitspraken over het blokkeren van de Oekraïense graanexport door Rusland – volgens Schreinemacher leek dat enorm op een oorlogsmisdaad.
- In de tweede helft van 2022 zwakt de berichtgeving over het conflict in Oekraïne af.

3.1.3. BHOS

- De grote aandacht voor Oekraïne maakt dat er vanuit de media minder aandacht is voor andere Buitenlandse Zaken-onderwerpen, waaronder de BHOS-portefeuille. Wel zien we aandacht voor minister Schreinemacher bij het aanbieden van financiële steun voor Oekraïne, samen met minister Ollongren (Defensie).
- Op bepaalde piekmomenten is er aandacht voor het beleid van minister Schreinemacher. Dit gebeurt bij het aanbieden van financiële steun voor klimaattransitie aan ontwikkelingslanden, onder andere door een dubbelinterview met minister Jetten (Klimaat en Energie) voor de COP27 in Egypte. Het valt op dat de combinatie met een ander ministerie of andere bewindspersoon (Klimaat en Energie, eerder Defensie) heeft gezorgd voor media-aandacht.

- Wanneer minister Schreinemacher over een concreter issue communiceert, is de media-aandacht groter. Een voorbeeld daarvan is de 7,5 miljoen euro die werd uitgetrokken voor de berging van een olietanker voor de kust van Jemen.
- De beleidsnota over een nieuwe strategie voor BHOS heeft weinig aandacht gekregen. Er was bijvoorbeeld geen groot interview in de landelijke media met de minister over de inhoud en de koers voor de komende jaren.

3.1.4. Consulair en andere issues

- Er is regelmatig consulaire nieuws, meestal over (nare) incidenten rond Nederlandse burgers ergens in de wereld (geweld, ziekte, et cetera). Deze berichten hebben meestal een *'human touch'*. In het algemeen is het beeldvorming over de consulaire bijstand door de posten positief. Dat wil zeggen: actief en betrokken. Het leeuwendeel van de berichtgeving binnen het thema consulaire zijn dit soort 'standaard' werkzaamheden. Voor het inhoudelijke werk op buitenlandse posten is relatief minder aandacht.
- Een sluimerend issue gedurende het jaar was het WK voetbal in Qatar. Het ministerie was aanvankelijk in beeld in verband met de mensenrechten. Gaandeweg is de media-aandacht verlegd naar de minister van Sport (VWS).
- Uitgesproken positief was de berichtgeving over de komst en ontvangst van 181 Afghanen door Nederland. Hier blijkt een geslaagde aanpak vanuit het ministerie, wat mogelijk iets van de negatieve berichtgeving in 2021 rond het vertrek uit Kaboel kan herstellen.
- Een ander opvallend issue was het verbreken van de diplomatieke betrekkingen door Nicaragua. De duidelijke stellingname van de Nederlandse ambassadeur ten aanzien van mensenrechten in het land viel in het oog. Het ministerie hield ook na de ophef vast aan het standpunt.

3.1.5. Buitenlandse zaken als organisatie

- Het onderzoek naar racisme en discriminatie binnen de organisatie dat eind 2022 naar buiten kwam, sloeg in als een bom. Bij media, parlement en bij de eigen medewerkers. De bevindingen hebben onherroepelijk een negatieve weerslag op de reputatie van het departement. Juist omdat zij zo strijdig zijn met de missie van het ministerie om goed te doen in de wereld.
- De reacties op het rapport zijn heftig: media en parlement zijn zeer kritisch in hun oordeel en vragen om breder en dieper onderzoek. Medewerkers zijn geschokt. Een deel herkent het beeld, een andere groep niet gelijk. Wel is er externe waardering voor de directe en volledige erkenning van het rapport door de politieke en ambtelijke top van Buitenlandse Zaken.
- Het meest indringende punt uit de media-analyses is dat hier geen sprake is van incidenten, maar dat de uitkomsten zijn terug te voeren op een dieper gewortelde "archaische" cultuur en structuur. Indringend, omdat dit op die manier raakt aan het algehele vertrouwen, intern en extern, in het handelen van Buitenlandse Zaken als organisatie.
- In de eerste helft van 2022 was er ook enkele malen kritische berichtgeving over het handelen van het departement als organisatie. Denk aan de benoeming van een nieuwe DG, de uitgelekte kritiek van ambtenaren op de beleidsnota over een nieuwe BHOS-strategie, het management van de interdepartementale coördinatie sancties Rusland en de aanwijzing van de Autoriteit Persoonsgegevens over de beveiliging rondom visa-aanvragen.
- In de berichtgeving rond de personeelsbenoeming voor de DG kwam al eerder expliciet de cultuur van Buitenlandse Zaken ter sprake. Het beeld van een *old boys network* werd toen al geschetst. Dat werd toen onderschreven door 600 medewerkers in een brief.
- De kritiek rond het racisme onderzoek op de organisatie was het heftigst. Maar kritiek op het gebrek aan inclusiviteit binnen de organisatie zagen we dus ook al eerder rond de DG-benoeming. We zien in alle gevallen dat de politieke en ambtelijke top naar buiten toe snel reageert met maatregelen. Maar het is telkens 'in reactie op' een incident of onderzoek. Nog

nauwelijks wordt extern (in media) zichtbaar dat Buitenlandse Zaken structureel, open en proactief werkt aan het inclusiever maken van de hele organisatie.

3.1.6. *Vergelijking met de vorige mediatrendanalyse*

- Minister Hoekstra krijgt relatief meer media-aandacht dan Stef Blok, de bewindspersoon die in de vorige mediatrendanalyse onder de loep werd genomen.
- Uit de vorige mediatrendanalyse bleek ook dat de minister van BHOS op relatief weinig media-aandacht kon rekenen. Destijds was minister Kaag zelfs hekkensluiter van alle ministers. Schreinemacher krijgt relatief gezien meer aandacht van media.
- In vorige analyse is ook gekeken naar mediagezag: de mate waarin een bewindspersoon wordt geciteerd door bronnen. Voormalig minister Blok kende een mediagezag in het totale nieuws van 31 procent, tegenover 50 procent voor Hoekstra. Voormalig minister van BHOS Kaag had een mediagezag van 27 procent en is daarmee gelijk aan het mediagezag van minister Schreinemacher in deze analyse.

3.1.7. *Twitteranalyse*

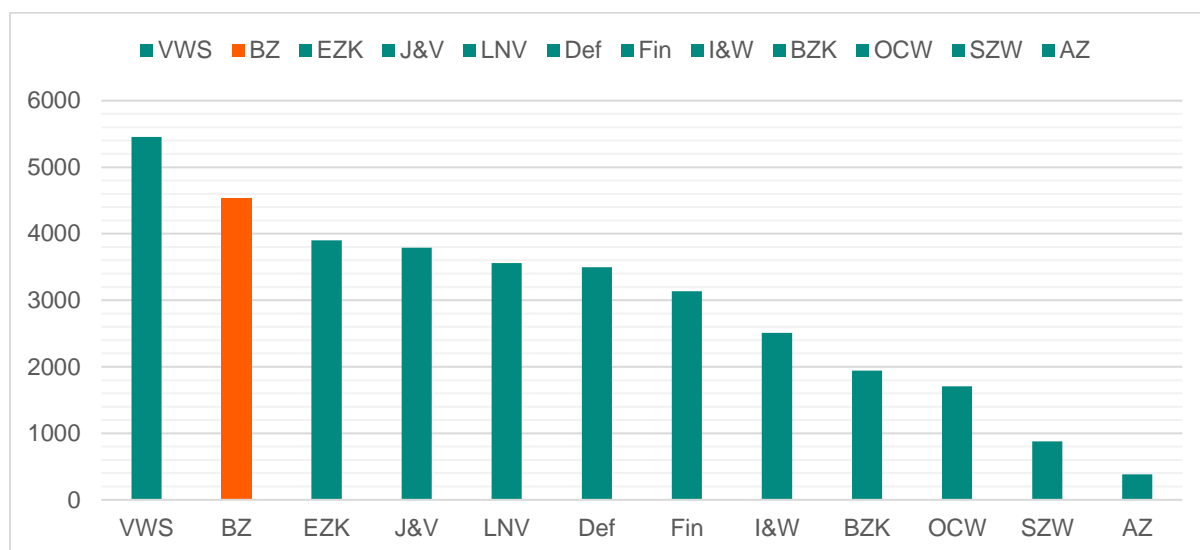
- Het totale berichtgevingsvolume over het ministerie van Buitenlandse Zaken op Twitter in de periode 10 januari 2022 tot en met 31 december 2022 bedraagt ruim 20.100 tweets. Binnen dit aantal wordt minister Hoekstra afgerond 7300 keer genoemd. Voor minister Schreinemacher is dit aanzienlijk minder: 360 keer.
- De berichtgeving van privégebruikers over het ministerie op Twitter is overwegend negatief. Het gaat voornamelijk om tweets die de kennis of het functioneren van meerdere bewindspersonen van het kabinet in twijfel trekken. Vaak zijn er specifieke tweets van privégebruikers die veel worden geretweet en geliket door anderen, waardoor berichtgevingspieken ontstaan.
- Naast de kritische tweets van privégebruikers, dragen ook de informatieve berichten van nieuwmedia bij aan de pieken. Vanwege het grote aantal volgers van deze nieuwsmedia-accounts, hebben deze berichten een groot bereik. Hierbij zijn vooral Het Parool, Trouw en De Telegraaf belangrijke titels.
- Het valt op dat de aandacht op Twitter niet altijd gelijkloopt met de aandacht in de reguliere media. Er worden op het sociale platform specifiekere issues uitgelicht, die dan veel worden gedeeld door privégebruikers. Deze gebruikers plaatsen hun berichten vaak anoniem, de toon is vaak kritisch en ongenueanceerd.

4. Buitenlandse Zaken in het nieuws

Dit hoofdstuk richt zich op de vraag in hoeverre het ministerie van Buitenlandse Zaken als organisatie en de betrokken ministers in het nieuws zijn verschenen. Hierbij wordt ook een vergelijking gemaakt met andere ministeries en ministers. Deze vergelijking wordt opgevolgd door kwalitatieve duiding van de belangrijkste nieuwsmomenten – de zogeheten *pieken* in de mediacyclus – waarin het ministerie van Buitenlandse Zaken of de bewindspersonen zijn genoemd. Tenslotte wordt gekeken naar de voornaamste bronnen die over het ministerie hebben bericht in de onderzochte periode.

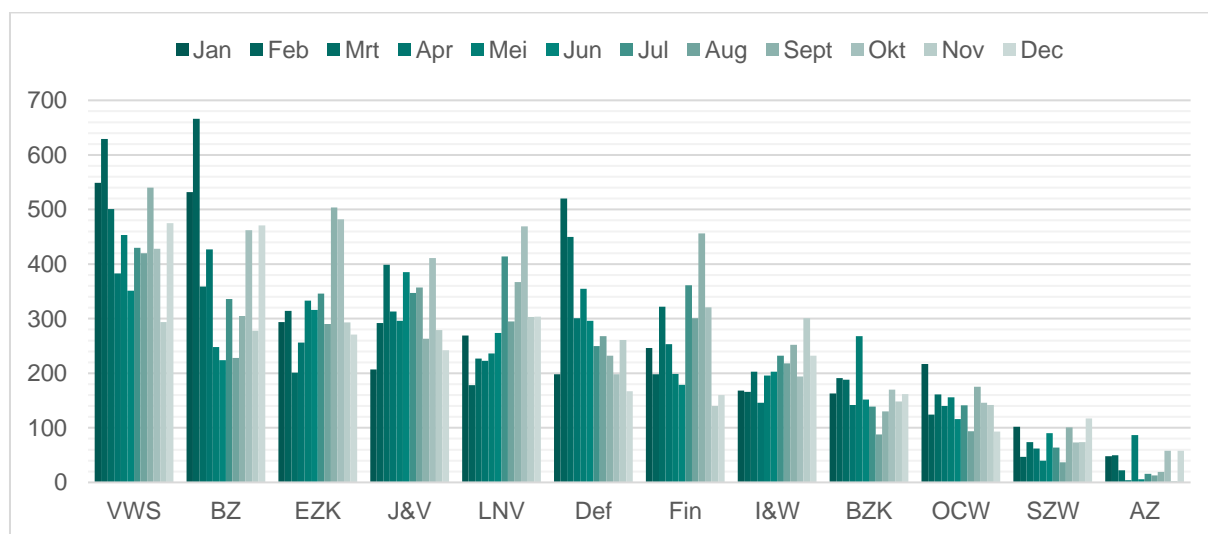
4.1. Berichtgevingsvolume ministeries

In de onderstaande *figuur 1* is het totale aantal verschenen artikelen per ministerie af te lezen.

Figuur 1: totale berichtgeving per ministerie in de periode 10 januari 2022 tot en met 31 december 2022.

Zoals zichtbaar in *figuur 1*, heeft het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport de meeste media-aandacht gekregen in de gemonitorde zoekperiode. Uit de analyse van de resultaten blijkt dat dit te maken heeft met (de nasleep van) de coronapandemie. Zo behoren kernwoorden als *COVID-19*, *infectieziekte*, *epidemie* en *publieke gezondheid* tot de meest besproken onderwerpen binnen de resultaten van het ministerie van VWS. In de onderzochte periode neemt het ministerie van Buitenlandse Zaken met ongeveer 4500 artikelen de tweede plaats in wat het totale aantal nieuwsberichten betreft. Andere ministeries die relatief veel media-aandacht hebben gekregen, zijn EZK (3900) en J&V (3800). In *figuur 2* zijn de resultaten per ministerie uitgesplitst per maand.

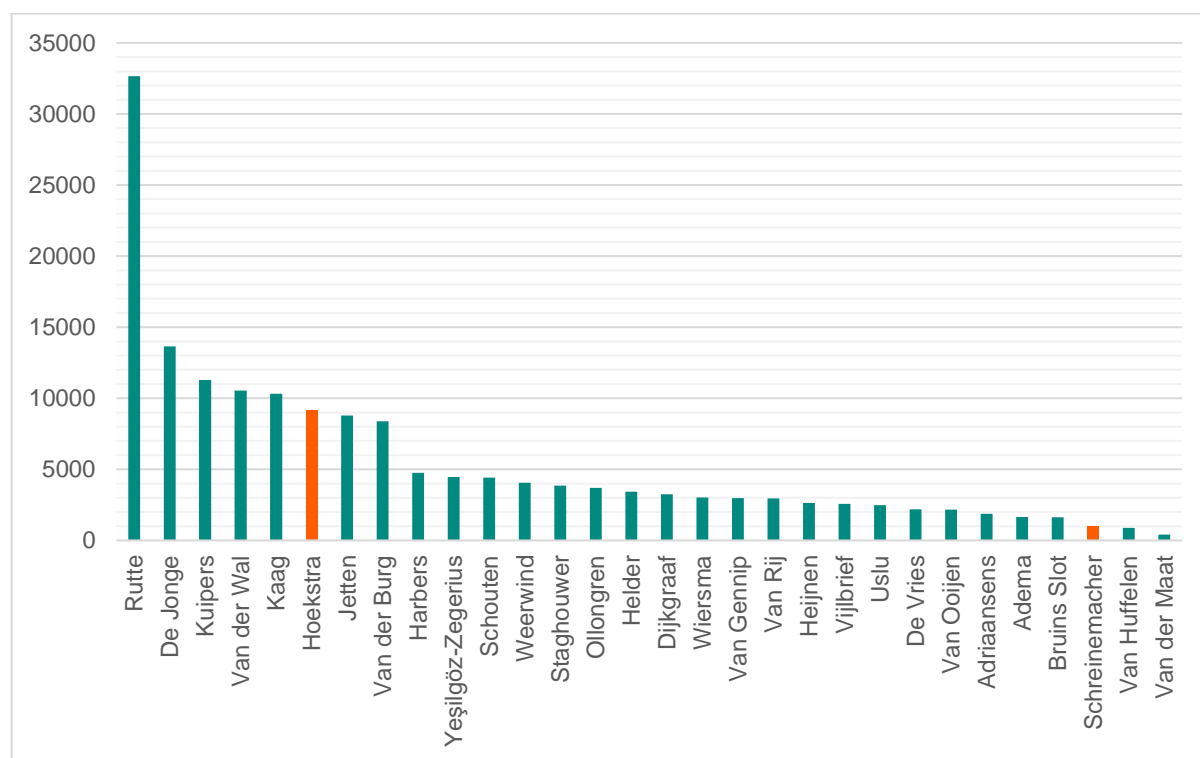
Figuur 2: totale aantal nieuwsartikelen per ministerie per maand in de periode 10 januari 2022 tot en met 31 december 2022.

In bovenstaande *figuur 2* zijn diverse berichtgevingspieken waar te nemen, waarvan de grootste toebehoort aan het ministerie van Buitenlandse Zaken in de maand februari 2022. Uit nadere analyse van de zoekresultaten blijkt dat dit te maken heeft met het begin van de Russische inval in Oekraïne. Ook in januari, de maand waarin de spanningen tussen Rusland en Oekraïne toenamen, is het berichtgevingsvolume over het ministerie relatief hoog. In de maanden mei en juni is dit echter aanzienlijk lager. De piek voor Buitenlandse Zaken in de maand oktober heeft te maken met diverse nieuwsitems, waaronder het besluit van de Nicaraguaanse regering om de diplomatieke banden met Nederland te verbreken, het overlijden van twee Nederlanders bij een ongeval in Ecuador, en het advies van Buitenlandse Zaken aan Nederlanders om Oekraïne te verlaten. De reden voor de berichtgevingspiek over het ministerie in de maand december ligt voornamelijk bij de publicatie van het rapport over institutioneel racisme binnen het departement.

Uit de grafiek blijkt verder dat ook het ministerie van VWS en het ministerie van Defensie relatief veel media-aandacht hebben gekregen in de maand februari. Ook voor het laatstgenoemde ministerie ligt de oorzaak van de berichtgevingspiek in februari bij de Russische inval in Oekraïne, zo blijkt uit nadere analyse van de zoekresultaten. Bij onderdeel 4.3 zal er verder worden ingegaan op de onderwerpen die binnen de onderzochte termijn speelden.

4.2. Berichtgevingsvolume minister Hoekstra en minister Schreinemacher

Om het volume van de berichtgeving over minister Hoekstra te vergelijken met de bewindspersonen van andere ministeries, zijn voor alle bewindspersonen aparte zoekopdrachten uitgevoerd. De resultaten hiervan zijn zichtbaar in *figuur 3*.

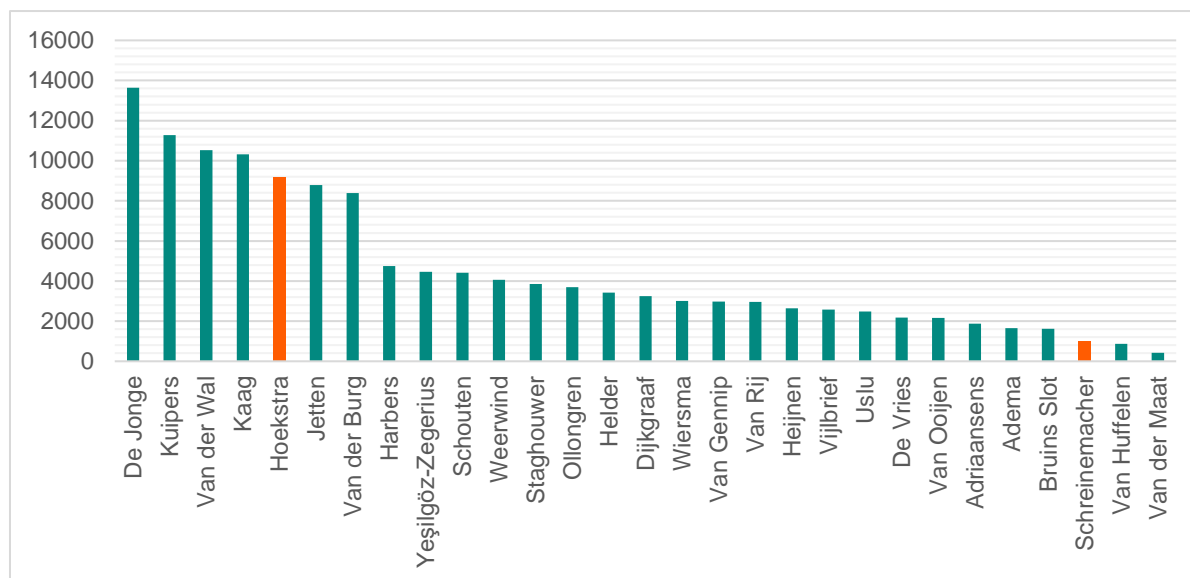

Figuur 3: totale aantal nieuwsberichten per bewindspersoon in de periode 10 januari 2022 tot en met 31 december 2022².

Bij de gegevens van bovenstaande grafiek valt direct op dat minister-president Rutte in de onderzochte periode verreweg de meeste media-aandacht heeft gekregen. Minister De Jonge voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening neemt de tweede plaats in met ruim 13.600 nieuwsberichten. Om de overige bewindspersonen beter te kunnen vergelijken, is in *figuur 4*, op de volgende pagina, ingezoomd op het artikelvolume per ministerie met uitzondering van Mark Rutte. Zo is het artikelvolume van de overige

² I.v.m. het tussentijdse aftreden van Henk Staghouwer als minister van LNV, is zijn berichtgevingsvolume tot en met 6 september gemonitord. De onderzoeksperiode van zijn opvolger Piet Adema begint op de datum van zijn aantreden: 3 oktober.

bewindspersonen per maand beter af te lezen. Mark Rutte en Hugo de Jonge worden wat betreft het mediavolume gevolgd door de ministers Kuipers (VWS), Van der Wal (Stikstof) en Kaag (Financiën).

Figuur 4: totale aantal nieuwsberichten per bewindspersoon met uitzondering van Mark Rutte in de periode 10 januari 2022 tot en met 31 december 2022.

4.2.1. Minister Hoekstra

De totale berichtgeving over minister Hoekstra in de onderzochte periode betreft ongeveer 9200 artikelen. Hiermee neemt Hoekstra wat het totale berichtgevingsvolume betreft de zesde plaats in van de bewindspersonen van kabinet Rutte IV. Hoewel Hoekstra hiermee minder media-aandacht heeft gekregen dan de eerder genoemde bewindspersonen, is dit (veel) hoger dan de meeste andere leden van het kabinet.

Minister Hoekstra krijgt relatief gezien (veel) meer media-aandacht dan Stef Blok, de bewindspersoon die in de vorige mediatrendanalyse onder de loep werd genomen. Blok bezette toen de op drie na laatste plaats van alle leden van het vorige kabinet, dat regeerde in de periode 26 oktober 2017 tot 10 januari 2022.

4.2.2. Minister Schreinemacher

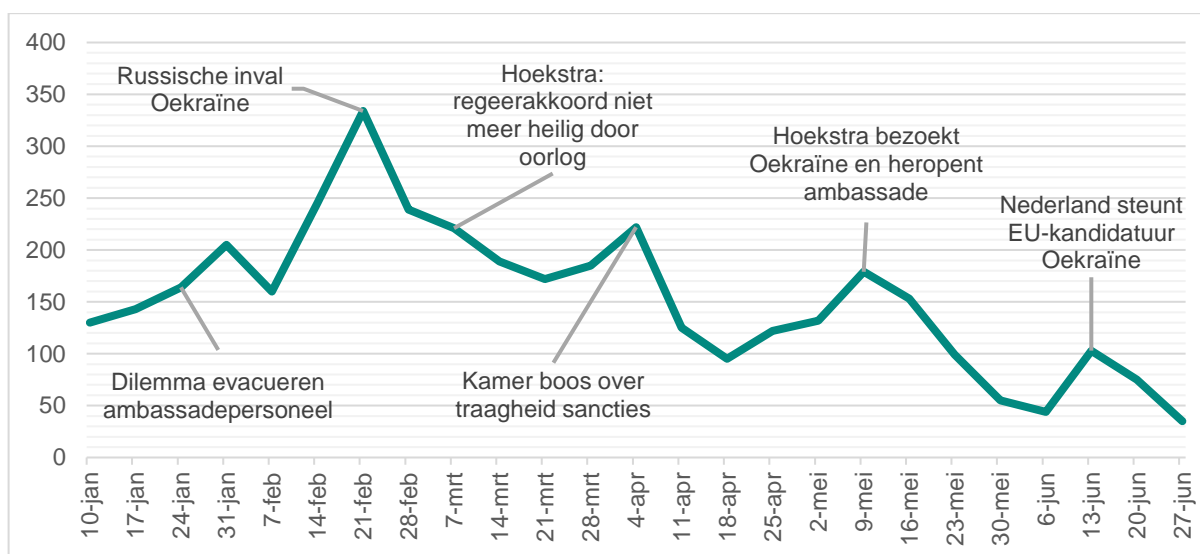
Uit de gegevens van *figuur 4* valt op dat minister Schreinemacher – in vergelijking tot andere bewindspersonen uit hetzelfde kabinet – relatief weinig wordt genoemd in de geanalyseerde media. Het totale berichtgevingsvolume in de onderzochte periode betreft ongeveer 1000 artikelen. Hiermee behoort Schreinemacher tot één van de minst genoemde bewindspersonen binnen de kaders van de zoekopdracht. Alleen over Alexandra van Huffelen en Christophe van der Maat zijn minder artikelen verschenen.

In de vorige mediatrendanalyse die het ministerie liet uitvoeren bleek ook dat de minister van BHOS kon rekenen op relatief weinig media-aandacht. Destijds was minister Kaag zelfs hekkensluiter. Schreinemacher krijgt relatief gezien dus wat meer aandacht van media.

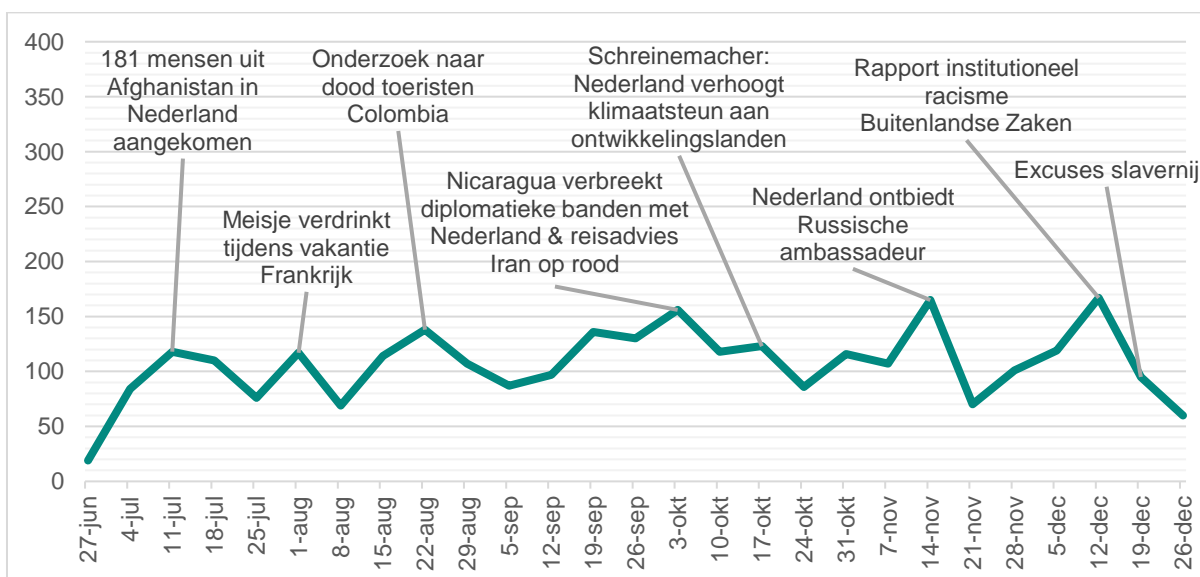
4.3. Kwalitatieve duiding belangrijkste mediamomenten

Om de mediacyclus rondom Buitenlandse Zaken en de bewindspersonen in kaart te brengen, is een zoekopdracht ingesteld die het ministerie als organisatie, het buitenlandse postennetwerk en de bewindspersonen bevat. Het totale berichtgevingsvolume van de zoekopdracht, afkomstig uit Nederlandse bronnen, betreft afgerond 16.900³ artikelen. Om het verloop van het aantal artikelen gedurende de gehele onderzoeksperiode goed af te kunnen lezen, zijn de resultaten opgesplitst in twee grafieken. In *figuur 5* is het (ontdubbelde) berichtgevingsvolume over de periode 10 januari 2022 tot en met 30 juni 2022 weergegeven. De berichtgeving in de overige maanden van de onderzoeksperiode, van 1 juli 2022 tot en met 31 december 2022, is zichtbaar in *figuur 6*.

Omdat de berichtgevingsvolumes steeds per week zijn weergegeven en de data uit de grafieken de start van de gemeten week aangeven, dekken de resultaten van 27 juni uit *figuur 5* de periode 27 tot en met 30 juni. De resultaten die in *figuur 6* zijn weergegeven als (de week van) 27 juni, zijn afkomstig uit de periode 1 tot en met 3 juli.

Figuur 5: totale berichtgevingsvolume over het ministerie van Buitenlandse Zaken en de betrokken bewindspersonen in de periode 10 januari 2022 tot en met 30 juni 2022.

Figuur 6: totale berichtgevingsvolume over het ministerie van Buitenlandse zaken en de betrokken bewindspersonen in de periode 1 juli 2022 tot en met 31 december 2022.

³ Het gaat hier om het totale aantal artikelen *inclusief* dubbelingen, dus identieke artikelen die in andere media, zoals de verschillende regiotitels van het AD, zijn verschenen. Omdat dit hoofdstuk zich op een kwalitatieve analyse van de resultaten richt, zijn zowel *figuur 5* als *figuur 6* gebaseerd op het *ontdubbelde* aantal.

Om een beter inzicht te kunnen krijgen in de belangrijkste mediagebeurtenissen binnen de zoekkaders, zijn in onderstaand overzicht diverse onderwerpen omschreven die in de periode 10 januari 2022 tot en met 31 december 2022 voor een toename van het berichtgevingsvolume hebben gezorgd. Deze belangrijkste mediagebeurtenissen staan hieronder in chronologische volgorde en zijn telkens voorzien van een korte, omkaderde duiding.

4.3.1. Geen officiële Nederlandse delegatie naar Winterspelen – 14 januari

Midden januari 2022 kondigt het ministerie van Buitenlandse Zaken aan dat Nederland geen regeringsdelegatie naar de Olympische Winterspelen in China zal sturen. Het ministerie laat weten dat er ook geen Nederlandse toeschouwers aanwezig mochten zijn in verband met de coronapandemie. Bij deze afweging speelde ook mee dat er vanwege de pandemie amper mogelijkheid zou zijn geweest voor overleg met de Chinese autoriteiten. In deze gesprekken zouden Nederlandse diplomaten hun grote zorgen over de mensenrechtensituatie in China hebben willen uitspreken, zo tekenden diverse dagbladen op uit de mond van een woordvoerder van Buitenlandse Zaken.

Grote, internationale sportevenementen liggen politiek vaak gevoelig, zeker als ze worden georganiseerd in landen waar de mensenrechten onder druk staan. In Nederland ontstaat vaak een politieke-maatschappelijke discussie over het wel of niet afvaardigen van een officiële delegatie of het boycotten van een sportevenement.

De discussie rondom de Winterspelen in China van 2022 richtte zich met name op de mensenrechten, één van de beleidsthema's van het ministerie. Deze casus past in het rijtje van evenementen zoals het WK in Qatar later in 2022 jaar en de Formule 1-wedstrijd in Saudi-Arabië. Het valt op dat de woordvoering rondom dit soort vraagstukken consequent bij het ministerie van Buitenlandse Zaken komt te liggen. Hoewel het om sportevenementen gaat, is het ministerie van VWS weinig zichtbaar in de media.

4.3.2. Situatie Oekraïne escaleert: dilemma over al dan niet evacueren Nederlands ambassadepersoneel – 24 januari

De nieuwsmaand januari staat voor een belangrijk deel in het teken van de oplopende spanning tussen Rusland en Oekraïne. Bij monde van Mark Rutte en Wopke Hoekstra laat het kabinet weten dat de NAVO 'massief' zal reageren op een eventuele Russische inval en dat het welwillend staat tegenover wapenleveranties aan Oekraïne.⁴ Rutte en Hoekstra kondigen in januari ook aan het land te zullen bezoeken.

Een subthema dat in deze periode voor het eerst aandacht krijgt in de pers is het al dan niet evacueren van Nederlands ambassadepersoneel uit Kiev. De Amerikanen haalden hun personeel al terug op 20 januari, wat wordt gezien als een belangrijk signaal. Nederland wacht langer, al spreekt Wopke Hoekstra eind januari van een 'enorm dilemma'. 'Je wilt niet te vroeg weggaan, maar je wilt er ook absoluut zeker van zijn dat onze eigen mensen veilig zijn', zo wordt Hoekstra in verschillende media geciteerd na een overleg met collega-buitenlandministers in Brussel.

Op 23 januari zegt oud NAVO-chef Jaap de Hoop Scheffer dat hij vindt dat Nederland zijn personeel moet terughalen. 'In Kaboel ging het totaal mis', zegt De Hoop Scheffer bij *Buitenhof*, refererend aan de problemen bij de evacuatie van ambassadepersoneel uit Afghanistan.

Het ministerie worstelt met een dilemma: enerzijds moest er steun worden betuigd aan de regering van Oekraïne in het naderende conflict met Rusland, maar anderzijds voelt de minister zeer sterk de verantwoordelijkheid voor de veiligheid van het ambassadepersoneel. Dat laatste wordt versterkt door de recente ervaringen in Afghanistan, getuige ook de opinie van De Hoop Scheffer. Hoekstra geeft in de media toe dat 'Kaboel' een rol speelde in het dilemma. Het valt sowieso op dat minister Hoekstra het dilemma ten aanzien van de evacuatie openlijk deelt. Hij toont een sterke persoonlijke betrokkenheid en laat merken dat hij continu in overleg staat met collega-ministers van Buitenlandse Zaken. Daarmee benadrukt hij de gezamenlijkheid in het Europese optreden.

⁴ Onder Hoekstra's voorganger Ben Knapen was Nederland nog tegen militaire steun aan de Oekraïners geweest – invloedrijke opiniemakers zoals Rem Korteweg van Clingendael spreken daarom van een *trendbreuk*.

4.3.3. Onrust bij Buitenlandse Zaken: topfuncties te vaak naar mannen – 16 februari

Halverwege februari ontstaat er onrust binnen het ministerie van Buitenlandse Zaken. Hoge ambtelijke en diplomatieke posities bij Buitenlandse Zaken gaan nog te vaak naar mannen, zo staat in een door 600 ambtenaren ondertekende brief aan de top van het ministerie. Aanleiding voor de brief is de benoeming van een nieuwe directeur-generaal 'politieke zaken', waar door minister Hoekstra in een laat stadium voor een man werd gekozen, terwijl de sollicitatieprocedure al met succes was doorlopen door een vrouwelijke diplomaat. De brief komt in handen van NRC, waarna andere media er ook uitgebreid over berichten. Onder meer de NOS wijdt meerdere artikelen aan de onrust op het departement.

Zowel minister Hoekstra als secretaris-generaal Paul Huijts reageren begrijpend op de briefschrijvers en vinden het percentage vrouwen in topfuncties ook nog te laag. Zij herkennen tevens dat er binnen het ministerie signalen zijn over een gebrek aan transparantie in het plaatsingsproces. Hoekstra, die in gesprek is gegaan met de auteurs van de brief, noemt zich in een reactie feminist en voorstander van een vrouwenquotum. Het initiatief van de briefschrijvers wordt door hem als 'stoer' getypeerd.

In de Tweede Kamer klinkt er kritiek naar aanleiding van het nieuws kritiek op de benoeming door Hoekstra. Kamerleden Sjoerdsma (D66) en Piri (PvdA) willen tekst en uitleg van de minister.

Het valt op dat er na de interne onrust meer nieuws volgt over het issue diversiteit bij Buitenlandse Zaken. Zo verschijnt er in Trouw een kritische column van Wendelmoet Boersema – zij hekelt Hoekstra's keuze voor een 'zevenvinker' – en een kritisch achtergrondverhaal waarin de top van het departement als een conservatief *old boys network* wordt afgeschilderd. In het laatste artikel komt onder meer oud-diplomaat Nori Spauwen aan het woord, die zich regelmatig kritisch uitlaat over diversiteit op het ministerie.⁵

Ongeveer een week na de onrust bij Buitenlandse Zaken, op 25 februari, laat het kabinet weten te willen inzetten op meer vrouwen op hoge posities binnen ministeries en de overheid in bredere zin. De verklaring van het kabinet komt samen met een Kamerbrief van Robbert Dijkgraaf (OCW) over diversiteit in de publieke sector, maar desondanks wordt het bericht in de media gekoppeld aan de onrust bij Buitenlandse Zaken.

Het issue diversiteit heeft de afgelopen jaren veel aan belang gewonnen en komt vaak terug in het publieke debat. Het percentage vrouwen in topfuncties is een belangrijke pijler in dat debat, omdat hier in allerlei sectoren veel winst te behalen valt, ook bij de overheid.

Hoekstra's keuze voor een mannelijke DG politieke zaken wordt hem in de media persoonlijk aangerekend. Maar dat is niet het enige: de benoeming wordt ook gezien als symbool voor de cultuur bij het ministerie, die conservatief zou zijn. Wanneer Hoekstra in zijn reactie meebeweegt met de briefschrijvers – hij onderschrijft de boodschap uit de brief en zegt 'ik ben een feminist' – wordt dat in de media niet altijd geloofwaardig geacht. De benoeming van de mannelijke DG wordt in de media en door kritische Kamerleden gezien als een bevestiging van de conservatieve cultuur op het departement. Hoekstra heeft een kans gemist om te laten zien dat hij een feminist is, zo is klinkt er in de kritiek door. Onder meer Volkskrant-columnist Loes Reijmer reageert schertsend op de uitspraak van Hoekstra.

Politiek columnist van RTL Nieuws Jos Heymans heeft niet zozeer kritiek op het aanstellen van een man als DG, maar is toch kritisch. Volgens Heymans heeft de minister de relatie met zijn ambtelijke organisatie direct een deuk laten oplopen. 'Hoekstra begon met een misstap', schrijft Heymans.

De verklaring van het kabinet, een paar dagen na de onrust, is een extra reden voor media om over de onrust bij Buitenlandse Zaken te schrijven. Wel is de insteek van het nieuws positief ten aanzien van het issue: het kabinet kondigt aan te gaan inzetten op diversiteit.

4.3.4. Uitgebreide berichtgeving over Russische inval in Oekraïne – eind februari

De grootste mediapijk in de onderzochte periode vindt plaats als Rusland Oekraïne op 24 februari binnenvalt. In de twee weken voor de inval is de spanning al dusdanig opgelopen dat minister Hoekstra de Nederlandse ambassade – nog maar met minimale bezetting – van Kiev naar het westelijker gelegen

⁵ Op 24 februari publiceert Spauwen ook een opiniestuk in het FD over de 'giftige cultuur' op het departement.

Lviv verplaatste en het reisadvies voor Oekraïne naar *rood* werd aangepast. Twee dagen voor de inval maakt premier Rutte bekend dat het ministerie van Buitenlandse Zaken de Russische ambassadeur in Nederland ter verantwoording roept. Al deze gebeurtenissen zorgen afzonderlijk voor berichtgeving in landelijke kranten waarin het ministerie van Buitenlandse Zaken wordt genoemd.

Op de dag van de inval reageren Nederlandse kabinetsleden geschokt. De reactie van Rutte wordt in de meeste artikelen als eerste genoemd, daarna volgt veelal die van Hoekstra. Laatstgenoemde spreekt van 'een oorlogsdaad waarvoor Rusland een zware prijs zal betalen' en kondigt zware sancties aan. Ondertussen staat Nederland 'schouder aan schouder' met de Oekraïners, zegt Hoekstra. Zijn boodschap – die ook tot eigenstandige artikelen heeft geleid, zonder reacties van andere bewindspersonen – wordt breed overgenomen, van landelijke kwaliteitskranten, dagbladen als het AD en De Telegraaf tot media als de NOS en NU.nl en regionale media. De reactie van Hoekstra is onder meer verspreid via een bericht van het ANP: vaak aanleiding voor het verschijnen van één boodschap in uiteenlopende media.

In de dagen direct na de inval is er in de media ruimte voor specifiekere berichten, vooral gericht op de vraag: wat gaat er nu gebeuren? Op 25 februari reageert Hoekstra voor aanvang van de ministerraad op vragen van journalisten. Er ligt een zeer zwaar sanctiepakket, zegt Hoekstra, gericht op het isoleren van de Russische elite. Ook in de geschreven pers is er aandacht voor het sanctiepakket, vooral over de vraag of de EU Rusland uit het bankensysteem Swift zal zetten. Duitsland wil dat nog niet, maar voor Nederland is het altijd een optie geweest, zegt Hoekstra.

Op 26 februari maken Hoekstra en defensie-minister Ollongren bekend dat Nederland vijftig raketwerpers met 400 raketten en tweehonderd Stinger-luchtdoelraketten naar Oekraïne stuurt. Ook wordt op 26 februari bekend dat Nederland haar ambassade van Lviv naar Polen verplaatst, wat zorgt voor berichtgeving door onder andere NU.nl. Op 26 februari zegt Wopke Hoekstra daarnaast dat er zich 164 Nederlanders in Oekraïne hebben gemeld bij de ambassade, en wordt het reisadvies voor Rusland aangescherpt naar oranje.

In de dagen na de inval komt ook minister Schreinemacher groot in het nieuws. Zij meldt dat het kabinet 20 miljoen euro uittrekt voor hulp aan vluchtelingen uit Oekraïne. Het bericht van Schreinemacher wordt overgenomen door onder andere RTL Nieuws en het AD, met de volgende, korte verklaring van de minister: 'Nederland gaat naast de Oekraïners staan in deze donkere tijden. We helpen waar we kunnen. Dat doen we nu met deze 20 miljoen euro, voor water, voedsel en medische zorg.'

Het ministerie van Buitenlandse Zaken is voortdurend in het nieuws rondom de inval. Dat komt omdat uiteenlopende praktische verantwoordelijkheden van het departement aan de orde komen: het consulaire werk in Oekraïne, het coördineren van sancties, het bijstellen van reisadviezen, het op gang brengen van de steun voor vluchtelingen. Naast deze verantwoordelijkheden is met name minister Hoekstra veel in het nieuws om te reageren op de inval: samen met Mark Rutte is hij het meest aan het woord over de situatie. Daarbij betuigt hij medeleven aan de Oekraïners, benadrukt hij het belang van eensgezindheid in het Europese optreden en spreekt hij harde woorden richting Moskou. Dit doet hij niet alleen in de gepubliceerde stukken waarin hij wordt genoemd, maar ook in televisieprogramma's als WNL op Zondag. Vrijwel iedere uitspraak van Hoekstra is nieuws, in de dagen na de inval.

Het valt ook op dat minister Schreinemacher in het nieuws komt in deze periode. In de rest van de onderzochte periode zien we dat Schreinemacher zelf nieuws moet creëren, bijvoorbeeld door met nieuwe beleidsplannen te komen. De kwestie van vluchtelingen uit Oekraïne is enorm nijpend op het moment dat Schreinemacher deze aankondiging doet. Als Schreinemacher aansluit op een actuele gebeurtenis als deze, is het makkelijker om media-aandacht te genereren.

4.3.5. Hoekstra noemt regeerakkoord niet heilig meer door oorlog – 1 maart

In een interview in De Telegraaf bespreekt minister Hoekstra de oorlog in Oekraïne. Het interview wordt nieuws in andere Nederlandse media, met name omdat Hoekstra zegt dat door de oorlog het regeerakkoord niet meer heilig is: het kabinet moet terug naar de tekentafel door deze nieuwe situatie. 'Geopolitiek houdt zich niet aan het Nederlandse coalitieakkoord', zegt Hoekstra, die wel aangeeft niet op de stoel van de minister van Financiën te willen gaan zitten. Waar het extra defensiebudget dat hij voorstelt vandaan moet komen laat de minister dan ook in het midden. Twee dagen voor het interview

sprak de Tweede Kamer al uit dat er meer geld naar defensie moet vanwege de oorlog – Hoekstra sluit dus aan bij een bredere wens.

Het viel op dat minister Hoekstra als eerste vanuit het kabinet directe consequenties trok voor het kabinetsbeleid. Dit deed hij door te pleiten voor extra defensiebudget. Hoekstra zocht hiermee de spanning op binnen de net gevormde coalitie. Daarmee werd de oorlog in Oekraïne direct een interne Haagse kwestie: minister Kaag (Financiën) reageerde in Nieuwsuur terughoudend op de uitspraken van Hoekstra. Teruggaan naar de tekentafel noemt zij 'niet de bedoeling.' Verder blijft de spanning binnen het kabinet beperkt – in de media althans.

4.3.6. Hoekstra bezoekt Finland en Baltische Staten – 9 maart

Minister Hoekstra bracht begin maart een bliksembezoek aan Finland en de Baltische Staten. Er zijn journalisten die in zijn spoor meereizen, bijvoorbeeld van het FD, terwijl ook andere kranten melding maken van zijn verrichtingen. In Finland was hoofdonderwerp van gesprek de mogelijke toetreding van het land tot de NAVO – Hoekstra gaf hierover een persconferentie met zijn Finse ambtsgeenoot, waarin hij aangaf een lidmaatschap te steunen. In de Baltische Staten leefden grote zorgen over een mogelijke Russische inval.

De roep om een boycot van Russisch gas neemt toe in deze periode, zo blijkt uit de berichtgeving over de bezoeken van Hoekstra, maar de minister wil daar net als premier Rutte niet te veel over loslaten. Alles sancties zijn bespreekbaar, maar Hoekstra benadrukt de grote afhankelijkheid van veel landen van Russisch gas en olie.

Met de steun voor het Finse NAVO-lidmaatschap geeft minister Hoekstra al vroegtijdig een krachtig signaal af. De bezoeken aan Finland en de Baltische Staten waren er duidelijk op gericht om solidariteit te tonen: het had een belangrijke symbolische betekenis. Het zorgde voor meer aandacht in Nederland voor de moeilijke veiligheidspositie van deze landen aan de grens met Rusland.

4.3.7. Kamer boos over langzaam op gang komende sancties tegen Rusland, benoeming Stef Blok – 31 maart – 5 april

Na een emotionele toespraak van Volodymyr Zelensky in de Tweede Kamer wordt er gedebatteerd met minister Hoekstra over de Nederlandse sancties tegen Rusland. De berichtgeving over dit felle debat en de nasleep ervan – de aankondiging en vervolgens de aanstelling van een nationale sanctiecoördinator Stef Blok – zorgt voor een van de grootste mediapieken in de onderzochte periode.

Hoekstra's verdediging van het kabinetsbeleid zorgde voor frustratie in de Kamer. Hij legde uit dat de sancties door verschillende ministeries moeten worden uitgevoerd, maar met die verklaring nam de Kamer geen genoegen. In het debat kon bijvoorbeeld niet worden opgehelderd welke bezittingen Nederland op dat moment precies in beslag had genomen. Het beeld dat door de Kamer werd geschetst: veel overleg tussen acht betrokken departementen en uitvoeringsorganisaties, maar geen coördinatie en resultaat, ondanks dat de sancties al weken daarvoor waren afgekondigd. 'We lopen gewoon schaamtevol achter als Nederland', vatte PvdA-Kamerlid Ploumen de teneur samen. Het ongeduld van de Kamer was ook in coalitiepartijen merkbaar, en diverse media schrijven over een 'harde botsing.'

In de avond na het debat kwam het kabinet met een uitgebreide brief, ondertekend door de acht betrokken ministers. Daarin stond dat het totaal aan bevroren tegoeden blijkt opgelopen tot €515 miljoen, een bedrag dat lager is dan in landen als Frankrijk en België. Ook werd duidelijk dat er een nationale sanctiecoördinator zou worden aangesteld. De Telegraaf noemt dat laatste in haar hoofdredactioneel commentaar 'gênant': 'het kabinet dat uit 29 (!) bewindspersonen bestaat gaat nu een externe coördinator aanstellen.'

Drie dagen later, op 4 april, wordt duidelijk dat Stef Blok de rol van sanctiecoördinator zal vervullen. In de berichtgeving wordt benadrukt dat Blok de weg kent op de verschillende departementen en moet zorgen voor een goede afstemming. In het FD verschijnt een kritisch artikel over de aanstelling van Blok: die zou te laat komen en ook de onhelderheid niet wegnemen. 'Het is nog steeds onduidelijk binnen welk wettelijk kader hij opereert, wie er nu eindverantwoordelijk is voor de sancties', aldus Pieter Omtzigt tegen de krant. Bij BNR zegt PvdA-Kamerlid Kati Piri dat ze Blok 'een armoedige keuze' vindt. 'Dit staat in het functieomschrijvingspakket van de minister van Buitenlandse Zaken, die coördineert altijd de sancties, dat is niet gebeurd. Je vraagt je af waarom 29 bewindspersonen dit niet konden.'

De kritiek op Wopke Hoekstra is hevig in het nieuws over de sancties. Niet alleen in de Kamer, ook in columns, zoals [deze](#) van Ruslandkenner Hubert Smeets, en hoofdredactionele commentaren wordt de minister onder vuur genomen.

De combinatie met de speech van Zelensky zorgde voor extra aandacht en, in de ogen van media, 'een schrill contrast'. Zij zagen een groot verschil tussen de emotionele oproep tot actie en 'haperende' sancties.

In de media staat ook dat het kabinet werd 'verrast' door de negatieve bejegening van de Kamer. Hoekstra was namelijk van mening dat er juist véél was gebeurd op het gebied van overleg en afstemming – op de vraag wat er concreet gebeurde om Russische assets te bevriezen, vond Hoekstra moeilijk een antwoord.

Tweede Kamer en media waren eensluidend in hun forse kritiek. Het werd minister Hoekstra en het ministerie van Buitenlandse Zaken zwaar aangerekend dat de sanctie-aanpak slecht gecoördineerd was en in vergelijking met het buitenland sterk achterbleef qua resultaat. Het optreden van de minister in het parlement vergrootte de onrust en het wantrouwen. De uiteindelijke keuze voor een coördinator in de persoon van Stef Blok werd veel gezien als een zwakgebod. De reputatie van het ministerie van Buitenlandse Zaken als coördinerend departement werd hiermee enigszins aangetast.

4.3.8. Autoriteit Persoonsgegevens boeit Buitenlandse Zaken om gebrekkige beveiliging visumaanvragen – 7 april

De Autoriteit Persoonsgegevens (AP) legde het ministerie van Buitenlandse Zaken dit jaar een op van 565.000 euro vanwege het gebrekkig beveiligen van het systeem waarmee visa worden verleend voor reizen naar Nederland. Het ministerie heeft 'jarenlang, op grote schaal en op ernstige wijze' de wet overtreden, aldus de AP in een [persverklaring](#). Een viertal Nederlandse dagbladen maakt melding van de boete: NRC, FD, Trouw en De Limburger. De kranten benadrukken dat Buitenlandse Zaken al langer op de hoogte was van mankementen, maar traag handelden. In alle stukken is een reactie van het ministerie opgenomen. Een woordvoerder geeft aan dat het ministerie de bevindingen van de AP ter harte neemt. Hij benadrukt daarbij wel dat het onderzoek uit 2019 is en er inmiddels al veel is verbeterd – een conclusie die ook de AP zelf trekt.

Als een instituut als de AP zich uitspreekt, al gaat het hier om een boete vanwege een situatie die nu niet meer bestaat, is dat nieuws. Het ministerie heeft hier in de woordvoering snel en accuraat op gereageerd. Er werd geen afstand genomen van de AP en tegelijkertijd werd duidelijk gemaakt dat het ministerie inmiddels verbeteringen heeft doorgevoerd.

4.3.9. Sanctiecoördinator Blok biedt eindverslag aan: 'Verbeterslag nodig' – 11-14 mei

Stef Blok, die begin april werd aangesteld als coördinator over de sancties tegen Rusland, sloot na zes weken zijn taak af met de vaststelling dat die coördinatie nog steeds moeizaam verloopt. 'De belangrijkste conclusie is dat er een verbeterslag nodig is', zo tekent het FD op uit zijn eindverslag. Het FD, NRC en De Telegraaf schrijven het meest uitgebreid over het eindverslag van Blok, waarin hij aanbeveelt om 'een stevige coördinatie te beleggen bij het ministerie van Buitenlandse Zaken.' In feite pleit Blok voor een voortzetting van zijn functie binnen het ministerie, zo is te lezen.

De situatie ten aanzien van de sancties lijkt niet veel veranderd, blijkt uit het verslag van Blok, maar toch is het issue minder prominent in de aandacht. De scherpe reacties vanuit media en Tweede Kamer blijven deze keer achterwege. Wel wordt in de berichtgeving nog gerefereerd aan het veronderstelde gebrek aan coördinatie door Buitenlandse Zaken, waardoor Blok werd aangesteld. De botsing tussen Hoekstra en de Kamer vormen de context voor berichtgeving over het verslag.

4.3.10. Hoekstra bezoekt Oekraïne en heropent ambassade – 11 mei 2022

In mei bracht minister Hoekstra een onaangekondigd bezoek aan Oekraïne. Hoekstra ontmoette zijn ambtsgeenoot Дмитро Ковітін і президент Зеленський, heropende de Nederlandse ambassade en liet de verwoestingen in het land op zich inwerken, zo blijkt uit een interview op locatie met de NOS. Ook diverse landelijke kranten maken melding van het bezoek van Hoekstra, die uitsprak de hulp aan Oekraïne onverminderd te zullen voortzetten. Het gaat om wapens, het uitvoeren van sancties en hulp

bij de wederopbouw. Op steun voor een eventueel kandidaat EU-lidmaatschap van Oekraïne wilde Hoekstra niet ingaan.

De verslaggeving over Hoekstra's bezoek is voor het overgrote deel neutraal en feitelijk. Maar volgens Hans Nijenhuis, hoofdredacteur van het Algemeen Dagblad, liet Hoekstra zich met dit bezoek 'voor het eerst echt gelden als minister van Buitenlandse Zaken.' Hoekstra sprak klare taal en vertelde het eerlijke verhaal, schrijft Nijenhuis in een column. Ook de aarzeling van Hoekstra ten aanzien van een EU-kandidatuur voor Oekraïne vindt Nijenhuis goed te begrijpen.

Minister Hoekstra is het eerste kabinetslid dat naar Oekraïne afreist na het starten van de oorlog, premier Rutte volgt een maand later. Tussen de beschadigde gebouwen in Irpin toont minister Hoekstra zijn persoonlijke betrokkenheid en gevoelens. Dit zorgt voor positieve aandacht in de Nederlandse media.

Het is de eerste keer dat het issue van het kandidaat-EU-lidmaatschap van Oekraïne duidelijk in de berichtgeving naar boven komt. Dit issue wint daarna aan momentum. Het standpunt van Nederland is ten tijde van Hoekstra's bezoek nog terughoudend. Daar is op dat moment begrip voor in de Nederlandse media.

4.3.11. Oekraïense minister Koeleba bezoekt Nederland – 18 mei 2022

Het bezoek van de Oekraïense minister van Buitenlandse Zaken Дмитро Ковальчук heeft voor een piek in aandacht gezorgd in Nederlandse media. Koeleba bezocht een vijftal bewindslieden tijdens zijn bezoek, waaronder Wopke Hoekstra, en hij nam de tijd voor interviews met diverse Nederlandse kranten. De boodschap in de verschillende artikelen komt tot op grote hoogte overeen: in Nederland wordt Koeleba overstelpt met steunbetuigingen, maar hij neemt daarmee geen genoegen. Dat Nederland nog grote twijfels heeft bij de EU-kandidatuur van zijn land, steekt Koeleba. 'Als al die mooie woorden oprecht en eerlijk zijn, waarom komen ze dan niet op papier?', tekent Trouw op uit zijn mond. Koeleba noemt het optreden van de Nederlandse bewindslieden, inclusief Wopke Hoekstra, dubbelzinnig. De Telegraaf wijdt [een volledig artikel](#) aan de ontmoeting Koeleba-Hoekstra, met name aan de wederopbouw en humanitaire hulp aan het land. De landen maken onder meer een gezamenlijk plan om Nederland een Oekraïense regio te laten 'adopteren', weet De Telegraaf.

Het bezoek van Koeleba ging in Nederland gepaard met een groot Oekraïens PR-offensief⁶: diverse Nederlandse kranten publiceerden afzonderlijk interviews met de Oekraïense ambtsgenoot van Hoekstra. Koeleba wil de solidariteitsbetuigingen van Europese leiders, waaronder Hoekstra, zoveel mogelijk omzetten naar concrete hulp aan zijn land. Ondanks dat duidelijk wordt dat Nederland niet overal wil meebewegen met Koeleba – steun voor de EU-kandidatuur van het land geeft Nederland bijvoorbeeld nog niet – verloopt de ontmoeting in goede harmonie.

De wederzijdse bezoeken van bewindspersonen van Nederland en Oekraïne zorgen altijd voor een piek in mediaberichtgeving waarin Buitenlandse Zaken wordt genoemd. Enerzijds gebeurt dat vanwege door het ministerie georganiseerde persmomenten, zoals de gezamenlijke persconferentie, maar ook noemt Koeleba de naam van Hoekstra in persoonlijke interviews.

4.3.12. Interview Hoekstra en Nederland steunt EU-kandidatuur Oekraïne – 17 juni

Na de ministerraad van 17 juni maakte minister Hoekstra bekend dat Nederland toch voor een kandidaat-EU-lidmaatschap van Oekraïne is. Het Nederlandse standpunt in deze kwestie volgde op een positief advies van de Europese Commissie eerder op de dag. Nederland zag het 'voortrekken' van Kiev eerder als lastig uit te leggen aan andere landen die in de EU-wachtkamer zitten, zo zei ook Wopke Hoekstra [ongeveer een week voor de verklaring](#). In de pers wordt Nederland afgeschilderd als een van de grootste dwarsliggers in de Unie – een positie die volgens een artikel van NRC past bij de terughoudendheid van Nederland jegens EU-uitbreiding. Rem Korteweg van Clingendael verwijt Nederland [een gebrek aan tact](#), Korteweg ziet een verband tussen het strenge optreden van Hoekstra als minister van Financiën en zijn terughoudendheid als buitenlandminister.

⁶ Onderdeel van dit offensief waren ook diverse opiniestukken van de hand van Koeleba, gepubliceerd door Nederlandse kranten. Daarin werden vergelijkbare boodschappen verkondigd.

In zijn verklaring na de ministerraad zegt Hoekstra dat hij het positieve advies van de Europese Commissie goed kan volgen. 'Een goeie stap, afgewogen, goed in balans', zegt Hoekstra. De steun van Nederland noemt hij 'een belangrijk signaal'. De steun is groot nieuws, vrijwel alle dagbladen en andere landelijke media maken melding van het nieuwe standpunt.

De dinsdag na de ministerraad werd premier Rutte door sommige Kamerleden, vooral van flankpartijen als de PVV en JA21, kritisch bevraagd over de 'draai' van het kabinet. Maar verreweg de meeste partijen kunnen het standpunt billijken.

Het besluit komt vlak na het besluit van Duitsland, Frankrijk en Italië om zich ook achter de EU-kandidatuur van de Oekraïners te scharen. Voorheen waren deze landen daar beducht voor uit angst voor verdere escalatie van het conflict. Door media wordt de 'draai' van Nederland nadrukkelijk gezien als een gevolg van de eerdere draai van deze drie Europese grootmachten.

De grote nieuwswaarde van de steun voor de EU-kandidatuur van Oekraïne komt voor een belangrijk deel door de eerder terughoudende positie van Nederland – waar die terughoudende positie eerder werd benoemd, was dat ook nieuws. Het narratief van de 'draai' geeft nog meer reden voor aandacht, want de veranderde positie wordt in vrijwel ieder artikel genoemd.

Het valt op dat Nederland in dit debat de positie van Duitsland lijkt te volgen, zoals dat ook het geval was bij de levering van wapens aan Oekraïne. In de Nederlandse pers werd al langere tijd opgeroepen tot steun aan de Oekraïners, onder meer door minister Koeleba in opiniestukken en interviews en door experts van o.a. Clingendael, maar pas toen Duitsland overstag ging was Nederland overtuigd.

4.3.13. Nota Schreinemacher met nieuwe BHOS-strategie – 26 juni 2022

In een [op 26 juni gepubliceerde beleidsnota](#) schetst minister Schreinemacher de strategie voor buitenlandse handel en ontwikkelingssamenwerking. Diverse media maken melding van de nota, waaronder het Nederlands Dagblad, het Reformatorisch Dagblad, het AD en aan die krant gelieerde regionale titels. 'Het bedrijfsleven moet profiteren van hulp', zo luidt de kop van de korte artikelen, die identiek zijn en gebaseerd op een bericht van het ANP. In de stukken is eveneens te lezen dat de hulp van Nederland zich voortaan zal richten op een kleiner aantal landen, maar dat de uitgaven in totaal zullen stijgen. In sommige gebieden wordt de hulp dus intensiever.

Opvallend genoeg komt het grootste nieuws rondom de nota echter twee dagen voor de officiële publicatie, op 24 juni. De Telegraaf kopt dat ambtenaren op het ministerie 'steggelen' over de nota, met name over het feit dat Nederlandse ondernemers zullen meeprofiteren van ontwikkelingshulp. Er is een stroming in het departement dat 'gruwt' van de nieuwe focus in het beleid van Schreinemacher, schrijft de krant. De minister reageert daar in het artikel als volgt op: 'Er zijn natuurlijk altijd discussies over het beleid. Dat is juist goed, daar ben ik blij mee. Op het ministerie werken allemaal zeer betrokken en ervaren professionals, en hun inzichten wil ik graag horen. Daarmee heb ik goede keuzes kunnen maken. Er ligt straks een afgewogen plan voor de komende jaren.'

Op 24 juni komt ook het programma *Dit is de Dag* (NPO Radio 1) met [een uitzending](#) over het document. Daarin komen VVD-Kamerlid Jan Klink en Danielle Hirsch, directeur van milieu- en mensenrechtenorganisaties Both ENDS aan het woord. Zij krijgen de vraag of het verstandig is om 'het bedrijfsleven te laten profiteren' van ontwikkelingshulp.

Klink is positief gestemd over de nota, maar Hirsch toont zich kritischer. 'Het moet niet zo zijn dat we het Nederlandse bedrijfsleven een steuntje in de rug geven vanuit het ontwikkelingssamenwerkingsbudget', zegt Hirsch, die aangeeft dat ze niet gerustgesteld is door het beknopte persbericht dat door het ministerie is uitgestuurd.

Op 28 juni publiceert het Reformatorisch Dagblad een artikel met daarin de reactie van Prisma, een christelijke koepelorganisatie van hulporganisaties, op de nota. Prisma zet een aantal kritische kanttekeningen bij het nieuwe beleid. Er moet worden gewaakt voor gebonden hulp, waarbij Nederlands ontwikkelingsgeld via Nederlandse bedrijven besteed moet worden. Ook vindt Prisma de doelstellingen abstract geformuleerd en vraagt de organisatie aandacht voor de rol van religie in het beleid.

Het is opvallend dat zowel Daniëlle Hirsch als Jan Klink in de uitzending van Dit is de Dag benadrukken dat zij de nota nog niet hebben ingezien. Klink en Hirsch geven aan alleen het persbericht te hebben gelezen, een feit waar zij beiden ongelukkig mee zijn. Hierdoor ontstaat een suggestief gesprek, waarin Hirsch – wellicht onterecht – haar zorgen ventileert. 'Als dit de bedoeling zal zijn, dan ben ik daar niet voor', zegt zij een aantal keren.

Het valt op dat deze belangrijke nota op zichzelf weinig aandacht heeft gekregen in de media. Het gaat vooral om reacties op de nota, ook is er een bericht over onrust op het departement. Minister Schreinemacher geeft geen interviews om uitleg te geven over de nieuwe nota.

4.3.14. Hoekstra met Rutte en Ollongren naar 'historische' NAVO-top – 28 juni 2022

Minister Hoekstra woonde samen met premier Rutte en Kajsa Ollongren een NAVO-top in Madrid bij. Alle landelijke dagbladen, waaronder de Volkskrant en De Telegraaf, berichten over de top, die in het teken stond van de oorlog in Oekraïne. Rutte noemde de bijeenkomst historisch, mede vanwege het akkoord dat met Turkije werd bereikt over het toetreden van Zweden en Finland. Hoekstra zat op 30 juni, na afloop, [bij Op1](#) om te vertellen over de top. Daarin benadrukt hij het belang van eenheid binnen de NAVO en gaat hij ook in op de wapenleveranties waar de Oekraïense president Zelensky om vroeg tijdens zijn (digitale) bijdrage aan de top.

Het Op1-optreden van Hoekstra zorgt voor aandacht, maar niet over de NAVO-top. De minister zegt ook dat hij niet van plan is om opnieuw in Brussel te gaan onderhandelen over de stikstofplannen. Dit zorgt voor vervolgartikelen door onder andere Trouw, De Telegraaf en regionale bladen.

Het valt op dat de reacties van premier Rutte na afloop van de top de meeste ruimte krijgen in de (geschreven) media. Rutte komt steevast als eerste aan het woord in de artikelen, bijvoorbeeld van de Volkskrant, De Telegraaf en het Reformatorisch Dagblad, en wordt ook uitgebreid geciteerd. Hoekstra volgt, terwijl Kajsa Ollongren het minst uitgebreid en vaak als laatste wordt geciteerd.

De positie van Hoekstra als CDA-leider komt tijdens het optreden bij Op1 aan bod, en overheerst daarna het nieuws over de NAVO.

4.3.15. 181 mensen uit Afghanistan aangekomen in Nederland – 13 juli 2022

Op dinsdagavond 12 juli zijn 181 mensen uit Afghanistan aangekomen op luchthaven Eindhoven, zo meldt het ministerie van Buitenlandse Zaken in een persbericht. Het gaat om personen en gezinnen die tot nu toe Afghanistan niet konden verlaten omdat niet iedereen van hen over geldige reisdocumenten beschikte. Veel van hen waren de grens met Pakistan overgestoken, waar zij werden opgevangen door de Nederlandse ambassade. Sinds de Taliban de macht overnamen in Afghanistan, werden honderden mensen geëvacueerd. Sindsdien zijn zo'n tweeduizend mensen uit het land naar Nederland overgebracht.

Diverse landelijke nieuwsmedia, zoals Trouw, De Telegraaf, NOS en NU.nl hebben over deze gebeurtenis bericht. De berichten volgden allemaal tot op grote hoogte het persbericht van Buitenlandse Zaken. In de berichtgeving wordt bijvoorbeeld genoemd dat het ministerie nog niet kon zeggen hoeveel mensen dankzij de Pakistaanse medewerking in de toekomst zullen kunnen doorreizen naar Nederland. Wel beloofde het departement zich in te zetten om zoveel mogelijk personen die in aanmerking komen over te brengen. In vrijwel alle nieuwsberichten over deze ontwikkeling werd het ministerie van Buitenlandse Zaken als bron van het nieuws aangehaald. Er werden geen bewindspersonen in het persbericht of de artikelen genoemd.

Deze mediapijk kwam tot stand door een actieve media-aanpak en boodschap vanuit het departement zelf. Het is feitelijke, positieve berichtgeving, met aandacht voor de belangrijke rol van Buitenlandse Zaken in de totstandkoming van de komst van deze groep Afghanen. Dat de komst te maken heeft met 'maandenlange diplomatieke inspanningen door onder andere Nederlands ambassadepersoneel', zoals Buitenlandse Zaken het zelf formuleert, is ook in de stukken terug te vinden.

In 2021 kwam Buitenlandse Zaken groot en kritisch in het nieuws omtrent de evacuaties uit Afghanistan ten tijde van de machtsovername door de Taliban. In het begin van de oorlog in Oekraïne werd daar opnieuw regelmatig aan gerefereerd, ook door Buitenlandse Zaken zelf, maar bleek dat

Nederland op tijd handelde. Deze nieuwspiek is opnieuw een voorbeeld van positieve berichtgeving over evacuaties.

4.3.16. Meisje verdrongen in zwembad Franse camping – 2 augustus 2022

In het laatste weekend van juli is een Nederlands meisje door een dodelijk ongeval verdrongen in een zwembad op een camping aan de Franse westkust. Op 2 augustus werd dit nieuws door diverse media opgepakt en dit zorgde voor een lichte berichtgevingspiek. In een groot deel van de berichtgeving hierover stond geschreven dat een woordvoerder van het ministerie van Buitenlandse Zaken bevestigde dat het om een negenjarig meisje uit Breda zou gaan. De woordvoerder sprak van een ‘triest ongeval’ en meldde dat de Nederlandse ambassade in Parijs in contact stond met de familie. Op deze manier werd Buitenlandse Zaken via een woordvoerder als bron aangehaald.

In deze mediapijk is de rol van het departement vergelijkbaar als in de meeste consulaire aangelegenheden.⁷ Het valt op dat de aandacht voor consulaire zaken groter is als het gaat om overlijdensberichten, met name van jonge mensen.

4.3.17. Onderzoek naar dood twee toeristen in Colombia – 25 augustus 2022

Eind augustus is door diverse media bericht dat de Colombiaanse politie een onderzoek is gestart naar de dood van twee Nederlandse toeristen in de havenstad Cartagena. Lokale Colombiaanse media meldden op basis van een verklaring van de burgemeester van de stad dat het ging om een stelletje. Het Nederlandse ministerie van Buitenlandse Zaken, dat in alle verschenen artikelen over dit onderwerp werd genoemd, bevestigde het overlijden en meldde dat het ging het om mensen uit Amsterdam. Het ministerie werd verder als bron aangehaald via uitspraken van een woordvoerder van het departement. Zo liet de woordvoerder weten dat de lichamen van de Nederlanders zo snel mogelijk naar Nederland zouden worden gehaald.

Ook dit is een goed voorbeeld van hoe de meeste berichtgeving over consulaire zaken is vormgegeven. Het gaat om een jong stel, hun tragische verhaal spreekt tot de verbeelding van media en hun lezers.

4.3.18. Nicaragua verbreekt diplomatieke banden met Nederland – 1 oktober 2022

Nicaragua verbrak begin oktober per direct de diplomatieke banden met Nederland. In een verklaring van het Nicaraguaanse ministerie van Buitenlandse Zaken beschuldigd het land Nederland ervan zich ‘herhaaldelijk bemoeizuchtig, interventionistisch en neokoloniaal’ te hebben opgesteld. De aanleiding voor de stap zou een bezoek zijn geweest van de Nederlandse ambassadeur in het gebied, Christine Pirenne. Zij zou ‘de Nicaraguanen hebben toegesproken alsof Nicaragua een Nederlandse kolonie is’, zei president Daniel Ortega. Hij verwees ook naar de beslissing van Nederland in 2018 om geen geld meer te steken in de bouw van een ziekenhuis in de stad Bilwi.

Dit nieuwsitem is door vrijwel alle landelijke media opgepakt, waarbij veel citaten werden gebruikt van de Nicaraguaanse president Ortega. Het Nederlandse ministerie van Buitenlandse Zaken werd in vrijwel alle gevallen als bron aangehaald voor een reactie op het diplomatieke conflict. Zo zei het departement het ‘te betreuren dat Nicaragua ervoor kiest op deze buitenproportionele manier te reageren op een kritische boodschap over democratie en mensenrechten’. Verder werd geschreven dat Nederland meerdere malen heeft aangegeven dat het stopzetten van de financiering van het ziekenhuis zou kunnen volgen als de mensenrechtensituatie in het land niet zou verbeteren. Het ministerie van Buitenlandse Zaken gaf aan te overleggen met EU-partners over hoe er op deze zet van Nicaragua gereageerd kan worden.

Het valt op dat Buitenlandse Zaken ook na de aantijging van Ortega duidelijk achter het standpunt van de ambassadeur blijft staan. De actie van de Nicaraguaanse president wordt buitenproportioneel genoemd, en de woordvoerder van het departement geeft aan dat het gaat om problemen die al langer spelen in het land. Het departements-kernthema mensenrechten wordt als een belangrijke beweegreden genoemd voor het statement van de ambassadeur – in de berichtgeving wordt duidelijk dat Nederland hier geen concessies aan doet.

⁷ Zie voor een uitgebreidere analyse van deze dynamiek het hoofdstuk *Thema's in het nieuws*.

In de onderzochte periode komt een ander, dergelijk openlijk diplomatiek conflict niet voor. Een zeldzame gebeurtenis als deze heeft de interesse van veel media gewekt: het zorgt zelfs voor de grootste nieuwspiek in de tweede helft rondom Buitenlandse Zaken van 2022.

4.3.19. Reisadvies voor heel Iran op rood – 7 oktober 2022

Als reactie op de dood van de 22-jarige Jina Mahsa Amini, begon op 16 september een reeks aanhoudende protesten en burgerlijke onrust in Iran. Amini werd gearresteerd vanwege het overtreden van de kledingvoorschriften voor vrouwen in Iran en zou door politiegeweld zijn overleden. Als gevolg hiervan ontstonden in het hele land protesten voor vrouwenrechten en tegen politiegeweld. Door de onveilige situatie in het land werd door het Nederlandse ministerie van Buitenlandse Zaken besloten het reisadvies voor het hele land op rood te zetten. “Het advies is voor Nederlanders die daar zijn om het land te verlaten”, citeerden diverse artikelen minister Hoekstra. In andere artikelen werd het ministerie als bron aangehaald via uitspraken van een woordvoerder. Zo gaf de woordvoerder als reden voor het negatieve reisadvies aan dat “mensen die in de buurt van de demonstraties komen, het risico lopen om aangehouden te worden en dat geldt ook voor buitenlanders die in het land verblijven”.

Het valt op dat Wopke Hoekstra de woordvoering doet rondom een aangepast reisadvies. Dat gebeurt in de onderzochte periode meestal niet. Ook een woordvoerder komt aan het woord: in de artikelen wordt Buitenlandse Zaken dus als bron van het nieuws gebruikt.

Eind september liet Hoekstra [op Twitter](#) al weten een onderzoek te willen naar de dood van Amini. In de tweet benadrukte Hoekstra het belang van vrouwenrechten. Het leidde tot een artikel van Trouw, maar de media-impact was hier lager dan bij het uitspreken van het rode reisadvies.

4.3.20. Nederland verhoogt klimaatsteun aan ontwikkelingslanden – 8 oktober 2022

In begin oktober presenteerden klimaatminister Rob Jetten (EZK) en minister van ontwikkelingssamenwerking Liesje Schreinemacher de eerste rijksbrede Internationale Klimaatstrategie. Hierin staat dat Nederland zijn klimaatsteun aan ontwikkelingslanden gaat opvoeren tot 1,8 miljard euro per jaar. In 2021 bedroeg dit 1,25 miljard. Daarnaast verdubbelt de regering het geld voor internationale klimaatadaptatie; beschermingsmaatregelen tegen de gevolgen van klimaatverandering, zoals dijken. Voor de bescherming van tropisch regenwoud verdubbelt het kabinet zijn uitgave naar 50 miljoen euro. Ook ambities om ontwikkelingslanden te helpen met de energietransitie verdubbelen, naar het doel om 100 miljoen mensen in 2030 toegang te geven tot hernieuwbare energie.

De bekendmaking van deze klimaatplannen kwam in aanloop naar de VN-klimaatop, die later van 7 tot en met 18 november plaatsvond in Egypte. De toename van het berichtgevingsvolume over Buitenlandse Zaken in deze periode hangt hier dan ook mee samen. Landelijke kranten als Trouw, het Financieele Dagblad en De Volkskrant publiceerden hierover. Naast minister Jetten, werd ook minister Schreinemacher meerdere keren in de artikelen genoemd. In sommige gevallen werd zij ook als bron aangehaald via citaten, zoals in [dit artikel](#) van Trouw waarvoor minister Jetten en Schreinemacher werden geïnterviewd. De ministers spraken van een ‘betekenisvolle bijdrage’ van Nederland aan klimaatsteun voor ontwikkelingslanden, waarover internationale afspraken zijn gemaakt.

Het is opvallend dat Nederland juist met deze aankondiging kwam in de aanloop naar de top, omdat dit specifieke issue – de tegenstelling tussen landen uit de Global North en Global South – hét belangrijke struikelblok werd in Egypte.

Dit nieuws is een voorbeeld van communicatie vanuit minister Schreinemacher die goed is opgepakt door media. Er is rondom de top volop aandacht voor een belangrijk onderdeel van de portefeuille van de minister: internationaal milieu- en klimaatbeleid. Dat is in de onderzochte periode niet vaak het geval geweest in de media. In Trouw komt de minister zelf ook uitgebreid aan het woord, in een duo-interview met collega-bewindspersoon Rob Jetten. Schreinemacher pakt daar de gelegenheid om uit te leggen welke initiatieven Nederland ontplooit op dit onderdeel van haar portefeuille.

4.3.21. Rusland roept Nederlandse ambassadeur in Moskou op het matje – 31 oktober 2022

Eind oktober beschuldigde Rusland de Britse inlichtingendienst van een poging om een medewerker van de Russische ambassade in Den Haag te verleiden om over te lopen. Het zou zijn gegaan om een

Russische militair met een diplomatieke functie. Volgens Rusland heeft de Nederlandse inlichtingendienst daarbij geholpen. Daarnaast beschuldigde Rusland Nederland van pogingen om in april drie Russische diplomaten te 'ronselen'. Het Nederlandse ministerie van Buitenlandse Zaken werd in diverse artikelen die over dit nieuwsitem schreven – en voor een zichtbare toename van het berichtgevingsvolume over Buitenlandse Zaken zorgden – genoemd als bron.

Zo bevestigde het ministerie aan [NU.nl](https://www.nu.nl) dat Rusland “wat te zeggen had over het werk van onze inlichtingendiensten, de veiligheid van het personeel op de Russische ambassade in Den Haag en over Nederlandse mediaberichten over Russische spionnen”. De Nederlandse ambassadeur in Moskou, de Beschoor Plug, zou tijdens zijn gesprek in Rusland gezegd hebben dat Nederland zelf gaat over zijn wetten en aanpak, en dat Nederland vrije media heeft. Het is onduidelijk waarom alleen de Nederlandse ambassadeur en niet ook de Britse ambassadeur op het matje is geroepen, schrijft NU.nl.

Deze nieuwspiek wordt veroorzaakt door een diplomatiek conflict, dat verder in nieuwswaarde stijgt door de aantijgingen van spionage. Dat soort zaken spreekt tot de verbeelding van media, waardoor we vaak hogere berichtgevingsvolumes kunnen waarnemen.

Ook hier wordt er een ambassadeur met naam en toenaam in de artikelen vermeld, wat in de onderzochte periode niet vaak is gebeurd – met uitzondering van de diplomatieke ruzie met Nicaragua. Net als in die casus valt het op dat Buitenlandse Zaken geen water bij de wijn doet als het conflict in de pers komt. Niet in de woordvoering en niet bij monde van de ambassadeur. De vrijheid en democratie ten opzichte van autocratische landen is ook hier de kernboodschap – in de communicatie staat Buitenlandse Zaken daar duidelijk voor.

4.3.22. Sportminister Conny Helder namens Nederland naar WK in Qatar – 10 november 2022

In de aanloop naar het omstreden WK voetbal in Qatar ontstond een politiek-maatschappelijke discussie over het wel of niet afvaardigen van een officiële Nederlandse delegatie. Een meerderheid van de Kamer had het kabinet gevraagd niemand naar het sportevenement te sturen. Op 10 november werd echter bekendgemaakt dat minister voor Langdurige Zorg en Sport Conny Helder naar Qatar zal afreizen om, tijdens de groepsfase, een WK-wedstrijd te bezoeken. Volgens Haagse bronnen neemt Helder de mensenrechtenambassadeur niet mee.

Hoewel veel artikelen over deze ontwikkeling buiten de onderzoeksperiode vallen, is er ook op 10 november al door diverse landelijke media over dit kabinetsbesluit gepubliceerd. In veel van deze artikelen werd verwezen naar minister Hoekstra. Zo werd er geschreven dat coalitiepartijen D66 en ChristenUnie eigenlijk niemand namens de Nederlandse regering wilden afvaardigen, maar desnoods minister Hoekstra het land wilden laten bezoeken. Verder werd er geschreven dat er mogelijk wordt 'opgeschaald' wat betreft het afvaardigen van Nederlandse bewindspersonen als Nederland verder komt in het toernooi. Zo zou minister Hoekstra, minister-president Mark Rutte of mogelijk de koning kunnen worden ingezet.

In enkele andere artikelen, waaronder het [bericht](#) van de NOS, werd gemeld dat er volgens minister Hoekstra overleg is met Qatar over de mensenrechtensituatie en dat andere EU-landen (ook) van plan zijn om met een officiële delegatie naar het sportevenement te gaan.

Bij andere controversiële sportevenementen, zoals de GP in Saudi-Arabië uit het begin van de onderzochte periode, valt de afwezigheid van het ministerie van VWS op. Nu is dat anders en pakt Helder – tegen de wens van de Kamer – de rol als ambassadeur. Er is in de weken voor het besluit veel te doen over wie er namens het kabinet naar Qatar zal afreizen. Daarbij spelen geopolitieke overwegingen een belangrijke rol in de besluitvorming van het kabinet. De regering wil Qatar niet schofferen, onder meer vanwege de levering van gas, zo is te lezen in de artikelen⁸.

Het valt ook op dat in de berichtgeving veel vergelijkingen worden getrokken met andere landen en de regeringsleiders die zij afvaardigen.

⁸ Dit is eerder, in september, [uitgelegd](#) door ministers Schreinemacher en Hoekstra. Deze gebeurtenis zorgde niet voor een piek in de berichtgeving. Wel viel het op dat sommige Kamerleden van mening waren dat het kabinet destijds al had moeten besluiten om definitief niet naar Qatar af te reizen. Het valt wel op dat Amnesty niet per se voor een boycot is – wel wil de NGO dat Nederland zich duidelijk uitspreekt.

Na de onderzochte periode komt de discussie over de Nederlandse afvaardiging verder op gang. Er is dan veel aandacht voor het One Love-statement dat het kabinet wel of niet zal maken tijdens een wedstrijd van het Nederlands Elftal.

4.3.23 Hoekstra in Kiev, raket komt neer in Polen – 16 november

Half november bezoekt Wopke Hoekstra een bezoek aan Kiev, onder meer voor een overleg met president Zelensky. Het bezoek komt extra in de belangstelling te staan wanneer op 15 november twee raketten neerkomen in een dorp in NAVO-lidstaat Polen. Er wordt gevreesd voor een Russische aanval op NAVO-grondgebied, maar die lezing blijkt later onjuist. Wel kwamen de raketten neer op een dag waarop Rusland grootschalige aanvallen uitvoerde, onder meer op Kiev. Wanneer het nog lijkt op een Russische aanval, verklaren onder meer de Verenigde Staten, Estland en Litouwen dat zij 'iedere centimeter van het NAVO-grondgebied zullen verdedigen.'

Een groot aantal landelijke en regionale dagbladen – zoals NRC, het Algemeen Dagblad en de Leeuwarder Courant – maken melding van deze gebeurtenis, die ook door de belangrijkste nieuwszenders als headline wordt gebracht. In deze berichtgeving wordt het bezoek van Hoekstra meegenomen – dat is de belangrijkste verklaring voor de mediapijk die hier wordt waargenomen. Het grootste deel van de berichtgeving is kort en feitelijk ten aanzien van het bezoek van de minister. Maar de NOS schrijft ook een [uitgebreider artikel](#) waarin een videoboodschap van Hoekstra – opgenomen in de schuilkamer waar hij urenlang verbleef – te zien is. De minister noemt de aanvallen daarin onder meer een 'enorme motivator om schouder aan schouder te blijven staan' met de Oekraïners. Het fragment werd ook vertoond in het NOS Journaal.

Een dag later, als duidelijk is dat het niet om een doelbewuste Russische aanval gaat, spreekt Hoekstra met [Nieuwsuur](#). De minister benadrukt dat de precieze toedracht nog moet worden onderzocht. Ook sluit hij zich aan bij de woorden van NAVO-secretaris-generaal Jens Stoltenberg. Stoltenberg veroordeelde Rusland, ondanks dat het land niets met de inslagen te maken had. 'Het valt of staat allemaal bij het misdadige gedrag vanuit het Kremlin', sluit Hoekstra zich daarbij aan. Verder benadrukt Hoekstra dat communicatie cruciaal is – een les die we volgens de minister uit de Koude Oorlog moeten trekken. 'Je moet niet in een oorlogssituatie belanden door een misverstand.'

Het is niet de eerste keer dat Hoekstra zichtbaar is met een videoboodschap vanuit een schuilkamer in Oekraïne. Ook deze keer heeft het fragment een groot bereik en wordt het vertoond in het NOS-journaal. Hoekstra krijgt in de boodschap uitgebreid de ruimte om het verhaal van Buitenlandse Zaken te vertellen. De oorlog wordt voor de televisiekijker concreet door de situatie van Hoekstra. Het valt op dat hij – in navolging van Jens Stoltenberg en de Amerikanen – ervoor kiest om de rust te bewaren, terwijl media op dat moment veel schrijven over een mogelijke verdere escalatie van de oorlog.

4.3.24 Institutioneel racisme bij Buitenlandse Zaken beheerst de headlines – 12 december

Op maandag 12 december verschijnt een rapport waarin wordt geconcludeerd dat racisme en discriminatie een 'ernstig en zorgelijk' probleem zijn bij het ministerie van Buitenlandse Zaken. Het rapport wordt zowel maandagavond als dinsdagochtend als nieuws gebracht bij alle belangrijke Nederlandse media – het nieuws is onder andere de opening van het NOS-journaal. De ministeriële top reageert, inclusief de bewindspersonen, direct op het rapport. In de dagen na de publicatie volgen reacties van verschillende stakeholders, waaronder columnisten, (oud-)medewerkers en zelfs oud-sollicitanten. Ook wordt het rapport viermaal genoemd in het hoofdredactioneel commentaar van een landelijke krant, te weten de Volkskrant, De Telegraaf, FD en Nederlands Dagblad.

Het nieuws

De conclusie van het onderzoeksbureau, dat werkte in opdracht van de bestuursraad⁹, is dat er sprake is van institutioneel racisme. Dat vindt plaats op het ministerie zelf, maar ook op ambassades en diplomatieke posten in het buitenland, zo is te lezen in diverse media. Uit het onderzoek, dat is gebaseerd op anonieme meldingen, blijkt dat medewerkers te maken krijgen met verbaal geweld, denigrerende bejegeningen, cultureel racisme, racistische grappen en beschuldigingen en verdachtmakingen. Volgens de onderzoekers laat het onderzoek een discrepantie zien tussen 'de missie van het ministerie – meebouwen aan een rechtvaardige wereld met kansen, vrijheid en

⁹ De bestuursraad besloot na de Black Lives Matter-protesten in 2020 te laten onderzoeken welke vormen van racisme binnen de organisatie voorkomen.

waardigheid voor iedereen – en de praktijk op de werkvloer. De geloofwaardigheid van het ministerie staat op het spel’, concluderen de onderzoekers.

De reactie van het ministerie

Minister Hoekstra, die meteen reageert voor de camera’s van de NOS, wil tot op de bodem uitzoeken wat er aan de hand is. Hoekstra roept medewerkers op alsnog een klacht in te dienen of aangifte te doen¹⁰. Dan wordt het ook makkelijker om eventueel disciplinaire maatregelen te nemen tegen leidinggevend die racistisch gedrag vertonen of niet ingrijpen als een ander dat doet, zo is te zien in het stuk waar de reactie van Hoekstra in is verwerkt. Hoekstra reageert ook in een vraaggesprek van het Algemeen Dagblad¹¹ op de kwestie. Ook de Secretaris-Generaal (SG) van het ministerie, **Paul Huijts**, reageert. Hij belooft dat het departement ‘alles op alles’ gaat zetten om de situatie te verbeteren. Het gaat om betere bewustwording en een structurele cultuurverandering. Dat moet onder meer bereikt worden door een laagdrempeliger meldingssysteem en het onder de loep nemen van allerlei processen, waaronder het werving- en selectieproces.

In de eerste reactie wordt ook direct duidelijk dat **Hoekstra en Schreinemacher** nog dezelfde week in gesprek gaan met medewerkers van het ministerie met een biculturele achtergrond.

Commentaren: Onderzoek schetst ontluisterend beeld

De media zijn heel kritisch en scherp in hun veroordeling. *De Volkskrant* noemt het rapport ‘ontluisterend’ en ‘pijnlijk’. De krant vindt Buitenlandse Zaken een archaïsche organisatie die in de vorige eeuw is blijven hangen. En wijst op de hiërarchische organisatiestructuur (diplomatenklasje), waarbij sprake is van een concentratie van macht en afhankelijkheid. Daarnaast is de cultuur binnen het departement niet open en gelijkwaardig – extra pijnlijk voor een organisatie die moet staan voor morele onberispelijkheid. Positief vindt *de Volkskrant* het feit dat het rapport openbaar is gemaakt, er excuses zijn gemaakt en dat de aanbevelingen zijn overgenomen. Tegelijk vindt de krant een diepgravend vervolgonderzoek binnen de organisatie nodig.

Het Nederlands Dagblad is ook zeer kritisch over het departement en de stappen die worden ondernomen om beterschap te bewerkstelligen. De krant noemt het alarmerend, vooral omdat het geen incidenten betreft maar een patroon. Ook omdat er sprake zou zijn van racisme bij het aanname- en doorstromingsbeleid.

De verantwoordelijke ministers Wopke Hoekstra en Liesje Schreinemacher willen nu via erkenning, bewustwording, een eenvoudiger klachtenprocedure en een verbeterd personeelsbeleid het institutionele racisme doorbreken. Dat mag wel wat strenger: stel als ministerie een duidelijke norm, en handhaaf die ook (Nederlands Dagblad, 14 december 2022)

Het Financieel Dagblad veroordeelt ook het racisme dat is gevonden, maar vraagt zich af of het onderzoek – er zijn 33 mensen geïnterviewd en focusgroepen georganiseerd waaraan 47 mensen meededen – wel representatief is voor de gehele organisatie. Bij Buitenlandse Zaken werken namelijk meer dan 6000 mensen, merkt de krant op. De acties die Buitenlandse Zaken onderneemt naar aanleiding van het onderzoek vindt het FD ‘paniekerig’.

‘De neiging om direct in actie te komen is overigens begrijpelijk. Maar om teleurstellingen over tegenvallende resultaten op korte termijn te voorkomen, moeten we er ons ook van bewust zijn dat verandering van cultuur om geduld vraagt.’ (FD, 14 december 2022)

Politiek en bestuur

De Nationaal Coördinator tegen Racisme en Discriminatie (NCDR) Rabin Baldewsingh stelt in het Algemeen Dagblad dat de uitkomsten van het onderzoek ‘geen incidenten’ zijn. Baldewsingh vindt dat ambtenaren die het ‘n-woord’ gebruiken moeten worden ontslagen, en dat er een Rijksbreed discriminatieonderzoek moet komen. Dat vindt ook een deel van de Tweede Kamer, zo blijkt uit het AD-artikel. Denk wil bijvoorbeeld dat Hoekstra aangifte doet van een ambtsmisdrijf tegen ambtenaren die collega's zouden hebben gediscrimineerd. Ook de ChristenUnie, SP, Volt, BIJ1, PvdA en GroenLinks willen graag dat er een onderzoek komt op alle ministeries.

¹⁰ Volgens Trouw doet deze opmerking van Hoekstra denken aan een uitspraak van John de Mol rondom het programma *The Voice of Holland*. De Mol zei ‘Je moet je mond opentrekken, wees niet bang’ en oogstte daarmee kritiek omdat hij de verantwoordelijkheid bij slachtoffers leek te leggen, aldus de krant.

¹¹ Dit stuk werd ook geplaatst door regionale, gelieerde titels zoals *De Gelderlander* en *Het Parool*

Hoewel voor zo'n breed onderzoek nog geen meerderheid is, spreken wel bijna alle partijen hun afschuw uit over de conclusies van het rapport. VVD-Kamerlid Ruben Brekelmans wijst er in het AD op dat uitgerekend het ministerie van Buitenlandse Zaken 'vrijheid en mensenrechten' moet bevorderen om andere landen. 'Dan is het des te schokkender dat bij dit ministerie racisme voorkomt.' Dat vindt ook CDA-Kamerlid Agnes Mulder. 'Racisme is ontoelaatbaar, zeker bij Buitenlandse Zaken dat werkt aan een eerlijkere wereld. Er ligt een grote verantwoordelijkheid bij de top om dit aan te pakken en de cultuur te veranderen', zo wordt het Kamerlid geciteerd.

Reacties op sociale media

De publicatie van het rapport over institutioneel racisme binnen het ministerie van Buitenlandse Zaken is op sociale media door diverse nieuwswebsites opgepakt. Door hun grote aantal volgers op bijvoorbeeld Twitter, hebben hun berichten veel bereik. Naast deze informatieve berichten van nieuwsmedia, zijn er ook diverse politici die – voornamelijk via Twitter – een reactie hebben gegeven op het racismerapport. Zo is de onderstaande tweet van Geert Wilders veel gedeeld en geliket.

“Dus het departement dat tot voor kort geleid werd door D66-leider Kaag en nu door CDA-leider Hoekstra staat bol van racisme. Groot gevaar voor de rechtsstaat. Gaan ze D66 en CDA nu verbieden?”

Het totale aantal berichten op sociale media, hoofdzakelijk op Twitter, telt ongeveer 2000 berichten. De kritische of zelfs cynische toon van bovenstaand bericht is veel terug te vinden in de berichten van privégebruikers. Zo worden de bevindingen van het racismerapport gekoppeld aan het functioneren van minister Hoekstra en bleken verschillende privégebruikers geen vertrouwen te hebben in de uitspraken van Hoekstra om de situatie op te willen lossen. Hieronder een twee voorbeelden van een relatief vaak gedeelde en gelikete berichten op Twitter.

“Hoi Wopke, je bent dus incompetent gebleken om behoorlijk leiding aan je departement te geven, dus gewoon oprassen”

“Het rapport over het racisme bij Buitenlandse Zaken is alleen voor zeventinkers een verrassing”

Oud-medewerkers: herkenning en verbijstering

Net na de eerste mediapijk, waarin het rapport als nieuws wordt gebracht, laten (oud-) medewerkers van het departement zich uit over de kwestie. Zo spreekt *de Volkskrant* in een follow-up artikel met diverse huidige en oud-medewerkers. Ook Trouw publiceert een artikel waarin reacties van oud-medewerkers (op sociale media) zijn opgetekend. Het rondje langs (oud-) medewerkers laat zien dat het rapport keihard is aangekomen. Sommige (oud-) medewerkers herkennen zich in het rapport, met name met een bi-culturele achtergrond. Een ander deel herkent niet iedereen zich in het geschetste beeld, zo concludeert *de Volkskrant*. Zo vindt Ed Kronenburg, oud-diplomaat en SG, en de enige die met naam en toenaam wil reageren op vragen van krant, dat de conclusies overtrokken. 'Hierdoor wordt iedereen bij Buitenlandse Zaken onterecht over één kam geschoren en verantwoordelijk gehouden voor het verwerpelijke gedrag van een aantal collega's', aldus Kronenburg.

Dat er bij Buitenlandse Zaken van oudsher sprake is van een hiërarchische, elitaire en conservatieve cultuur, daarover zijn de meningen minder verdeeld. Met name de groep oudere, mannelijke diplomaten gedraagt zich volgens deze mores, zo luidt de conclusie van *de Volkskrant*. Jongere medewerkers – die ook vaker een bi-culturele achtergrond hebben – gedragen zich minder volgens deze cultuur.

Een anonieme vrouwelijke diplomaat van bi-culturele afkomst zegt dat ze zich nooit helemaal thuis heeft gevoeld op het departement. Ze spreekt van een 'angstcultuur om je uit te spreken over dingen die de incrowd niet goed vindt'.

'Op een gegeven moment dacht ik: waarom ben ik altijd degene die dit soort situaties moet aankaarten en oplossen? Die verantwoordelijkheid zou bij de groep moeten liggen die het probleem creëert, niet bij wie het te verduren krijgt.' (de Volkskrant, 14 december 2022)

Een andere vrouwelijke diplomaat met bi-culturele achtergrond ging met klachten naar een vertrouwenspersoon, maar kreeg daar nul op rekest. Die vertelde haar dat 'dit nu eenmaal de cultuur is' op het ministerie en dat als ze daar niet mee kon omgaan ze beter weg kon gaan, zo is te lezen.

De oud-medewerker die na de publicatie van het rapport het meest zichtbaar is als kritische stem ten aanzien van het departement, is oud-diplomaat Nori Spauwen. Op de dag van publicatie komt zij aan het woord in *Nieuwsuur*. Spauwen werkte na haar carrière als diplomaat op het ministerie als coördinator diversiteit en inclusie, maar raakte in die functie ontmoedigd. 'Ik had dagelijks mensen aan mijn bureau met heel schrijnende verhalen', vertelt Spauwen bij *Nieuwsuur*. Spauwen is in algemene zin kritisch ten aanzien van het ministerie op dit issue, ook getuige eerdere interviews en opiniestukken die zij heeft gepubliceerd. Wel gloort er volgens de oud-diplomaat hoop nu de cultuur in de belangstelling staat. 'Wellicht dat de maatschappelijke veranderingen doorsijpelen binnen het ministerie', aldus Spauwen.

Ongelukkige timing en referenties aan interne brief over aanstelling DG

Het valt op dat in de berichtgeving over het rapport met grote regelmaat wordt gerefereerd aan de slavernij-excuses die door het kabinet worden gemaakt in december. De publicatie van het rapport komt daar net voor, ongeveer een week, wat door veel media wordt gezien als een ongelukkige timing. Onder meer Trouw, de Volkskrant en het FD schrijven daarover.

Ook schrijven verschillende kranten over de interne brief die in februari naar buiten kwam. Daarin spraken 600 medewerkers van het departement hun onvrede uit over het gebrek aan diversiteit, naar aanleiding van de aanstelling van een mannelijke DG. Onder meer Trouw en NU.nl schrijven daarover.

Kamerbrief met maatregelen ook in de belangstelling

Samen met de aanbieding van het rapport aan de Tweede Kamer komen minister Hoekstra en minister Schreinemacher met een begeleidende brief waarin staat dat de constatering van de onderzoekers 'onacceptabel' zijn voor het ministerie. Ook worden er diverse maatregelen aangekondigd. Het valt op dat voor die maatregelen weinig aandacht is in de media, behalve dan door NU.nl. Dat online medium wijdt zelfs een geheel, positief artikel aan de Kamerbrief. Daarin reageren experts positief op de stappen die Buitenlandse Zaken wil zetten.

Het rapport slaat in als een bom, zowel op het departement als bij media. Medewerkers zijn verbijsterd en geschrokken. De pers is hard in haar oordeel en legt de vinger op de zere plek: de discrepantie tussen de morele missie en de praktijk van racisme en uitsluiting wordt het departement zwaar aangerekend. Ook wordt breed geconstateerd dat het geen incidenten betreft maar een patroon binnen de cultuur en structuur van de organisatie. Er klinkt een roep om forse maatregelen en diepgravend vervolgonderzoek.

Het valt op dat het ministerie goed is voorbereid op het uitkomen van het rapport, en daarom in staat is om snel en compleet te reageren. De eerste berichtgeving bevat daarom reacties van zowel minister Hoekstra als SG Paul Huijts. Zij onderschrijven de conclusies en aanbevelingen van de onderzoekers volledig. Deze reacties worden over het algemeen positief ontvangen.

Er komen in de dagen na publicatie van het rapport diverse (oud-) medewerkers van het ministerie aan het woord. Iedereen is enorm geschrokken en een aantal bi-culturele medewerkers deelt eigen ervaringen die het geschetste beeld bevestigen. Ook valt op dat een deel van de medewerkers zich niet herkent in de conclusies van het rapport. De vraag hierbij is of dit laatste – 'ik heb dit nog nooit meegemaakt' – niet onbedoeld de conclusies over de gesloten cultuur juist bevestigt.

In veel berichtgeving wordt gerefereerd aan de eerdere gebeurtenissen met betrekking tot het issue diversiteit en inclusie. Met name de interne brief die medewerkers aan de ambtelijke top stuurden naar aanleiding van de benoeming van een nieuwe DG wordt door veel media aangehaald.

4.3.25. Excuses regering voor Nederlands slavernijverleden – 19 december 2022

Op 19 december 2022 maakte de Nederlandse staat – bijna 150 jaar na de feitelijk afschaffing – formeel excuses voor het slavernijverleden en het leed dat daaruit is voortgekomen voor de tot slaaf gemaakten en hun nazaten. In het Nationaal Archief in Suriname hield minister-president Rutte een toespraak waarin hij de excuses namens de Nederlandse regering in diverse talen uitsprak. De premier benadrukte dat het slavernijverleden nog steeds een negatieve doorwerking heeft op het hier en nu, en dat hij samen de weg vooruit wil vinden: 'we zetten een komma, geen punt'.

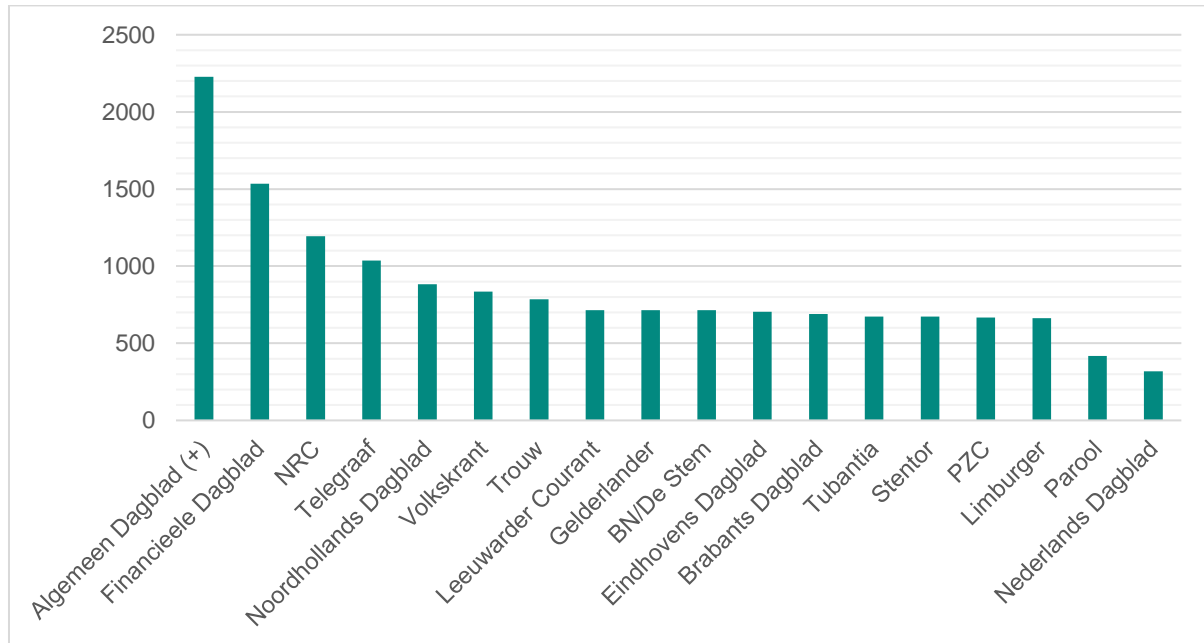
Het al dan niet maken van formele excuses, de manier waarop en de uiteindelijke timing ervan bleef niet onbesproken. Zo was er onbegrip over de keuze voor 19 december als datum voor de excuses, in

plaats van 1 juli 2023. Op laatstgenoemde dag zal namelijk worden herdacht dat slavernij 150 jaar geleden is afgeschaft. Daarnaast vonden bepaalde groepen mensen zich niet (voldoende) betrokken bij de keuze voor het moment van de excuses en de inhoud ervan.

De excuses voor het slavernijverleden zijn kabinetsbreed gedragen. Het valt op dat het ministerie van Buitenlandse Zaken in de berichtgeving hierover zelden specifiek wordt genoemd in de media. Wel zijn er enkele nieuwsartikelen verschenen waarin kort wordt [gereflecteerd](#) op de rol van minister Hoekstra binnen rondom de slavernijexcuses. Zo wordt opgemerkt dat Hoekstra, 'toch minister van Buitenlandse Zaken en verantwoordelijk voor relaties met andere landen, geen grote rol opeist'. Hoewel deze ontwikkeling verder, afgezien van het zojuist genoemde, niet per se in verband werd gebracht met Buitenlandse Zaken, betrof het een belangrijk (media)moment dat bovendien raakt aan het veld van het departement. Hierdoor is het toch opgenomen in deze mediatrendanalyse.

4.4. Berichtgeving per bron: verschillen tussen populaire kranten, kwaliteitskranten en media met een duidelijk profiel

Onderstaande *figuur 7* biedt een overzicht van het volume van berichtgeving over het ministerie van Buitenlandse Zaken van de voornaamste bronnen. Hierbij valt op dat landelijke titels als het Algemeen Dagblad, Het Financieele Dagblad, NRC en De Telegraaf het meest over het ministerie hebben bericht. Zij richten zich relatief veel op internationale betrekkingen en verschijnen bovendien zes dagen per week, wat een positieve invloed heeft op het aantal artikelen.

Figuur 7: het totale aantal nieuwsberichten over het ministerie van Buitenlandse Zaken per bron in de periode 10 januari 2022 tot en met 31 december 2022.

Niet alle bronnen berichten op dezelfde manier over het ministerie. De verschillen worden het meeste zichtbaar wanneer er een onderscheid wordt gemaakt tussen enerzijds *populaire kranten* – het Algemeen Dagblad en regionale titels zoals de Leeuwarder Courant – en *kwaliteitskranten of kranten met een duidelijk profiel*. Onder deze laatste groep scharen we in dit onderzoek Het Financieele Dagblad, NRC, De Telegraaf, de Volkskrant en Trouw.¹²

De populaire kranten brengen vooral *hard nieuws* met betrekking tot het ministerie. Het gaat dan bijvoorbeeld om persstatements van Wopke Hoekstra over de oorlog in Oekraïne. Ze zijn bijvoorbeeld eerder geneigd om persberichten over te nemen, wat zorgt voor neutrale, korte en feitelijke berichtgeving. Zij volgen het nieuws, maar zijn niet leidend in de beeldvorming. Er staan bijvoorbeeld niet veel opvallende stukken in deze kranten, bijvoorbeeld opiniebijdragen, redactionele commentaren of interviews met stakeholders waarin uitspraken worden gedaan over het ministerie. De populaire dagbladen zijn van belang vanwege het grote bereik en de volume van de berichtgeving, maar zij nemen het beeld van het ministerie over dat elders wordt geconstrueerd.

De kwaliteitskranten of kranten met een duidelijk profiel publiceren ook hard nieuws, maar vallen vooral op door een ander type artikelen. Zij maken nieuws dat door andere media wordt overgenomen. Het interview met Wopke Hoekstra in De Telegraaf, waarin hij aangaf dat het regeerakkoord niet langer heilig is vanwege de oorlog in Oekraïne, is daar een voorbeeld van. Een ander voorbeeld is de interne brief naar aanleiding van de benoeming van de nieuwe (mannelijke) directeur-generaal op het departement. Dat werd nieuws gebracht door NRC¹³, maar overgenomen door meer populaire media.

Ook wat meer specialistische content is bij deze kranten te vinden. Het gaat dan bijvoorbeeld om artikelen over internationale betrekkingen of de rol van Nederland in Europa. De opvallende zaken uit

¹² Het is hierbij belangrijk om op te merken dat het gaat om een verschil dat door Issuemakers is geconstateerd binnen de context van dit onderzoek. Het onderscheid is dus geen standaard onderdeel van media-analyses.

¹³ Deze krant kreeg de interne brief in handen

de Europadag-toespraak van Wopke Hoekstra, bijvoorbeeld, worden in NRC besproken maar niet in populaire kranten. Als het gaat over het veronderstelde *old boys network* op het departement, staat een artikel daarover in Trouw. In algemene zin kunnen we stellen dat de kwaliteitskranten of kranten met een duidelijk profiel meer raakvlakken hebben met het werk van Buitenlandse Zaken.

5. Thema's in het nieuws

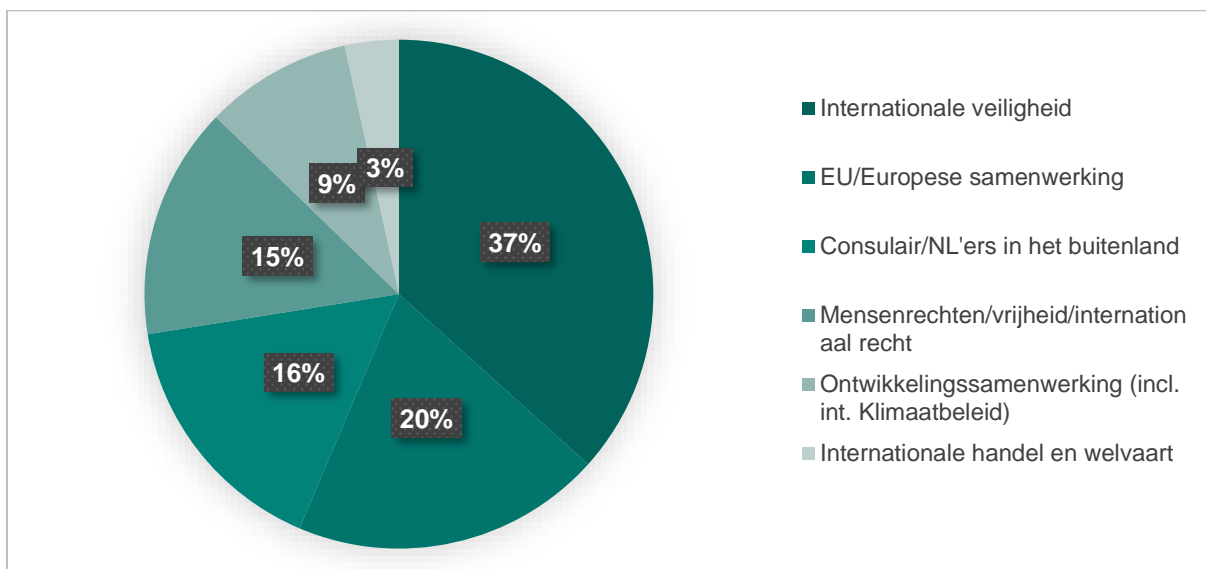
In dit hoofdstuk heeft Issuemakers gekeken naar 6 belangrijke thema's voor het ministerie. Het gaat om de volgende beleidsthema's:

1. Internationale veiligheid
2. Mensenrechten/Vrijheid/Internationaal recht
3. Europese Unie/Europese samenwerking
4. Internationale handel en welvaart
5. Ontwikkelingssamenwerking (inclusief internationaal klimaatbeleid)
6. Consulair/NL'ers in het buitenland

Ook in dit hoofdstuk wordt de basis gelegd door een kwantitatief beeld. Daarin wordt vastgesteld hoe groot het aandeel van de beleidsthema's is in het totale nieuws over het ministerie. Daarna volgt, net als in het vorige hoofdstuk, een meer kwalitatieve duiding van de thema's. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een analyse van het zogeheten *mediagezag* – de mate waarin een bewindspersoon wordt geciteerd door bronnen – op de verschillende beleidsthema's.

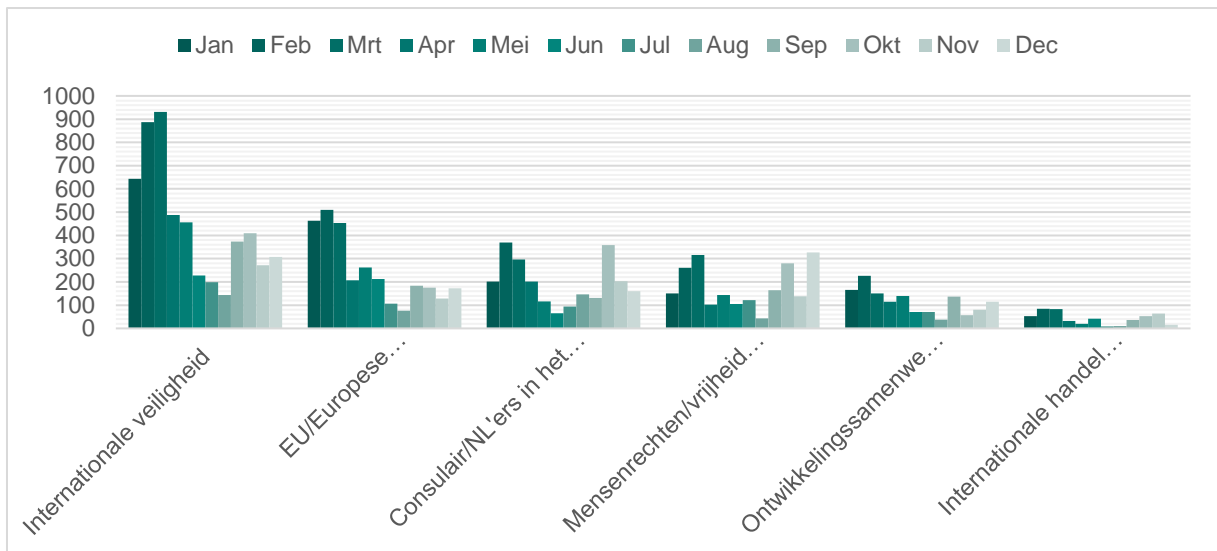
5.1. Berichtgevingsvolume binnen de 6 beleidsthema's

In de periode 10 januari 2022 tot en met 31 december 2022 is het ministerie van Buitenlandse Zaken – de organisatie, de bijbehorende bewindspersonen en het buitenlandse postennetwerk – binnen de gestelde beleidsthema's in totaal 14.566¹⁴ keer in de media genoemd. Hiervan behoren 5338 artikelen toe aan het thema 'internationale veiligheid', 2876 aan het thema 'EU/Europese samenwerking' en 2343 aan 'consulair/Nederlanders in het buitenland'. Het aantal artikelen binnen de overige beleidsthema's van het ministerie van Buitenlandse Zaken, 'mensenrechten/vrijheid/internationaal recht', 'ontwikkelingssamenwerking inclusief internationaal klimaatbeleid' en 'internationale handel en welvaart', bedraagt respectievelijk 2150, 1360 en 499 artikelen. *Figuur 8* biedt een overzicht van het aandeel per beleidsthema binnen de totale berichtgeving. In *figuur 9* staat het aantal vermeldingen van het ministerie voor elk beleidsthema per maand uitgesplitst.

Figuur 8: aandeel van de berichtgeving per beleidsthema ten opzichte van de totale berichtgeving van alle zes thema's in de periode 10 januari 2022 tot en met 31 december 2022.

¹⁴ Let op: als er in één artikel meerdere beleidsthema's voorkomen, dan is het artikel bij alle voorkomende thema's meegerekend.

Figuur 9: totale berichtgeving over het ministerie per beleidsthema per maand in de periode 10 januari 2022 tot en met 31 december 2022.

Uit de gegevens van *figuur 8* valt op dat er binnen het beleidsthema 'internationale veiligheid' verreweg de meeste nieuwsberichten zijn verschenen waarin het ministerie van Buitenlandse Zaken wordt genoemd. Zoals weergegeven in *figuur 9* is dit voornamelijk het geval in de maanden februari en maart 2022: het begin van de oorlog in Oekraïne.

5.2. Berichtgeving binnen de onderzochte beleidsthema's

5.2.1. Internationale veiligheid

De hoge media-output met betrekking tot Buitenlandse Zaken op dit thema komt door de oorlog in Oekraïne. Internationale veiligheid is in Europa lange tijd niet meer zo voornamelijk geweest als na de Russische inval. Het valt op dat het departement zelf veel nieuws maakt in de berichten over Oekraïne: denk bijvoorbeeld aan reisadviezen, interviews van met name Wopke Hoekstra en persconferenties met Oekraïense bewindslieden. Daarnaast wordt het departement genoodzaakt om te reageren op de actuele situatie, of op kritiek op nationaal niveau. Dat laatste is vooral het geval als het gaat om de (coördinatie van) sancties tegen Rusland.

In de communicatie van Buitenlandse Zaken over internationale veiligheid wordt de eenheid in het Europese optreden vaak benadrukt en geroemd, met name door Wopke Hoekstra. De Russische daden in Oekraïne worden met de scherpst mogelijke bewoordingen veroordeeld, maar in haar handelen blijft het kabinet beducht voor verdere escalatie van het conflict. Zo wordt er gewacht met het steunen van een EU-kandidatuur van Oekraïne en zijn andere landen ook eerder met het leveren van wapens in het conflict. Verderop in de oorlog verandert deze houding: Nederland is bereid steeds meer te doen en is bijvoorbeeld al snel voor een toetreding van Zweden en Finland tot de NAVO. De kritiek op de opstelling van Nederland ebt weg.

Wanneer Hoekstra reageert op actuele gebeurtenissen in Oekraïne of aankondigt welke concrete stappen Nederland zet om het land te ondersteunen, wordt daarvan feitelijk en neutraal verslag gedaan. Er is weinig kritiek op het optreden van Hoekstra, die als staatsman voortvarend en betrokken in de media komt. De minister communiceert soms over zijn dilemma's – bijvoorbeeld bij het evacueren van ambassadepersoneel uit Kiev – en spreekt consequent solidariteit uit met de Oekraïners.

Hoekstra's optreden als minister van Buitenlandse Zaken wordt over het algemeen goed ontvangen in de Oekraïne-oorlog, en dus op het thema internationale veiligheid. Maar toch bevindt het meest negatieve issue uit deze analyse zich ook op dit thema: de sancties tegen Rusland. De kritiek richt zich zowel op de persoon Hoekstra – tijdens het Kamerdebat over de sancties had hij niet alle antwoorden waar de Kamer om vroeg – als op het departement zelf. Media namen de kritiek uit de Kamer over en waren eensgezind in het negatieve oordeel. De aanstelling van Stef Blok werd gezien als noodzakelijk, maar ook als een zwakgebod. 'Waarom heeft een kabinet van 29 bewindspersonen een externe coördinator nodig?', zo klonk het.

Het valt op dat het thema internationale veiligheid meer terugkomt in de eerste helft van 2022, wanneer de oorlog in Oekraïne volop in het nieuws is. In de tweede helft van 2022 zijn de belangrijkste gebeurtenissen niet meer expliciet te linken aan dit thema.

5.2.2. Europese Unie/Europese samenwerking

Binnen het thema Europese Unie/Europese samenwerking is de mogelijke EU-kandidatuur van Oekraïne de belangrijkste ontwikkeling voor het ministerie. Nederland hield op dit dossier lange tijd de boot af – Hoekstra hield zich op de vlakte als er gevraagd werd naar het standpunt – en werd daarom samen met Duitsland neergezet als remmende kracht binnen Europa. Dit kwam Nederland op kritiek te staan: op nationaal niveau verweten critici als Rem Korteweg van Clingendael Nederland een gebrek aan tact en hekelden de harde opstelling, volgens sommigen te vergelijken met de houding van Hoekstra als minister van Financiën, waar Hoekstra als *hardliner* werd gezien. Dat frame wordt gebruikt om Hoekstra ook in dit debat als behoudend neer te zetten, maar toch gaat de kritiek niet alleen over de minister als persoon: volgens critici als Korteweg kiest Nederland al langer voor een behoudende opstelling op het internationale toneel.

Het valt ook op dat Nederland in boodschappen op dit thema aansluit bij internationale partners. Soms zijn dat individuele lidstaten zoals Duitsland, soms gaat het om de NAVO of de Europese Commissie. De EU-kandidatuur van Oekraïne is hiervan wederom een goed voorbeeld. Nederland koos maandenlang voor een eigen koers, maar ging uiteindelijk wel ‘mee’ toen de Europese Commissie een positief advies uitbracht over de kwestie. Op deze stap komt weinig kritiek, terwijl ook de eerdere kritische houding op bijval kon rekenen. In het parlement hebben alleen partijen als FvD bezwaar tegen de ‘draai’.

Internationaal gezien was het vooral Oekraïne dat zich af en toe kritisch uitliet richting Nederland: Zelensky en Koeleba voerden lange tijd de druk op richting het kabinet, ook al waren ze blij met de uitgesproken solidariteit en wapenleveranties van Nederland.

Een issue waarin Buitenlandse Zaken op een meer zijdelingse manier wordt genoemd, is het verlenen van militaire steun door de Europese Unie. De oorlog in Oekraïne zorgde voor historische bewegingen in de EU: zo wordt er voor het eerst besloten om gezamenlijke militaire steun te verlenen. Het ministerie wordt hier vooral genoemd in de persoon van Wopke Hoekstra, omdat hij bij de overleggen met buitenlandministers aanwezig is. Hoekstra wordt veel geïnterviewd na deze overleggen in Brussel, waarbij hij de Europese solidariteit meermaals heeft onderstreept.

Binnen dit thema is ook de toespraak van Wopke Hoekstra tijdens Europadag belangrijk. De toespraak staat in het teken van de oorlog in Oekraïne, maar wordt daarnaast gezien als pro-Europees. Het lijkt erop dat Nederland Europese samenwerking eindelijk als een kans gaat beschouwen in plaats van een bedreiging. Door pro-Europese commentatoren, zoals hoogleraar Mathieu Segers, wordt de toespraak gezien als een koerswijziging.

Wat voor het eerste prioritaire thema geldt ten opzichte van de oorlog in Oekraïne, geldt ook hier. Europese samenwerking was enorm voornaam tijdens het hoogtepunt van de (berichtgeving over) de oorlog, maar de aandacht hiervoor is daarna minder geworden.

5.2.3. Consulair/Nederlanders in het buitenland

Dit beleidsthema zorgt voor een constante stroom – dus met relatief weinig duidelijk aanwijsbare pieken in de berichtgeving – aan artikelen waarin het ministerie wordt genoemd. Het ministerie komt doorlopend in het nieuws op het prioritaire thema consulaire zaken. Dat is ook de belangrijkste reden dat dit thema – in tegenstelling tot twee thema’s hierboven – ook in de tweede helft van 2022 prominent aanwezig is.

Issuemakers heeft kunnen concluderen dat er op dit thema de meeste aandacht is voor het ‘standaard’ consulaire werk, terwijl voor het inhoudelijke werk minder aandacht is. Het overgrote deel van de berichten gaat over overlijdensgevallen of aanhoudingen van Nederlanders in het buitenland. Wanneer er een kind overlijdt, zoals de jongen van 14 in Maleisië en het meisje van 9 in Frankrijk, is er relatief veel media-aandacht. Hetzelfde geldt als iemand door een misdrijf om het leven komt. Het ministerie speelt in deze artikelen meestal dezelfde rol: er wordt bevestigd dat de desbetreffende persoon is overleden of is opgepakt. Het ministerie laat in deze gevallen weten ‘op de hoogte te zijn’ van de situatie. In sommige gevallen meldt een woordvoerder in artikelen dat er ook consulaire hulp wordt geboden aan

de familie van de overledene, of dat lokale autoriteiten een onderzoek zijn gestart. Vanwege deze rol in de artikelen is er weinig tot geen kritiek in de media als het gaat om reguliere consulaire hulp.

Oekraïne is dus niet alom vertegenwoordigd op dit thema, maar er zijn wel nieuwspieken aan de oorlog te koppelen. De verplaatsingen van de Nederlandse ambassade in het land en de hulp die de ambassades van Rusland en Oekraïne bieden waren aan het begin van de oorlog veel in het nieuws. Minister Hoekstra besprak de dilemma's over het al dan niet verplaatsen van de ambassade openlijk in de pers en gaf daarbij toe dat de mislukte¹⁵ evacuatie van Nederlanders uit Kaboel (Afghanistan) een rol speelde. De oprechte aarzeling van Hoekstra opende de deur voor criticasters als Jaap de Hoop Scheffer, die van mening zijn dat er te lang werd gewacht met het evacueren uit Oekraïne. De Hoop Scheffer is de meest prominente vertolker van dit standpunt, maar ook in de Tweede Kamer klonk kritiek op het (nog) niet terughalen van ambassadepersoneel en het evacueren van Nederlanders. Kamerlid Brekelmans (VVD) noemde dat besluit 'onnodig risicovol'.

In de tweede helft van 2022 wordt opnieuw een link gelegd met 'Kaboel'. Dat gebeurt wanneer in juli 181 Afghanen naar Nederland worden gehaald, na inspanning van het ministerie. Dit positieve bericht – verspreid door het ministerie zelf – wordt door vrijwel alle landelijke dagbladen opgepakt.

5.2.4. *Mensenrechten/vrijheid/internationaal recht*

Het thema mensenrechten is op meerdere momenten duidelijk terug te zien in de berichtgeving. Dat gebeurt in de eerste helft van het jaar bijvoorbeeld ten aanzien van sportevenementen als het WK in Qatar en de Formule 1-Grand Prix in Saudi-Arabië. Woordvoerders of bewindspersonen van het ministerie laten in de media weten dat ze hun zorgen over mensenrechtenschendingen delen als ze met delegaties van landen spreken waar die worden geschonden. Het WK in Qatar lag aan het begin van het jaar op het bord van Buitenlandse Zaken, maar die aandacht verschoof toen bleek dat Conny Helder (Langdurige zorg en Sport) namens het kabinet zou afreizen. De mensenrechtenambassadeur gaat niet met haar mee, zo is te lezen in diverse stukken.

Ook valt op dat Hoekstra en Schreinemacher zich geregeld profileren met nieuwe initiatieven, beleid en het veroordelen van de Russische inval in Oekraïne. Zo pleitte Hoekstra al vlak na de inval in Oekraïne voor een onderzoek naar oorlogsmisdaden door Rusland, en later voor het oprichten van een 'Europees anticorruptiehof', waarvan Nederland zich nadrukkelijk als voortrekker heeft geprofileerd. Schreinemacher zei dat het blokkeren van de export van Oekraïens graan door Rusland eveneens 'enorm lijkt op een oorlogsmisdaad'. Beide bewindspersonen betrokken daarmee het internationale recht op een natuurlijke manier bij hun communicatiemomenten over de oorlog. Door media werd dit opgevat als een weliswaar logisch, maar niettemin belangrijk signaal. Begin juni kondigen Hoekstra en Schreinemacher in een gezamenlijke verklaring steun aan voor de slachtoffers van oorlogsmisdaden in Oekraïne in een Kamerbrief, maar dat zorgt niet voor media-aandacht.

Hoekstra noemde de inval verder 'volslagen in strijd met het internationaal recht' en illegaal. Deze terminologie is een vast onderdeel van de communicatie van Hoekstra ten aanzien van de oorlog – dit beleidsthema komt op die manier veel terug. Zijn positie als voorvechter van het internationale recht, vrijheid en mensenrechten wordt ook expliciet tijdens de toespraak die Hoekstra geeft op *Europadag* in Maastricht. Die stond voor een groot deel in het teken van de oorlog en vond plaats een week nadat Hoekstra de verwoestingen in Oekraïne met eigen ogen zag. Mensenrechten, vrijheid en internationaal recht spelen een prominente rol in de toespraak. Volgens Hoekstra moeten we kiezen tussen deze waarden en de autocratische staatsvormen van China en met name Rusland.

Een ander belangrijk frame dat door de bewindspersonen wordt gebruikt kan het beste worden omschreven door *gerechtigheid*. Hoekstra en Schreinemacher benadrukken dat de acties van Rusland niet onbestraft kunnen blijven. 'Het recht moet zijn loop hebben' en 'straffenloosheid moet worden tegengegaan' zijn uitspraken die duidelijk terugkomen, bijvoorbeeld als het gaat om de uitspraken over oorlogsmisdaden.

Een ander opvallend nieuwsfeit op het gebied van mensenrechten, vrijheid en internationaal recht zijn de diplomatieke ruzies die ontstonden met Nicaragua en Rusland. Nicaragua verbrak de diplomatieke

¹⁵ Volgens een [wetenschappelijk onderzoek](#), waarover NU.nl schreef in de onderzochte periode, presteerde Nederland slechter dan andere NAVO-landen bij de evacuatie uit Kaboel. Eerder benoemde het kabinet al een commissie die onderzoek gaat doen naar de evacuaties.

banden toen de Nederlandse ambassadeur zich uitsprak over de mensenrechten in het land. Dit zorgde voor de grootste mediapijk in de tweede helft van 2022. Het viel op dat ook nadat de Nicaraguaanse president Ortega Nederland openlijk aanviel, het ministerie achter de boodschap van mensenrechten en vrijheid bleef staan. Rusland riep de Nederlandse ambassadeur op het matje omdat er door de Britse inlichtingendienst in Den Haag een poging zou zijn gedaan om een Russische ambassade-ambtenaar te ronselen. In de berichtgeving die volgde toonde het ministerie van Buitenlandse Zaken zich wederom solidair met de ambassadeur.

Racismerapport en slavernij-excuses

In de uitgebreide berichtgeving die in december 2022 op gang komt rondom het racismerapport, valt op dat mensenrechten en vrijheid regelmatig een rol spelen. In hoofdredactionele commentaren en door andere commentatoren, zoals Kamerleden, wordt benoemd dat het bevorderen van 'vrijheid en mensenrechten' en kerntaak van Buitenlandse Zaken is. Volgens de commentatoren maakt dat de uitkomsten van het rapport extra pijnlijk. Buitenlandse Zaken zou 'moreel onberispelijk' moeten zijn, maar dat blijkt niet het geval, zo is te lezen.

Kort na het uitkomen van het racismerapport maakte Nederland excuses voor het slavernijverleden. Ook dat moment past goed bij dit beleidsthema, maar het valt in de berichtgeving op dat Buitenlandse Zaken weinig wordt genoemd. De excuses werden dan ook kabinetsbreed gedragen en gemaakt door premier Rutte.

5.2.5. Ontwikkelingssamenwerking inclusief internationaal klimaatbeleid

Ook binnen dit beleidsthema speelt de oorlog in Oekraïne een belangrijke rol. Er is wederopbouw in het land nodig en daar wil Nederland bij helpen. Het valt op dat Wopke Hoekstra de belangrijkste woordvoerder is vanuit het ministerie als het gaat om de wederopbouw. Hoekstra is dan ook de minister die het meeste directe contact onderhoudt met Oekraïense bewindspersonen, met name met buitenlandminister Koeleba. De wederopbouw komt ter sprake in de contacten tussen de beide buitenlandministers – aanleiding voor Nederland om erover te schrijven. Een voorbeeld hiervan is het mogelijke adopteren van een Oekraïense regio door Nederland. De aandacht voor wederopbouw in het land zich nadrukkelijk op deze contactmomenten, bijvoorbeeld wanneer Hoekstra in mei de Nederlandse ambassade in Kiev heropent en ook de verwoestingen in de stad Irpin aanschouwt.

Inhoudelijk gezien is de solidariteit met Oekraïne leidend: in verschillende media-optredens benadrukt Hoekstra dat Nederland wil helpen waar het kan. In de communicatie richting het parlement trekken Schreinemacher en Hoekstra geregeld samen op. Zo schrijven de bewindslieden dat er een '21ste - eeuwse versie van het Marshallplan' nodig is voor Oekraïne. Het leidt tot geringe media-aandacht.

Kritiek op de Nederlandse steun voor Oekraïne is er nauwelijks, de plannen zijn in de media niet controversieel. Wel presenteert D66-Kamerlid Hammelburg in juni [eigen plannen](#) voor herstelhulp aan het land en maant hij minister Schreinemacher tot haast. De minister gaf eerder aan nog wat te willen wachten met de herstelhulp. Daarop bleek dat een Kamermeerderheid wil dat er niet wordt gewacht.

Voor het Nederlandse beleid op het gebied van ontwikkelingssamenwerking is niet veel media-aandacht in de onderzochte periode. Maar, zo zodra het concreet wordt, bijvoorbeeld wanneer minister Schreinemacher aankondigt 7,5 miljoen uit te trekken voor de berging van een olietanker voor de kust van Jemen, valt op dat de aandacht groter is. De Volkskrant, Nederlands Dagblad en diverse aan het Algemeen Dagblad gelieerde titels brengen dit nieuws op neutrale, feitelijke en beknopte wijze. De relatief grote aandacht voor de olietanker laat zien dat concrete issues voor media eenvoudiger zijn dan – bijvoorbeeld – nieuw beleid zoals de BHOS-strategie.

In de eerste helft van 2022 is er bijna geen berichtgeving over internationaal klimaatbeleid. Op dit specifieke thema worden dan nog uitsluitend berichten gevonden waarin wordt genoemd dat het onderwerp in de portefeuille van Schreinemacher zit. Dat verandert in de tweede helft van 2022, met name rond de COP: dan wordt een nieuwspiek waargenomen die helemaal over dit thema gaat. Het klimaatbeleid wordt in veel artikelen genoemd in combinatie met minister Schreinemacher, die in Trouw de verschillende initiatieven van Nederland op dit terrein bespreekt.

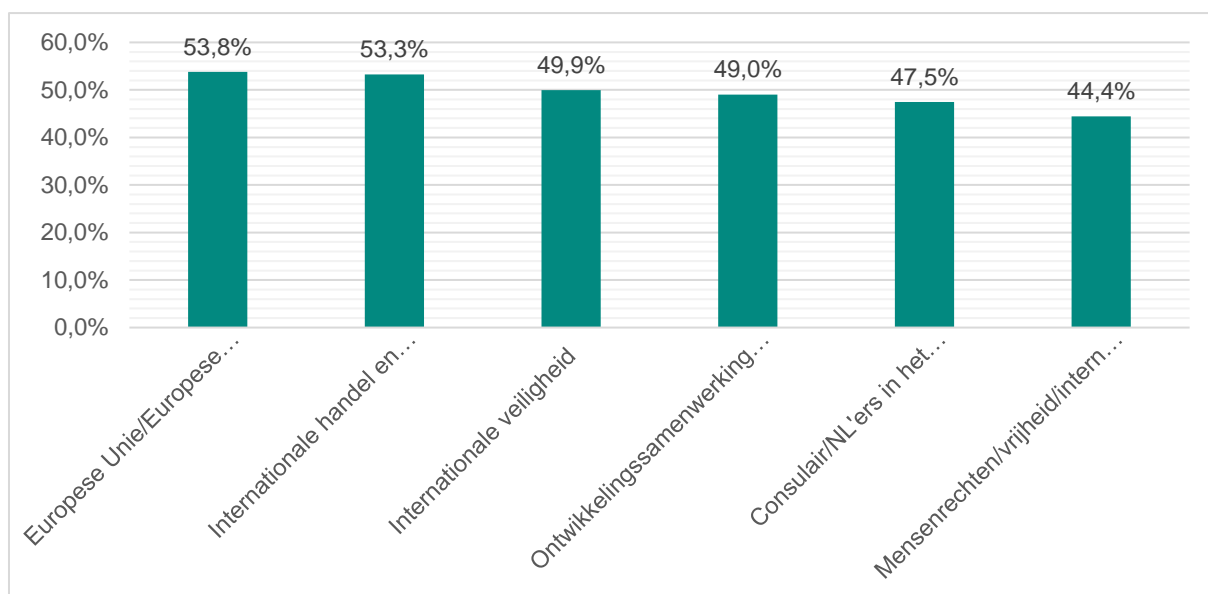
5.2.6. Internationale handel en welvaart

Dit beleidsthema heeft de laagste aantal gepubliceerde artikelen. Het lijkt erop dat het ministerie wel met grote regelmaat communiceert over zaken als internationale verdragen en handelsmissies¹⁶, maar dat hier relatief weinig aandacht aan wordt besteed door media, uitzonderingen als WTO-verdrag (en in mindere mate CETA) daargelaten. Schreinemacher komt daarover wel in het nieuws in de onderzochte periode, maar het levert geen grote pieken in media-aandacht op. Inhoudelijk gezien is het beleid van Schreinemacher helder en consistent: zij wil internationale handel stimuleren en juicht de komst van nieuwe verdragen als CETA en het WTO-verdrag daarom toe. Zeker bij het eerstgenoemde verdrag moest ze daarbij wel rekening houden met de bezwaren van politieke partijen op nationaal niveau.

De lage output komt overeen met het relatief lage aantal artikelen waarin de minister Schreinemacher wordt genoemd in de onderzochte periode. Dit gold overigens ook – zelfs in meerdere mate – voor de bewindspersoon die in de vorige mediatrendanalyse wordt onderzocht: Sigrid Kaag.

5.3. Mediagezag bewindspersonen

Om te analyseren hoe vaak de bewindspersonen binnen de beleidsthema's worden genoemd, zijn de zoekopdrachten voor deze thema's gecombineerd met de zoekopdrachten over de ministers Hoekstra en Schreinemacher. Daarbij is ook onderzocht in hoeverre de twee ministers als bron van het nieuws worden gebruikt door de media: het mediagezag¹⁷. Het mediagezag is belangrijk voor het ministerie, omdat wanneer een bewindspersoon wordt geciteerd, er meer controle is over de boodschap die te lezen is. In *figuur 10* is het percentage mediagezag van minister Hoekstra per beleidsthema af te lezen. Voor minister Schreinemacher is dezelfde analyse uitgevoerd. De resultaten hiervan zijn af te lezen in *figuur 11*.

Figuur 10: percentage mediagezag van minister Hoekstra t.o.v. het totale aantal vermeldingen per beleidsthema in de periode 10 januari 2022 tot en met 31 december 2022.

5.3.1. Minister Hoekstra

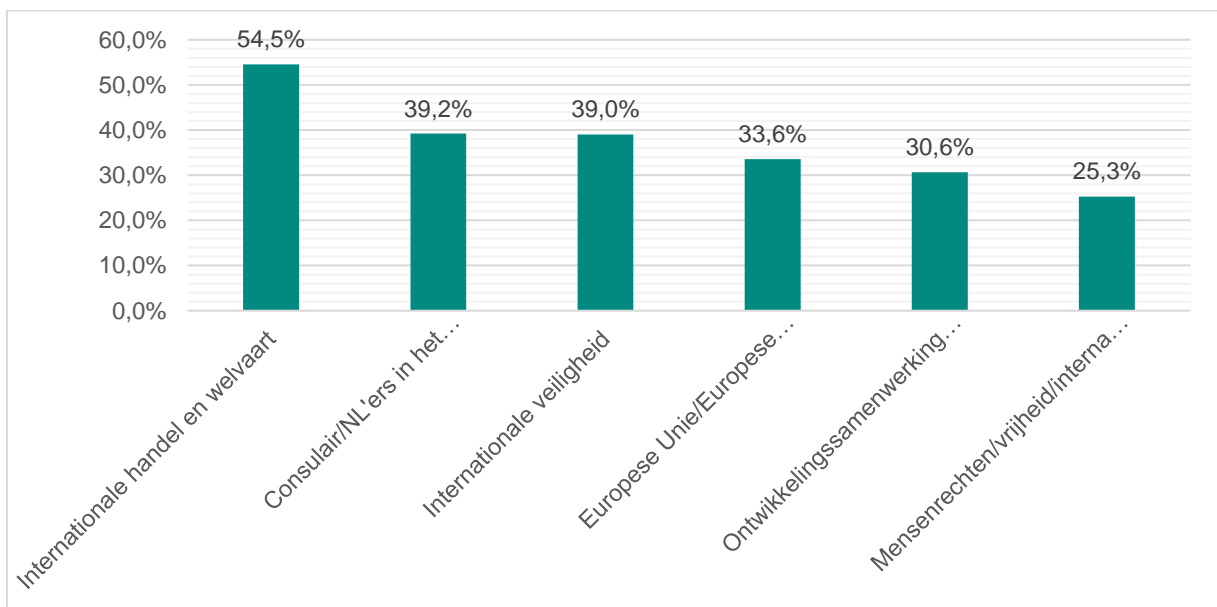
Uit de gegevens van *figuur 10* blijkt dat het mediagezag van minister Hoekstra binnen vrijwel alle beleidsthema's rond de 50 procent ligt. Minister Hoekstra's mediagezag is het grootst binnen de beleidsthema's 'Europese Unie/Europese samenwerking' en 'internationale handel en welvaart'. In ongeveer 54 procent van de nieuwsberichten binnen het eerstgenoemde thema waarin minister Hoekstra wordt genoemd, wordt hij in de media als bron aangehaald. Voor het thema 'internationale handel en welvaart' is dit percentage vrijwel gelijk. Ter illustratie: het totaal aantal artikelen binnen het

¹⁶ Er worden regelmatig Kamerbrieven verstuurd met nieuws over dit soort zaken, en op Twitter is minister Schreinemacher actief.

¹⁷ De mate waarin een actor wordt geciteerd ten opzichte van het totaal aantal keer dat hij of zij wordt genoemd, noemen we het mediagezag.

thema 'Europese Unie/Europese samenwerking' telt – in de periode 10 januari 2022 tot en met 31 december 2022 – ongeveer 2900 artikelen. Binnen dit aantal nieuwsberichten wordt minister Hoekstra zo'n 2200 keer genoemd, waarvan ongeveer 1200 keer als bron. In vergelijking met het totale aantal vermeldingen van minister Hoekstra binnen dit thema, betekent dit een mediagezag van ongeveer 54 procent.

Het mediagezag wordt hier uitgedrukt in een percentage en zegt dus niets over het totale aantal keren dat de betreffende bewindspersoon door de media als bron wordt gebruikt. Zo is het mediagezag van minister Hoekstra binnen het thema 'internationale handel en welvaart' relatief groot, terwijl het slechts om 196 van de in totaal 368 artikelen gaat waarin de minister wordt genoemd.

Figuur 11: percentage mediagezag van minister Schreinemacher t.o.v. het totale aantal vermeldingen per beleidsthema in de periode 10 januari 2022 tot en met 31 december 2022.

5.3.2. Minister Schreinemacher

Uit de gegevens van *figuur 11* valt op dat, net zoals bij minister Hoekstra, het mediagezag van minister Schreinemacher binnen het beleidsthema's 'internationale handel en welvaart' relatief groot is. Van het totaal aantal vermeldingen van minister Schreinemacher binnen deze thema's, wordt zij in ruim de helft van de gevallen door de media als bron gebruikt. Voor de overige beleidsthema's is het percentage mediagezag aanzienlijk lager. Dit geldt met name voor de thema's 'ontwikkelingssamenwerking inclusief internationaal klimaatbeleid' en 'mensenrechten/vrijheid/internationaal recht'. Binnen deze thema's wordt minister Schreinemacher soms wel genoemd, maar niet veel als bron aangehaald.

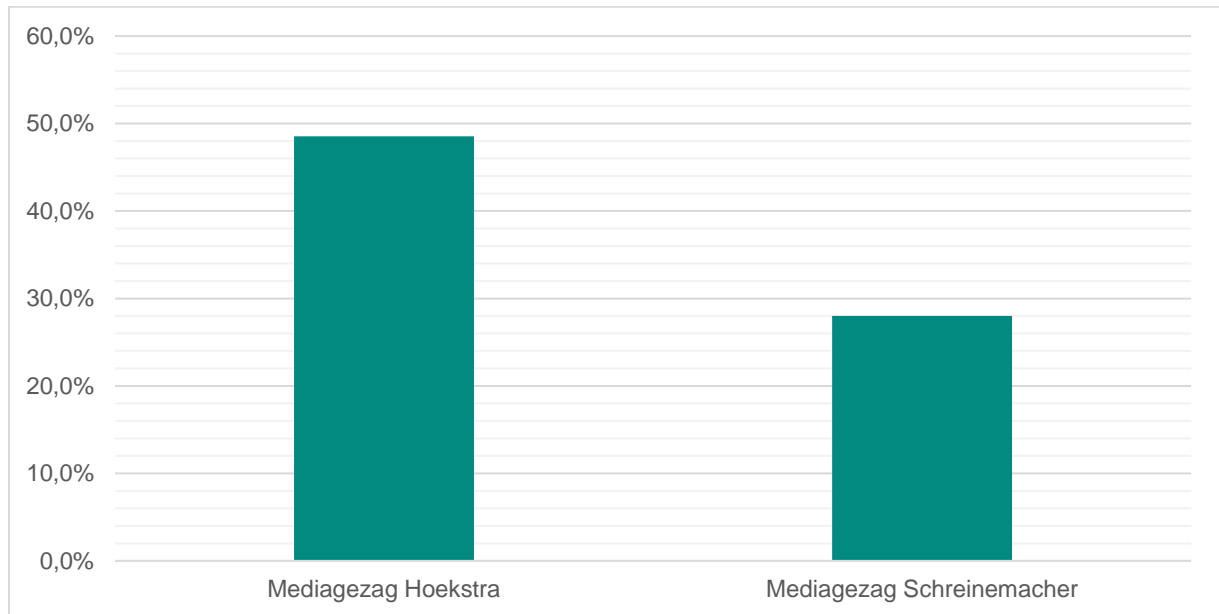
Dit is opvallend voor het thema 'ontwikkelingssamenwerking inclusief internationaal klimaatbeleid', omdat dit in de portefeuille van minister Schreinemacher zit. Minister Hoekstra heeft op dit thema een hoger mediagezag. Het is daarbij wel cruciaal om op te merken dat de gekozen zoekopdrachten hierop van grote invloed zijn. Zo zijn de woorden 'noodhulp' en 'financiële steun' onderdeel van de zoekopdracht – woorden die veel worden gebruikt in de context van de oorlog in Oekraïne. We weten dat minister Hoekstra de belangrijkste woordvoerder op het ministerie was met betrekking tot de oorlog, wat zijn opvallend hoge mediagezag op dit thema kan verklaren.

5.3.3. Mediagezag bewindspersonen t.o.v. totale berichtgeving

Afgezien van het mediagezag van minister Hoekstra en minister Schreinemacher binnen de zes beleidsthema's, is ook hun mediagezag wat betreft de berichtgeving over het ministerie van Buitenlandse Zaken als organisatie onderzocht. In de zoekopdracht zijn ook het buitenlandse postennetwerk en de bewindspersonen meegenomen. In *figuur 12* is het gemiddelde mediagezag per minister af te lezen.

De totale berichtgeving over Buitenlandse Zaken als organisatie in de periode 10 januari 2022 tot en met 31 december 2022 betreft ongeveer 14.800 artikelen. In zo'n 5600 artikelen hiervan wordt minister

Hoekstra genoemd, waarvan in 2700 artikelen als bron. Hiermee heeft minister Hoekstra in algemene zin een mediagezag van ongeveer 49 procent. Zoals te zien in *figuur 12*, is het mediagezag van minister Schreinemacher lager dan dat van minister Hoekstra. Het totale aantal vermeldingen van minister Schreinemacher binnen dit thema bedraagt 864 nieuwsberichten en in 242 artikelen hiervan wordt minister Schreinemacher door de media als bron aangehaald. Dit resulteert in een mediagezag van 28 procent.

Figuur 12: percentage mediagezag van minister Hoekstra en minister Schreinemacher t.o.v. het totale aantal vermeldingen in de berichtgeving over het ministerie – de organisatie, het buitenlandse postennetwerk en de bewindspersonen – in de periode 10 januari 2022 tot en met 31 december 2022.

5.3.4. Vergelijking met de vorige mediatrendanalyse

In vorige analyse die in opdracht van het ministerie van Buitenlandse Zaken is uitgevoerd, kende voormalig minister Blok een mediagezag in het totale nieuws over het ministerie van 31 procent, tegenover de 49 procent van Hoekstra. Voormalig minister van BHOS Kaag had een mediagezag van 27 procent en is daarmee gelijk aan het mediagezag van minister Schreinemacher in deze analyse. In beide analyses is niet gekeken naar het mediagezag van het ministerie zelf, bijvoorbeeld via woordvoerders.

6. Actoren en stakeholders in het nieuws

In dit hoofdstuk wordt nader ingegaan op de actoren en stakeholders (personen, organisaties en bedrijven) die belangrijk zijn in de mediaberichtgeving over het ministerie. Een actor kan belangrijk zijn omdat hij veel terugkomt in de berichtgeving, maar ook omdat er een duidelijk standpunt (steun/kritiek) is ten aanzien van het ministerie.

6.1. Overzicht genoemde personen, organisaties en bedrijven

6.1.1. Genoemde personen

In artikelen waarin het ministerie en/of haar bewindspersonen worden genoemd, komt de persoon Wopke Hoekstra het vaakst naar voren: ongeveer 1200 keer. Vladimir Poetin staat met 1000 vermeldingen op de tweede plaats. Mark Rutte wordt ongeveer 720 keer genoemd en staat daarmee op de derde plaats qua unieke vermeldingen in de media.

Als premier Rutte wordt genoemd, gebeurt dat in de onderzochte periode in het overgrote merendeel van de berichten binnen de context van de oorlog in Oekraïne en daaraan gerelateerde gebeurtenissen, zoals zijn staatsbezoeken aan Kiev, dat opvallend veel nieuws genereerde. Het valt op dat Rutte en Hoekstra veel samen in artikelen over de oorlog in Oekraïne worden genoemd, bijvoorbeeld tijdens de NAVO-toppen die ze gezamenlijk bijwonen. Als het gaat over de positie van Nederland ten opzichte van Oekraïne komen ze vaak gezamenlijk aan het woord. Het valt op dat Rutte meer voorkomt in artikelen waarin Zelensky ook een rol speelt – het gaat hier vaker over de relatie tussen Nederland en Oekraïne. In meer specifieke issues rondom de oorlog, zoals het confisqueren van Russische bezittingen en het uitzetten van spionnen, is Hoekstra verreweg het voornaamste gezicht. In de tweede helft van 2022 verdwijnt Rutte ook meer op de achtergrond ten aanzien van Oekraïne.

Liesje Schreinemacher wordt ongeveer 170 keer in een artikel genoemd. Het nieuws rondom deze bewindspersoon kenmerkt zich eveneens door een groot aantal berichten in korte tijd – zogeheten mediapielen – bijvoorbeeld toen de Eerste Kamer het handelsverdrag CETA goedkeurde (Schreinemacher schoof daarvoor onder meer aan in de Senaat) en toen de WTO in juni 2022 een groot handelsakkoord bereikte. Ook gaf Schreinemacher in de onderzochte periode een persoonlijk interview aan het Algemeen Dagblad en kwam ze in het nieuws rondom de Nederlandse plannen voor de klimaatop in Egypte.

6.1.2. Genoemde organisaties

Een analyse van de meest genoemde organisaties wijst uit dat de Europese Unie het meest genoemd wordt in berichtgeving over het ministerie en zijn bewindspersonen: ongeveer 1100 keer. De EU wordt gevolgd door de Tweede Kamer der Staten-Generaal (680 vermeldingen) en de NAVO (640 vermeldingen). Het belangrijkste onderwerp van nieuws waarin de EU wordt genoemd is met afstand – zoals geldt voor de volledige mediacyclus – de oorlog in Oekraïne. De belangrijkste ontwikkeling is de mogelijke EU-kandidatuur van Oekraïne. Andere belangrijke ontwikkelingen in de periode januari-juni met betrekking tot de EU zijn handel en energie. Zo spelen de graandeal tussen Rusland en Oekraïne, ontwikkelingen in de gastoevoer vanuit Rusland en de economische sancties die de Europese Unie Rusland oplegde een prominente rol in de berichtgeving.

De Tweede Kamer komt terug in de berichtgeving als wordt geschreven over de communicatie van bewindspersonen met het parlement, bijvoorbeeld in de vorm van Kamerbrieven en debatten, die allebei zorgen voor berichtgeving. Ook komen Kamerleden regelmatig aan het woord in artikelen.¹⁸

Wanneer de Verenigde Naties wordt genoemd, gebeurt dat op specifieke momenten. Zo werd de graandeal van juli 2022 tussen Rusland en Oekraïne in het bijzijn van de VN-secretaris generaal António Guterres, wat in veel afzonderlijke artikelen is vermeld.

Het valt op dat de politieke partijen van bewindspersonen veel worden genoemd. Het gaat vaak over bewindspersonen wanneer het CDA (Hoekstra) of de VVD (Schreinemacher en sanctiecoördinator Stef Blok) aan bod komen in berichtgeving. Als het over Wopke Hoekstra gaat in zijn functie als minister van Buitenlandse Zaken, wordt daarbij regelmatig vermeld dat hij ook CDA-leider is.

Ook worden Kamerleden met Buitenlandse Zaken in de portefeuille regelmatig genoemd. Kati Piri (PvdA), Sjoerd Sjoerdsma (D66) en Ruben Brekelmans (VVD) zijn het meest zichtbaar in de media als het gaat om artikelen waarin het ministerie van Buitenlandse Zaken wordt genoemd. Deze belangrijkste stakeholders in de Tweede Kamer becommentariëren het beleid van de bewindspersonen en zijn ook regelmatig kritisch. De problemen bij het uitvoeren van de sancties tegen Rusland en het rapport over racisme op het departement zijn in de onderzochte periode de belangrijkste kritiekpunten waarop onder meer Sjoerdsma en Brekelmans zich profileerden¹⁹. Sjoerdsma stelde ook kritische vragen over de benoeming van de DG op het departement. Brekelmans was vooral zichtbaar toen het ging over de evacuatie van ambassadepersoneel uit Kiev – de VVD'er vond dat daarmee eerder had moeten worden gestart. Het valt op dat Kamerleden van kleinere fracties zich over het algemeen minder profileren in de berichtgeving over Buitenlandse Zaken en de beleidsthema's.

6.2. Duiding van actoren en stakeholders in het nieuws

Geen van de veelgenoemde personen, organisaties of bedrijven in het overzicht uit 5.1 valt op door een kritische houding ten opzichte van het ministerie van Buitenlandse Zaken. Hetzelfde geldt voor het overzicht van de bedrijven. In de onderzochte periode was de kritiek vooral gericht aan het adres van Wopke Hoekstra. Het meest in het oog springend is de kritiek van de Kamer op de 'trage' uitvoering van de sancties tegen Rusland. In een Kamerdebat, eind maart, kreeg Hoekstra forse kritiek te verduren. Zo zei Kamerlid Omtzigt het volgende:

'In Zwitserland is 6 miljard euro bevroren, in België 10 miljard, in Frankrijk 22 miljard. In het Verenigd Koninkrijk zijn bij duizend mensen dingen bevroren. [...] In Nederland is 0,4 miljard euro bevroren. Er zijn nul boten in beslag genomen, ze zijn weggevoerd. En nul huizen. We staan er bizar op.'

Maar de Kamer was niet de enige die haar frustratie ventileerde over de snelheid waarmee de sancties werden uitgevoerd. Dat deed ook de Kamer van Koophandel, die snel gegevens met Buitenlandse Zaken en EZK deelde, waarna later bleek dat er niet direct iets met de informatie gedaan werd, zo [meldde NRC](#).

De kritische houding van de Tweede Kamer komt niet alleen terug in het nieuws over de sancties tegen Rusland. Dat gebeurt bijvoorbeeld ook na publicatie van het rapport over racisme, en wanneer Nederland zich in Europa onthoudt van stemming over een steunpakket voor Polen vanwege zorgen over de rechtsstaat, volgens Hoekstra een 'zeer stevig signaal'. GroenLinks Kamerlid Van der Lee had liever gezien dat Nederland helemaal tegenstemde in plaats van zich van stemming te onthouden, zegt [hij in het AD](#). Dit soort kritiekpunten op specifieke issues spelen regelmatig, maar ze hebben relatief weinig impact als we kijken naar de totale mediaberichtgeving.

¹⁸ Zie hieronder om welke Kamerleden het gaat en op welke manier zij in de berichtgeving terugkomen.

¹⁹ Een ander Kamerlid dat zich sterk op de sancties tegen Rusland profileerde, was Pieter Omtzigt. Door zijn landelijke bekendheid na de Toeslagenaffaire en stijl van debatteren zijn uitspraken van Omtzigt vaker reden voor nieuws.

6.2.1. NGO's

Het valt op dat met de publicatie van de BHOS nota van Schreinemacher een aantal NGO's zich kritisch uitliet. Intern zorgde de nota al voor de nodige onrust, maar ook de NGO's Both ENDS liet zich [op Radio 1 kritisch uit](#) over de nota. Save the Children reageerde ook kritisch op de nota en [publiceerde haar reactie](#) aan minister Schreinemacher. Hetzelfde geldt voor de christelijke koepelorganisatie Prisma, die ook reageerde op de nota en daar kritiek op leverde in het Reformatorisch Dagblad.

Wanneer het beleid van het departement raakt aan het werk van deze organisaties, laten zij van zich horen. Het gaat ook hier om kritiek om specifieke issues die het werk van de organisaties direct raken. Van structurele kritiek of steun aan het ministerie is in de onderzochte periode geen sprake.

6.2.2. Oud-medewerkers en de eigen organisatie

Het rapport over racisme op het departement is in 2022 een belangrijk moment voor oud-medewerkers om zich uit te spreken. Er wordt door hen geschokt gereageerd op de uitkomsten. Met name jonge ambtenaren en ambtenaren met een bi-culturele achtergrond lijken zich in het geschetste beeld te herkennen. Er is ook een deel dat zich juist niet kan vinden in de uitkomsten. Deze groep vindt dat de mensen bij Buitenlandse Zaken ten onrechte over één kam worden geschoren. Een opvallende oud-medewerker die kritisch is ten aanzien van het departement, is Nori Spauwen. Spauwen is oud-diplomaat en voormalig coördinator diversiteit en inclusie bij Buitenlandse Zaken. Naar aanleiding van de interne brief over de aanstelling van een mannelijke DG, werd Spauwen door Trouw geïnterviewd. Ook schreef zij in 2022 een opiniestuk in Het Financiële Dagblad over de *giftige cultuur* op het ministerie. Na het racismerapport is Spauwen geïnterviewd door Nieuwsuur. Diversiteit is dus het belangrijkste issue als het gaat om de eigen medewerkers, maar niet het enige: in oktober 2022 liet een oud-ambtenaar [zich kritisch uit](#) over Buitenlandse Zaken, met name ten aanzien van het beleid in Israël en Palestina. Dit type kritiek is in 2022 niet vaak voorgekomen.

7. Twitteranalyse

In dit hoofdstuk van de mediatrendanalyse wordt ingegaan op de berichtgeving over het ministerie van Buitenlandse Zaken en de betrokken bewindspersonen op Twitter. Hierbij zijn berichten afkomstig van de Twitteraccounts van het ministerie van Buitenlandse Zaken en ministers Hoekstra en Schreinemacher niet meegenomen. In de eerste plaats wordt het totale berichtgevingsvolume in kaart gebracht, met vermelding van de belangrijkste mediapijken. Ook kijken we naar de *impact* van tweets, gemeten aan de hand van het bereik en het aantal likes en retweets.

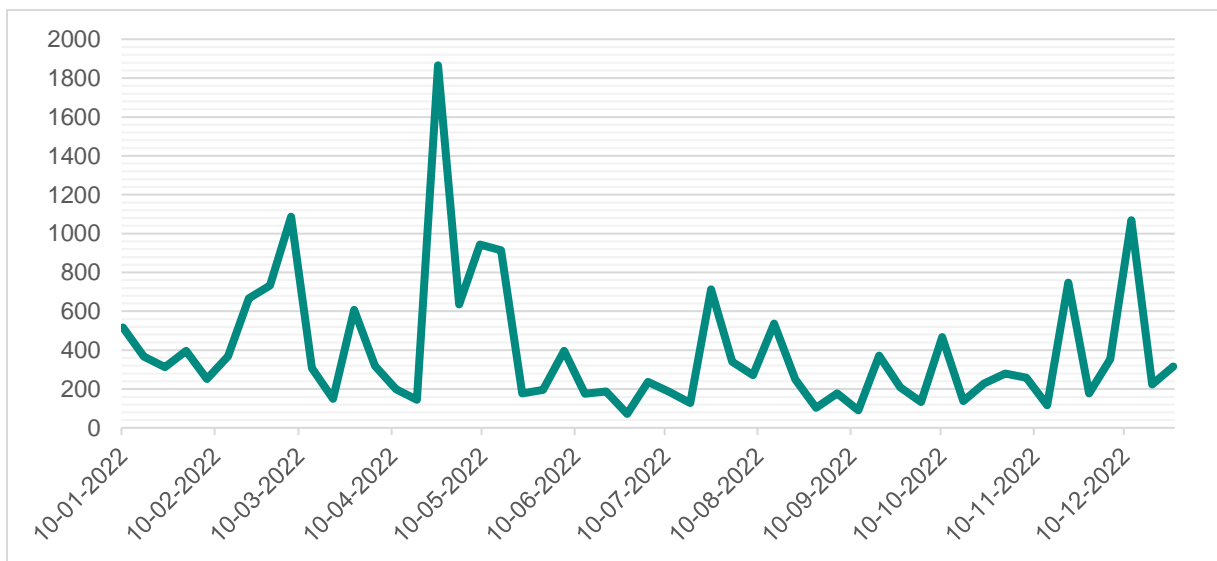
Vervolgens is gekeken naar het aantal vermeldingen van zowel minister Hoekstra als minister Schreinemacher. De resultaten worden voorzien van een beknopte duiding en er zijn diverse voorbeeldberichten uitgelicht. Aan het einde van het hoofdstuk wordt gereflecteerd op de belangrijkste onderwerpen uit de berichtgeving en de mate waarin de bewindspersonen in het totale aantal tweets zichtbaar zijn geweest.

Het valt op dat de aandacht op Twitter niet altijd gelijkloopt met de aandacht in de reguliere media. Er worden op het sociale platform specifiekere issues uitgelicht, die dan veel worden gedeeld door privégebruikers. Deze gebruikers plaatsen hun berichten vaak anoniem, de toon is vaak kritisch en ongenueanceerd.

7.1. Berichtgevingsvolume

7.1.1. Ministerie van Buitenlandse Zaken

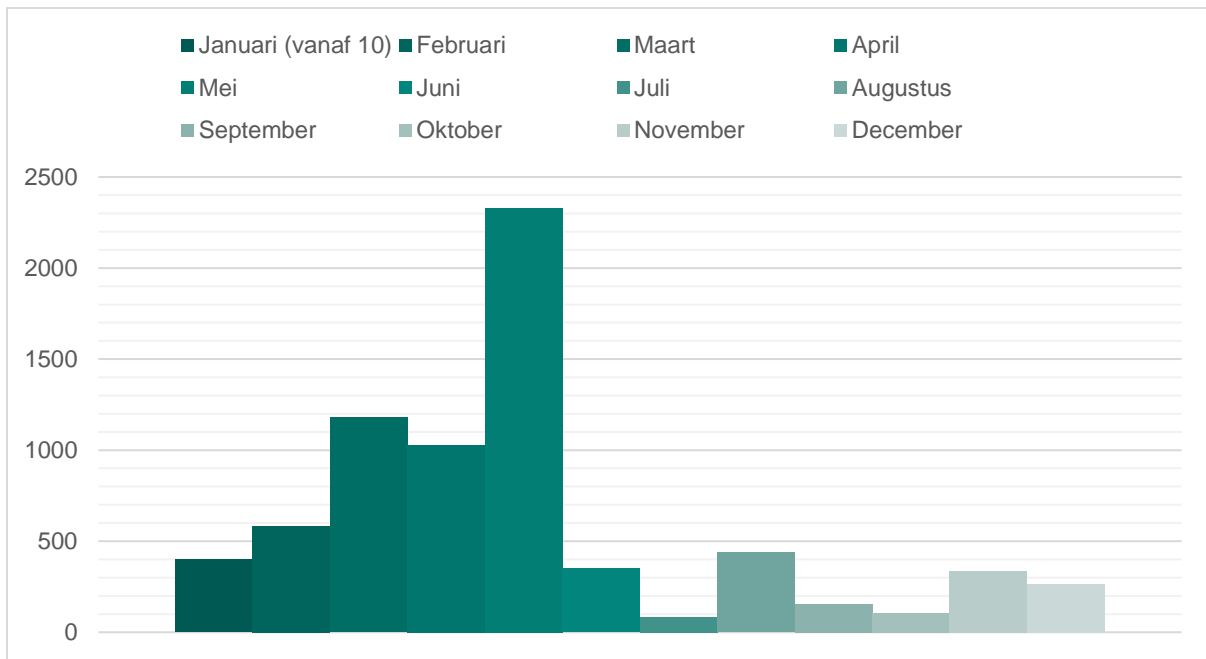
Het totale berichtgevingsvolume op Twitter over het ministerie van Buitenlandse Zaken bedraagt 20.106 tweets. In *figuur 13* is het verloop van dit berichtgevingsvolume per maand weergegeven.

Figuur 13: totale berichtgevingsvolume over het ministerie op Twitter in de periode 10 januari 2022 tot en met 31 december 2022.

7.1.2. Minister Hoekstra

Binnen het totale aantal tweets over Buitenlandse Zaken wordt minister Hoekstra afgerond 7300 keer genoemd. In *figuur 14* is de verspreiding van deze berichtgeving per maand weergegeven.

Figuur 14: totale aantal vermeldingen van minister Hoekstra per maand binnen de totale berichtgeving over het ministerie op Twitter in de periode 10 januari 2022 tot en met 31 december 2022.

In *figuur 14* is een lichte berichtgevingspiek te zien in maart. Bij het nader bekijken van de verschenen tweets in deze maand, blijkt dat er één specifieke tweet is die vaak is gedeeld. In de tweet staat dat de Nederlandse sancties tegen Rusland achterblijven in vergelijking met andere landen. Dit bericht (hieronder weergegeven) is voornamelijk gedeeld door nieuwsmedia die op Twitter actief zijn, zoals Trouw en het Parool. Deze accounts maken grote impact, omdat ze door veel mensen worden gevolgd. Zo heeft het twitteraccount van Trouw 185 duizend volgers. De tweet is ook veel geliket (209 keer) en geretweet (71 keer) door privégebruikers op Twitter.

“Een diep gefrustreerde Tweede Kamer eist dat minister Hoekstra van Buitenlandse Zaken nog deze donderdag uitlegt waarom de Nederlandse sancties tegen Rusland achterblijven bij die van veel andere landen”.

In een ander bericht dat in maart erg veel is geliket (1744 keer) en geretweet (320 keer), merkt een privégebruiker van Twitter op dat minister Kaag zich heeft uitgesproken over thema's die toebehoren aan de portefeuilles van andere bewindspersonen. Hierbij wordt in de (onderstaande) tweet specifiek verwezen naar de werkterreinen van minister Hoekstra en premier Mark Rutte.

“Het is werkelijk schaamteloos hoe minister Sigrid Kaag (Financiën) zich bij Op1 op terrein begeeft van minister Wopke Hoekstra (Buitenlandse Zaken) en premier Mark Rutte”

De opmerking dat een bewindspersoon, in dit geval minister Kaag, zich publiekelijk uitspreekt over een onderwerp dat niet tot zijn of haar portefeuille behoort, is niet nieuw. Tijdens de analyse van de berichtgeving op Twitter zijn meerdere tweets gevonden waarin verwarring of onbegrip werd geuit over de huidige werkterreinen van verschillende ministers. Dit geldt met name voor minister Hoekstra en minister Kaag, die vergeleken met het vorige kabinet van portefeuille zijn gewisseld. Als voormalig diplomaat en minister van BHOS én Buitenlandse Zaken, liggen de interesses van Kaag vooral bij het ministerie van Buitenlandse Zaken. Dit in combinatie met het ontbreken van een financiële achtergrond, maakt dat haar huidige rol als minister van Financiën volgens verschillende twittergebruikers moeilijk te begrijpen is.

Tegelijkertijd wordt over minister Hoekstra geschreven dat zijn achtergrond niet passend is voor Buitenlandse Zaken. In onderstaande tweet – die door ruim 2000 Twittergebruikers is gedeeld en ruim 6000 keer geliket in mei en sterk bijdraagt aan de berichtgevingspiek in die maand – wordt ook de kennis van andere bewindspersonen m.b.t. hun portefeuille in twijfel getrokken. Dit bericht kwam ook in latere maanden opnieuw op, waaronder in november. Zo is de tweet in het begin van die maand opnieuw geplaatst door een privégebruiker en werd het 150 keer geretweet en 400 keer geliket.

“Jetten weet niets van energie, Kaag niets van financiën, Hoekstra niets van buitenlandse zaken, Ollongren niets van defensie, De Jonge niets van huizenbouw, Yeşilgöz niets van recht, Van der Wal niets van stikstof. Maar gelukkig weten ze heel veel van houwitsers en oorlogvoering”.

Een ander veel gedeeld bericht dat heeft bijgedragen aan de berichtgevingspiek in mei, richt zich op het bezoek van minister Hoekstra aan Israël en Palestina. Als onderdeel hiervan sprak hij met een Palestijnse NGO die door de Israëlische regering is verboden vanwege vermeende banden met een terroristische organisatie. Israël eiste daarop uitleg van de Nederlandse ambassadeur. Hoewel afkomstig van nieuwsmedia-accounts, draagt onderstaande tweet vooral bij aan de berichtgevingspiek in mei door de likes (ruim 150) en retweets (ruim 200) van privégebruikers.

“Minister van Buitenlandse Zaken Wopke Hoekstra heeft zichzelf mogelijk problemen op de hals gehaald door tijdens een bliksembezoek aan Israël en bezet Palestina aan te schuiven met vertegenwoordigers van een notoir Apartheidsregime”.

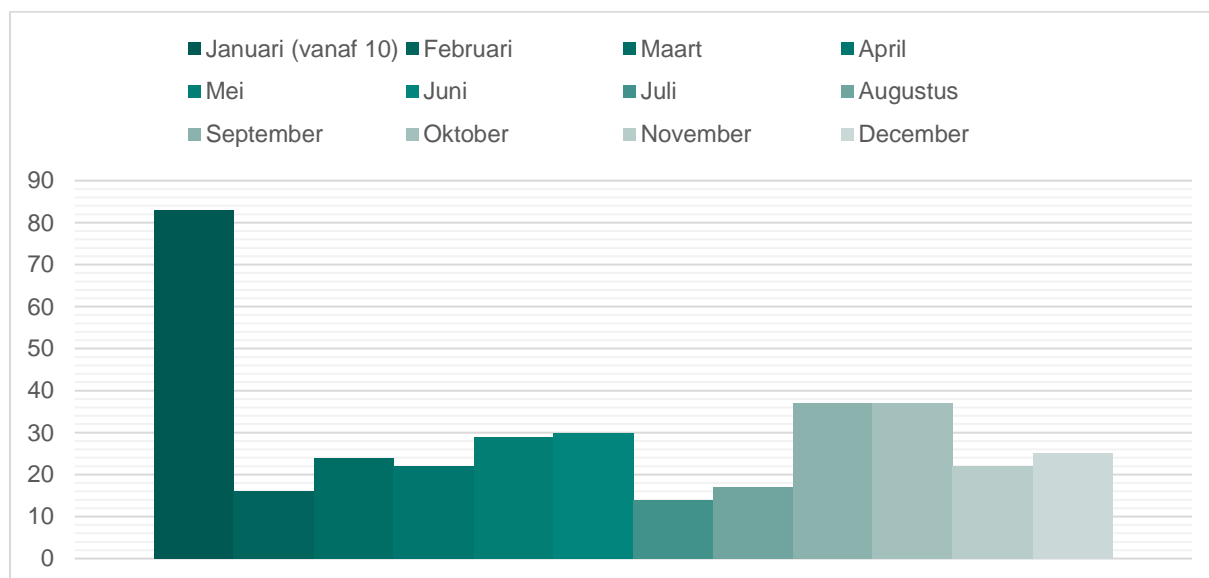
Daarnaast hebben meerdere privégebruikers van Twitter een vergelijkbaar bericht in eigen woorden geplaatst. Deze tweets zijn ook relatief vaak geliket en geretweet, waarmee deze berichten bijdroegen aan de berichtgevingspiek in mei. Onderstaande tweet met 170 retweets en 330 likes is hier een goed voorbeeld van.

“Mogelijk grote problemen voor minister van Buitenlandse Zaken @WBHoekstra nu blijkt dat hij in het geheim een gesprek heeft gehad met de Palestijnse organisatie AL-Hag die in Israël op terreurlijst staat”

Het valt op dat de pieken in aandacht voor Wopke Hoekstra op Twitter niet gelijklopen met de aandacht in de media. De issues die op Twitter prominent naar voren komen, zoals dit bezoek aan Israël en Palestina, zorgen niet per se voor grote media-aandacht. De aandacht op sociale media en in reguliere media pieken op andere momenten.

7.1.3. Minister Schreinemacher

Minister Schreinemacher wordt 356 keer genoemd binnen de 20.106 tweets over het ministerie van Buitenlandse Zaken genoemd. Het verloop van haar berichtgevingsvolume is af te lezen in *figuur 15*.

Figuur 15: totale aantal vermeldingen van minister Schreinemacher per maand binnen de totale berichtgeving over het ministerie op Twitter in de periode 10 januari 2022 tot en met 31 december 2022.

Hoewel het berichtgevingsvolume over minister Schreinemacher relatief klein is, is de piek in januari opvallend. De piek wordt veroorzaakt door tweets waarin ze als minister van BHOS wordt gepresenteerd. Deze berichten zijn vooral afkomstig van de eerder genoemde nieuwsmedia-accounts. Een andere tweet die bijdraagt aan het hogere berichtgevingsvolume over minister Schreinemacher in de maand januari, is onderstaande tweet over vermeende huizenbezit van diverse bewindspersonen

van het huidige kabinet. Deze tweet is door privégebruikers van Twitter relatief vaak gedeeld, namelijk ruim 40 keer. Hoewel dit vergeleken met eerdergenoemde voorbeeldtweets niet erg veel is, is dit binnen de berichten waarin minister Schreinemacher wordt genoemd wel één van de meest impactvolle tweets.

“Minister Micky Adriaansens van Economische Zaken blijkt vier huizen te hebben, Liesje Schreinemacher van Buitenlandse Handel drie en Henk Staghouwer van Landbouw zelfs zeven. Samen bezitten de twintig ministers 42 woningen”.

De lichte berichtgevingspieken in september en oktober hebben vooral te maken met tweets van nieuwsmedia. Onderstaande tweet is hier een voorbeeld van. Hoewel dit specifieke bericht slechts 15 keer is geretweet en 25 keer geliket, is het bereik van de bron van de originele tweet wel groot. Zo is deze tweet afkomstig van De Telegraaf.

“De werkreis naar de Verenigde Staten door koningin Máxima en vier bewindslieden levert naar verwachting „tientallen miljoenen euro’s” op, denkt minister van Buitenlandse Handel Liesje Schreinemacher”

7.2. Belangrijkste onderwerpen uit berichtgeving

Wat zijn de belangrijkste gebeurtenissen, momenten en onderwerpen in de berichtgeving over het ministerie op Twitter? We kijken hier zowel naar de meest opvallende negatieve als positieve momenten en naar de ontwikkeling van thema's.

Zoals blijkt uit de gegevens van *figuur 13*, was er in eind februari, begin maart, eind april en midden december 2022 sprake van een berichtgevingspiek. Uit nadere analyse blijkt dat de meeste berichtgeving rond eind februari en begin maart zich richt op de Russische inval in Oekraïne. Deze piek op Twitter komt dus overeen met eerdere bevindingen uit de analyse met betrekking tot reguliere media. In deze periode is er veel getweet over de ontwikkelingen en reacties op de situatie vanuit het Nederlandse ministerie van Buitenlandse Zaken en uitspraken van Hoekstra. Zo berichtten nieuwsmedia-accounts destijds o.a. dat minister Hoekstra Nederlanders in Rusland adviseerde om het land te verlaten en dat Nederland overwoog om wapens te leveren aan Oekraïne. In andere, eveneens informatieve tweets werd bericht over het opleggen van sancties aan Poetin en het verplaatsen van Nederlands ambassadepersoneel naar Lviv en naar Polen. De berichtgevingspieken op Twitter volgen de mediacyclus van *figuur 5* en *figuur 6*.

Naast het aandeel van informatieve tweets van nieuwsmedia in de periode eind februari en begin maart, is de toegenomen berichtgeving in deze periode ook deels het gevolg van tweets van privégebruikers. Het gaat regelmatig om tweets met kritiek op bewindspersonen. Zo is een andere eerdergenoemde tweet waarin wordt geschreven dat minister Kaag zich publiekelijk op de werkterreinen van minister Hoekstra en premier Rutte zou begeven, ruim 320 keer geretweet in begin maart. In onderstaand Twitterbericht – dat ruim 660 keer is geliket en 80 keer gedeeld – wordt opnieuw gesproken over hoe publieke uitspraken van minister Kaag aan het werkveld van minister Hoekstra raakten. Minister Kaag was destijds te gast bij de talkshow *Op1* en dit vormde de directe aanleiding voor de onderstaande en vergelijkbare tweets.

“Grappig... Caroline van der Plas zegt exact hetzelfde als ikzelf: "we hebben twee ministers van buitenlandse zaken, eentje die het is (#Hoekstra) en eentje die het graag had willen zijn en zich toch zo blijft gedragen...(#kaag)”.

De piek van eind april wordt met name veroorzaakt door de eerder uitgelichte, veel gedeelde en gelikete tweet zoals te lezen bovenaan pagina 41. De berichtgevingspiek van december richt zich voornamelijk op het verschenen rapport over institutioneel racisme binnen het ministerie. De meest gedeelde en gelikete tweets hierover zijn afkomstig van accounts van nieuwsmedia die heirover berichtten. Een voorbeeld van een tweet van een privégebruiker van Twitter die relatief gezien veel impact heeft gehad, is onderstaande bericht. Deze tweet is ruim 60 keer geretweet en 330 keer geliket.

“Is het nou zo moeilijk om je als samenleving collectief rekenschap te geven van het slavernijverleden dat in de vorm van institutioneel racisme (met Buitenlandse Zaken als meer recente voorbeeld) tot op de huidige dag zijn invloed doet gelden?”

7.3. Zichtbaarheid minister Hoekstra

De meeste Twitterberichten waarin minister Hoekstra wordt genoemd en die tevens een grote impact hebben qua bereik, betreffen informatieve tweets van nieuwsmedia. Het gaat hierbij voornamelijk om reacties van minister Hoekstra op actuele onderwerpen, met name rondom de oorlog in Oekraïne. Tweets van privégebruikers met een grote impact zijn vooral kritische opmerkingen over zijn achtergrondkennis van het werkveld van Buitenlandse Zaken. Hierbij wordt minister Hoekstra meestal in combinatie met andere ministers genoemd, zoals in onderstaande tweet die ruim 1200 keer is geliket en 180 keer geretweet. Hoewel deze tweet geplaatst is door een openbare privégebruiker, zijn de meeste kritische tweets zijn vaak afkomstig van openbare, maar anonieme accounts die door diverse andere privégebruikers worden geretweet.

“En verder: Ollongren wordt niet gehinderd door strategisch inzicht inzake Defensie. Dijkgraaf is een goede wetenschapper, maar kent geen politiek gogme. Hoekstra heeft verstand van financiën, maar is op buitenlandse zaken iemand met het diplomatiek inzicht van een lantaarnpaal”

Naast kritiek op het handelen van minister Hoekstra of zijn publieke uitspraken, zijn er ook impactvolle tweets te vinden waarin wordt verwezen naar maatschappelijke kwesties die in Nederland zélf spelen. Onderstaand twitterbericht van 25 mei 2022 is één van de meest gelikete (1400 keer) en gedeelde (470 keer) voorbeelden hiervan.

“Hoekstra, we gaan een gebied in de Oekraïne adopteren en helpen met de wederopbouw.... Echt ik meen het. WIJ HEBBEN EEN GEBIED WAT GRONINGEN HEET EN MOET WORDEN OPGEBOUWD ! Hoe erg is dit !!! We geven huizen aan asielzoekers, We geven geld weg Wie werken daarvoor??????”

7.4. Zichtbaarheid minister Schreinemacher

Minister Schreinemacher wordt minder op Twitter genoemd. Naast een toename van het berichtgevingsvolume over haar in de maand januari, veroorzaakt door vooral informatieve berichten over haar aanstelling als minister, zijn de meeste andere vermeldingen van haar in de periode 10 januari 2022 tot en met 31 december 2022 uitingen van kritiek. Deze tweets zijn wederom vooral afkomstig van anonieme privéaccounts. Minister Schreinemacher wordt hierbij meestal genoemd in een opsomming van andere bewindspersonen, zoals de eerdergenoemde tweet over het vermeende huizenbezit van haar en minister Adriaansens en voormalig minister Staghouver. Onderstaand twitterbericht van 22 mei 2022 is een ander vergelijkbaar voorbeeld, dat met ongeveer 260 retweets en 530 likes relatief een erg groot bereik had vergeleken met andere tweets uit de geanalyseerde periode.

“Het #WEF was vlgns Rutte niet zo boeiend, zei hij tijdens bevraging door G. Van Meijeren in de 2e Kamer over het boek van Schwab. Desalniettemin gaan er 7 pers. uit de NL regering naar toe. Rutte, Kaag, Ollongren, van Gennip, Schreinemacher Heijnen én Kon. Máxima Zwarte delegatie!”

7.5. Voornaamste actoren

De meest gedeelde Twitterberichten zijn afkomstig van privégebruikers en bevatten voornamelijk kritiek op de kennis van minister Hoekstra en andere bewindspersonen over hun portefeuille. Het zijn dan ook vooral privégebruikers die voor de meeste berichtgeving zorgen. Bij het nader bekijken van deze privégebruikers valt op dat het niet om journalisten of andere Twittergebruikers gaat die vanuit hun vakgebied extra belangstelling hebben voor het ministerie van Buitenlandse Zaken. De privéaccounts met de meeste berichtgeving over het ministerie zijn vaak anoniem.

Naast de kritische tweets van privégebruikers, dragen ook de informatieve berichten van nieuwmedia bij aan de pieken. Vanwege het grote aantal volgers van deze nieuwsmedia-accounts, hebben deze berichten een groot bereik. Hierbij zijn vooral Het Parool, Trouw en De Telegraaf belangrijke titels. Deze nieuwsmedia hebben in de periode 10 januari 2022 tot en met 31 december 2022 respectievelijk 53, 36 en 34 Twitterberichten gepubliceerd gerelateerd aan het ministerie van Buitenlandse Zaken. Deze landelijke nieuwsmedia worden gevolgd door het AD en NRC met elk 25 tweets.

8. Radio en televisie

Voor dit hoofdstuk heeft Issuemakers gekeken naar de belangrijkste momenten voor het ministerie van Buitenlandse Zaken op radio en televisie. Het is belangrijk op te merken dat het hierbij gaat om een *kwalitatieve* analyse van de momenten waarop het departement – meestal via bewindspersonen – *uitgebreid* aan het woord komt. Korte fragmenten in het journaal of in radioprogramma's worden bijvoorbeeld niet meegenomen, maar een optreden bij Buitenhof of WNL op Zondag wordt wel geanalyseerd.²⁰ Ook is niet gekeken naar de momenten waarin Wopke Hoekstra aan het woord kwam in zijn rol als partijleider van het CDA, zoals in het stikstofdebat.

Het valt op dat uitgebreide radio- en televisieoptredens in de mediacyclus niet op zichzelf staan. Zij geven vrijwel altijd aanleiding voor *follow up*-artikelen in de geschreven pers, regelmatig via berichten van persbureau ANP. Door deze dynamiek worden soms specifieke, maar soms ook meerdere boodschappen van de Buitenlandse Zaken-bewindspersonen omgevormd tot individuele artikelen die door meerdere landelijke media worden overgenomen. Daarmee zijn uitgebreide radio- en televisieoptredens belangrijke mediamomenten over de gehele linie.

De gebeurtenissen worden hieronder kort samengevat en daarna voorzien van een korte, omkaderde duiding. Daarin is ook aandacht voor de mogelijke *follow up*-artikelen die een optreden teweeg heeft gebracht.

8.1. Belangrijkste gebeurtenissen op radio en televisie

8.1.1 Minister Hoekstra verklaart sanctiepakket voor Rusland in talkshow Jinek – 22 februari

Na de erkenning door Moskou van separatistische regio's in Oost-Oekraïne als onafhankelijke staten, bereikte de Europese Unie een akkoord over sancties tegen Rusland. Naar aanleiding hiervan was minister Hoekstra te gast bij de talkshow Jinek om het sanctiepakket van de EU te duiden. Hij zei blij te zijn met de 'grote mate van eenheid' tussen de EU-lidstaten. Op de vraag waarom de Russische president Poetin niet op de sanctielijst stond, reageerde Hoekstra dat het sanctiepakket echt een eerste stap was. 'Dit is waar we nu met deze snelheid en eenheid toe konden komen.'

In deze periode werkt de berichtgeving over Oekraïne naar het hoogtepunt toe. Hoekstra zit bij Jinek, de dag ervoor was het Mark Rutte die aanschoof. Vanuit de Kamer en samenleving is de roep om sancties groot, dus is het moment van Hoekstra om hierover tekst en uitleg te geven logisch. De nieuwe stap van Poetin wordt door Hoekstra scherp veroordeeld. Daarnaast zien we in dit televisieoptreden een lijn die Hoekstra in de gehele onderzochte periode doortrekt: hij benadrukt de eenheid in het Europese optreden tegen de Russen.

8.1.2. Hoekstra geeft reactie op uitbreken oorlog in Oekraïne – 27 februari

De talkshow WNL op Zondag maakt op 27 februari een uitzending die geheel werd gewijd aan de Russische inval van Oekraïne, enkele dagen ervoor. Wopke Hoekstra schoof aan. Hij wil bij de Verenigde Naties aandringen op het instellen van een speciale onderzoekscommissie, die onderzoek gaat doen naar oorlogsmisdaden van Rusland. "Het is belangrijk om juridisch af te rekenen met degene die verantwoordelijk zijn voor de inval in Oekraïne", aldus Hoekstra, die ook het sanctiepakket tegen Rusland besprak. Ook zei Hoekstra dat er zich tot dan toe 164 Nederlanders bij de Nederlandse ambassade in Kiev hebben gemeld. Het is lastig om voor hen iets te betekenen, erkende Hoekstra.

Het televisieoptreden van Hoekstra zorgde voor berichtgeving in andere media. Daarbij zijn verschillende boodschappen uitgelicht. Met name persbureau ANP baseerde artikelen op het optreden van de minister die daarna door andere media werden geplaatst. Zo schreven aan het AD-gelieerde titels over de 164 Nederlanders die zich bij de ambassade meldden en schreef Trouw op basis van een ANP bericht over de onderzoekscommissie waar Hoekstra voor pleitte. Tot slot werd

²⁰ De reden hiervoor is tweeledig. Er is geen RTV-monitoringstool die alle fragmenten kwantitatief kan analyseren en ordenen, waardoor een analyse die lijkt op die in de geschreven pers lastig uitvoerbaar is. Daarnaast zijn de korte fragmenten weliswaar belangrijk, maar zorgen zij voor minder uitgebreide reacties in andere media. Dat geldt vaker voor uitgebreidere optredens in bijvoorbeeld Buitenhof, die voor *follow-up* berichtgeving zorgen. Ook gaat het om uitgebreidere boodschappen die meer stof tot analyse bieden.

ook de boodschap van de minister over sancties overgenomen en verwerkt tot individuele artikelen, vooral geplaatst door aan het AD-gelieerde titels als het Noordhollands Dagblad en de Leeuwarder Courant. Daarmee werden de verschillende uitspraken van Hoekstra individueel en feitelijk uitgelicht. Dat staat symbool voor deze periode in het jaar, waarin iedere uitspraak van Hoekstra over Oekraïne groot in het nieuws kwam. Dat strookt ook met het berichtgevingsvolume van berichten over Buitenlandse Zaken, dat duidelijk piekte rondom het begin van de oorlog.

8.1.3. Wopke Hoekstra schuift ook aan bij Buitenhof – 6 maart

Op 6 maart van dit jaar [opent](#) Buitenhof de uitzending met een interview met Wopke Hoekstra. Het conflict is nog vers en het lijkt erop dat Oekraïne door Rusland zal worden verslagen. Hoekstra spreekt zijn solidariteit uit met de Oekraïners, veroordeelt Rusland en spreekt tegelijkertijd over de stappen die Nederland wel en niet wil nemen. De wapenleveranties voor Oekraïne, uit Nederland maar ook vanuit Polen, vindt Hoekstra te billijken – ieder land heeft het recht zich te verdedigen, aldus de minister. Maar een zogeheten *no fly zone*, waar vanuit Oekraïne voor wordt gepleit, daar wil Hoekstra niet aan vanwege het risico op verdere escalatie. Daarmee volgt hij de lijn van de NAVO. Hoekstra pleit verder voor meer Europese samenwerking en bespreekt de mogelijke aanpassing van de afspraken in het regeerakkoord over migratie, vanwege de vluchtelingen uit Oekraïne.

Zoals het geval bij veel uitzendingen van Buitenhof, zorgt ook deze voor berichtgeving in de geschreven pers. Onder meer de Volkskrant tekende op dat Hoekstra de levering van gevechtsvliegtuigen door Polen kan begrijpen. Deze uitspraak van Hoekstra werd door persbureau ANP omgezet in een nieuwsbericht, waardoor het veel kranten haalde. Trouw haalde iets anders uit het optreden van de minister, die ook zei dat de afspraken met betrekking tot vluchtelingen in het regeerakkoord moeten worden herzien door de oorlog. Er is in de geschreven pers geen kritiek te lezen naar aanleiding van het optreden van Hoekstra.

8.1.4. Liesje Schreinemacher bij WNL op Zondag – 19 juni

Minister Schreinemacher schoof op 19 juni aan bij de talkshow WNL op Zondag om te praten over het Nederlandse migratiebeleid. Op dit moment in het jaar staan de problemen in het asielzoekerscentrum in Ter Apel volop in de belangstelling. Schreinemacher noemt die situatie in de uitzending 'vreselijk' en pleit voor betere Europese samenwerking om migratie te regelen. Ook komen er Britse migratieplannen aan de orde. De Britten sloten een deal met Rwanda – dat land neemt tegen betaling asielzoekers op. Schreinemacher legt de nadruk op Europa, maar zegt ook naar deze plannen te willen kijken. 'Dat is nieuws', zegt oud-Telegraaf-hoofdredacteur Sjuul Paradijs daarop in de uitzending.

Schreinemacher spreekt in de uitzending ook klare taal over het tegenhouden van de graanexport uit Oekraïne door Rusland. Daardoor dreigt hongersnood in Afrika. Schreinemacher zegt dat dit 'enorm lijkt op een oorlogsmisdaad.'

Als we kijken naar hoe de uitzending viel, blijken de woorden van Sjuul Paradijs uit te komen: De Telegraaf neemt het WNL-fragment waarin Schreinemacher over de Britse asielplannen spreekt over. Ook de veroordeling van het tegenhouden van graanexport kan op follow up-artikelen rekenen. Persbureau ANP citeert Schreinemacher en maakt er een bericht van dat onder meer door de Volkskrant wordt geplaatst. Schreinemacher sprak zich hiermee uit over een onderdeel van de oorlog dat binnen haar portefeuille van internationale handel past.

8.1.5. Hoekstra bij Nieuwsuur: steun aan Oekraïne moet doorgaan – 9 juni

Nederland moet doorgaan met de steun aan Oekraïne. Dat zegt Wopke Hoekstra, minister van Buitenlandse Zaken, in gesprek met *Nieuwsuur*. Hij zegt in de uitzending onder meer dat de oorlog nog lang kan duren en dat dit ook Nederland pijn gaat doen. Hoewel Hoekstra solidariteit uitspreekt met de Oekraïners, ook in de vorm van wapenleveranties, waakt hij voor verdere escalatie. Daarmee volgt hij het standpunt van de NAVO, bijvoorbeeld om geen luchtsteun te bieden aan Oekraïne. Ook de

mogelijke EU kandidatuur van Oekraïne wordt in de uitzending besproken. Daarin wacht Hoekstra het advies van de Europese Commissie af.

Hoewel Nieuwsuur normaal gesproken een programma is dat voor nieuws zorgt in andere media, lijkt dat hier in beperkte mate het geval te zijn geweest. Er zijn weinig follow up-artikelen verschenen naar aanleiding van het optreden. De uitspraken van Hoekstra zijn dan ook al eerder in de media voorbijgekomen. Over solidariteit met Oekraïne, wapenleveranties, de no fly zone, waken voor escalatie en de EU kandidatuur heeft Hoekstra zich allemaal eerder in de media uitgelaten.

8.1.6. Minister Hoekstra te gast bij talkshow OP1 over de NAVO-top – 30 juni 2022

Minister Hoekstra was [te gast](#) bij de talkshow OP1 om te spreken over de NAVO-top in Madrid. Het gesprek was gericht op de oorlog in Oekraïne en de NAVO-toetreding van Zweden en Finland. Minister Hoekstra lichtte o.a. toe hoe NAVO-lid Turkije dreigde de toetreding van de twee landen te blokkeren en dat er daarom 'intensieve gesprekken zijn gevoerd.' Over de samenwerking binnen het NAVO-bondgenootschap zei minister Hoekstra dat het belangrijk is dat 'het gezamenlijke leger dat de NAVO op de been kan brengen geen 32 verschillende legers zijn.' Hij benadrukte dat de NAVO-leden effectief moeten samenwerking om het grondgebied te kunnen verdedigen.

Het toetreden van Zweden en Finland tot de NAVO is op dit moment in de onderzochte periode een heet hangijzer. De NAVO-top waar dit op de agenda staat wordt niet alleen bij OP1, maar ook in de geschreven pers volop als 'historisch' afgeschilderd – er is een duidelijke nieuwspiek waar te nemen. Hoekstra brengt in grote lijnen verslag uit van de topen is blij dat de plooiën met betrekking tot Turkije konden worden gladgestreken. Verder valt het op dat Hoekstra uitvoerig over de defensie-uitgaven van Nederland spreekt in de uitzending, een onderwerp dat in deze periode onlosmakelijk met zijn portefeuille is verbonden.

8.1.7. Hoekstra bespreekt conferentie over oorlogsmisdaden in Oekraïne – 13 juli

In het radioprogramma *Spraakmakers* komt Wopke Hoekstra uitgebreid aan het woord over een grote internationale conferentie die in Nederland wordt gehouden over de aanpak van oorlogsmisdaden in Oekraïne. Over de conferentie werd actief door het ministerie gecommuniceerd. Tijdens de conferentie zullen het Internationaal Strafhof in Den Haag en de organisatie Eurojust richtlijnen presenteren voor het verzamelen en opslaan van bewijs, en voor versterking van samenwerking met ngo's. Hoekstra noemt in de uitzending onder meer dat er bijzondere aandacht zal worden besteed aan bewijzen van seksueel geweld.

Dat Nederland zich richt op het issue oorlogsmisdaden is niet toevallig, bijvoorbeeld vanwege de vestiging van het Internationaal Strafhof in Den Haag. Vanaf het allereerste begin van de oorlog heeft Nederland bij monde van de bewindspersonen van Buitenlandse Zaken gecommuniceerd over mogelijke oorlogsmisdaden. Zo kondigde Hoekstra vlak na de inval al aan een onderzoekscommissie te willen starten en zei minister Schreinemacher dat het blokkeren van de Oekraïense graanexport door Rusland 'enorm leek' op een oorlogsmisdaad. Het organiseren van deze conferentie en de actieve communicatie daarover onderstreept de rol van Nederland op dit issue.

8.1.8. BNR-interview met minister Hoekstra en Schreinemacher over Oekraïne – 24 augustus

Naar aanleiding van de Onafhankelijkheidsdag in Oekraïne, waarop het land gedenkt dat het zich in 1991 afscheidde van de Sovjet-Unie, zendt BNR korte [interviews](#) uit met allebei de bewindspersonen van Buitenlandse Zaken. In Nederland staan zij allebei stil bij de Onafhankelijkheidsdag. In het fragment van Hoekstra zegt hij dat Nederland vooral doorgaat met het 'leveren van wapens, met sancties en het zorgen voor gerechtigheid.' Het interview met Hoekstra gaat vooral over het gevoel van de minister, terwijl het gesprek met Schreinemacher iets inhoudelijker van aard is. Schreinemacher is namelijk net terug van een bezoek aan Oekraïne. Ze schetst wat er nodig is voor de wederopbouw van het land en welke rol Nederland daarin gaat spelen. Zo zegt Schreinemacher dat er voor in totaal 82 miljoen euro aan hulp is toegezegd aan het land.

Beide bewindspersonen van Buitenlandse Zaken staan op deze dag stil bij de Onafhankelijkheidsdag van Oekraïne. De dag markeert ook dat er een halfjaar oorlog wordt gevoerd tegen Rusland. Hoekstra wordt daarom gevraagd naar zijn gevoel. In zijn antwoord straalt de minister vooral vastberadenheid uit. Minister Schreinemacher vertelt inhoudelijker over wat er tijdens een werkbezoek aan de Oekraïners is besproken en welke stappen Nederland nu zal zetten. Het valt verder op dat er geen berichtgeving in de geschreven pers wat betreft deze interviews. Het toch wat kleinere kanaal (BNR) lijkt daarvoor de belangrijkste reden, net als het relatief korte format.

8.1.9. Minister Hoekstra spreekt over zijn bezoek aan Oekraïne en ervaring in schuilkamer in talkshow OP1 – 17 november

Tijdens zijn bezoek aan Oekraïne, moest minister Hoekstra plots schuilen voor raketinslagen in Kiev. In de talkshow [OP1 sprak](#) de minister over zijn bezoek aan het land en zei dat de situatie waarin hij zich een paar uur bevond voor de Oekraïners de 'bittere realiteit' is. Verder werd er gesproken over de raketinslag in NAVO-lidstaat Polen en hoe het destijds onduidelijk was door welke partij deze werd afgevuurd. Hierbij benadrukte minister Hoekstra het belang van onderzoek te achterhalen wat er precies was gebeurd.

De beelden van Wopke Hoekstra vanuit de schuilkamer in Kiev zijn veel gedeeld in de Nederlandse media. Het valt op dat Hoekstra zijn eigen schrik relativeert – hij trekt de vergelijking met Oekraïners die elke dag te maken krijgen met dreiging. Toen Hoekstra begon aan de terugreis volgde het nieuws dat er mogelijk Russische raketten in Polen waren neergekomen. Dat zorgde voor veel speculatie over verdere escalatie van de oorlog. Hoekstra benadrukt dat hij het verstandig vindt om eerste uit te zoeken wat er precies is gebeurd en geen voorbarige conclusies te trekken. Deze boodschap van de-escalatie en nuchter kijken naar wat er gebeurt, hebben we vaker gehoord van Hoekstra: bijvoorbeeld in standpunt over het niet steunen van een no fly zone boven Oekraïne.

9. Bronnenlijst en verantwoording

9.1. Primaire bronnen

- Landelijke dagbladen papier en online: De Volkskrant, NRC Handelsblad, Algemeen Dagblad, Trouw, De Telegraaf. (LN Newsdesk);
- Online gratis sites: RTLNieuws.nl, NOS.nl, NU.nl (LN Newsdesk)
- Landelijke dagbladen alleen papier: Financieele Dagblad, Nederlands Dagblad, Reformatorisch Dagblad (LN Newsdesk);
- Regionaal nieuws: Brabants Dagblad, Dagblad De Limburger, Dagblad van het Noorden, Eindhovens Dagblad, De Gelderlander, De Gooi- en Eemlander, AD/Haagsche Courant, Haarlems Dagblad, Leeuwarder Courant, Leidsch Dagblad, Noordhollands Dagblad, het Parool, Provinciale Zeeuwse Courant, AD/Rotterdams Dagblad, De Stentor, De Twentsche Courant Tubantia, AD/Utrechts Nieuwsblad (LN Newsdesk);
- ANP-berichten (LN Newsdesk)

9.2. Secundaire bronnen

De primaire bronnen zijn de bronnen die ook voor de vorige mediatrendanalyses van Buitenlandse Zaken zijn gebruikt. Normaliter zijn dit de bronnen waarover je in Newsdesk kunt beschikken als je langer dan drie maanden in de tijd terugzoekt. Maar Issuemakers beschikt over een uitdraai met de volledige berichtgeving over de eerste drie maanden van het jaar (niet gebonden aan de beperkingen van Newsdesk. Daarom zijn ook belangrijke, specifiekere media (zoals de weekbladen Elsevier/De Groene) onderdeel van deze analyse. **Belangrijk:** de uitdraai bevat alleen berichtgeving waarin het ministerie wordt genoemd, omdat daarvoor de zoekvraag eerder is aangezet. Voor die analyses hebben we dus een uitgebreidere bronnenlijst dan voor de (bottom-up) thema-analyses. Voor die laatste analyses gelden dus de primaire bronnen.

Om het berichtgevingsvolume over het ministerie van Buitenlandse Zaken te kunnen vergelijken met andere Nederlandse ministeries, zijn voor elk ministerie aparte zoekstrings gemaakt in Newsdesk. Hierbij zijn de zoekkaders gericht op de ministeries als overkoepelende organisaties en niet op de bijbehorende, individuele bewindspersonen. Aangezien het huidige kabinet is aangetreden op 10 januari 2022, start de zoekperiode op deze datum en als einddatum is 31 december 2022 aangehouden. Voor alle ministeries zijn dezelfde bronnen gescand.

9.3. Verantwoording

In deze mediatrendanalyse zijn zowel kwantitatieve als kwalitatieve analyses uitgevoerd. Qua methodiek is het hierbij belangrijk om te vermelden dat bij de kwantitatieve onderdelen alle zoekresultaten zijn meegenomen. Dit houdt in dat artikelen van diverse nieuwsmedia die tekstueel gezien (vrijwel) identiek zijn individueel zijn meegeteld. Voor kwantitatieve analyses is het namelijk belangrijk om het totale aantal nieuwsberichten te weten omdat dit iets zegt over het (potentiële) bereik ervan. Bij de kwalitatieve onderdelen van deze analyse, echter, is ervoor gekozen de artikelen te ontdebellen. Dit betekent dat de artikelen met (nagenoeg) dezelfde inhoud niet allemaal individueel zijn meegeteld in de resultaten, waardoor het totale berichtgevingsvolume kleiner is. Hiermee worden de resultaten overzichtelijker en kan de kwalitatieve analyse beter worden uitgevoerd.

De resultaten uit *figuur 7* presenteren de optelsom van zowel de berichten uit de kranten van de genoemde titels als de artikelen die zijn verschenen op de bijbehorende websites. De resultaten van de geprinte bronnen (kranten) en online bronnen (bijbehorende website) zijn dus geclusterd. Voor het Algemeen Dagblad zijn ook de regiotitels, waaronder het Rotterdams Dagblad en de Amersfoortse Courant, in het totale aantal artikelen meegerekend.

10. Bijlage

Door Buitenlandse Zaken is een aantal specifieke analyses opgevraagd. Het gaat om een overzicht van de belangrijkste gebeurtenissen per beleidsthema en een overzicht van subissues van de beleidsthema's. Omdat er veel overlap bestaat tussen deze overzichten en de rest van de analyse, is besloten deze lijsten naar de bijlage te verplaatsen.

10.1. Belangrijkste gebeurtenissen per beleidsthema

10.1.1. Internationale veiligheid

- **Begin Russische inval in Oekraïne**
Op 24 februari 2022 valt Rusland Oekraïne binnen. Nederland veroordeelde deze aanval ten scherpste en staat sindsdien in nauw contact met EU- en NAVO-partners. In dit verband wordt veel gesproken over mogelijke sancties tegen Rusland.
- **Traag op gang komen van sancties tegen Rusland**
Door een afwachtende houding en gebrekkige coördinatie zou de Nederlandse overheid ruim een maand hebben gewacht met de uitvoering van belangrijke sancties tegen Rusland. Binnen betrokken instanties was er frustratie over de trage manier waarop met name minister Hoekstra de uitvoering van de sancties oppakte.
- **NAVO-lidmaatschap Zweden en Finland**
Na de inval in Oekraïne steunde een groeiende meerderheid in Finland en Zweden de toetreding tot de NAVO. Op 18 mei 2022 dienden zij samen hun toetredingsaanvragen in. Minister Hoekstra van Buitenlandse Zaken sprak van een 'wezenlijke stap voor onze veiligheid'.
- **Werkbezoek Colombiaanse president Iván Duque**
De Colombiaanse president Iván Duque bracht een werkbezoek aan Nederland om te praten over de strijd tegen de georganiseerde (drugs)misdaad. De straatwaarde van de drugssmokkel via de Rotterdamse haven is namelijk erg groot. Colombia en Nederland werken aan een uitleveringsverdrag.

10.1.2. Europese Unie/Europese samenwerking

- **EU stuurt Oekraïne militaire hulp**
De Europese Unie besloot om Oekraïne wapens en munitie te sturen. Het was voor het eerst in haar geschiedenis dat de Unie dat deed. Alle EU-landen sloten verder hun luchtruim voor Russische vliegtuigen. De Europese ministers van Buitenlandse Zaken stonden met elkaar in contact over de bekrachtiging van de nieuwe maatregelen.
- **EU-kandidatuur Oekraïne**
Vlak na de Russische inval in februari 2022, diende Oekraïne een verzoek in voor het kandidaat-lidmaatschap van de Europese Unie. Samen met enkele andere EU-lidstaten heeft Nederland openlijk twijfels geuit over de versnelde kandidaatstelling, maar steunt het Nederlandse kabinet dit uiteindelijk wel.
- **Bezoek minister Hoekstra aan Finland en Baltische Staten**
Minister Hoekstra bracht begin maart een bliksembezoek aan Finland en de Baltische Staten. Dit bezoek stond in het teken van de oorlog in Oekraïne en hoe de landen samen hun vrijheid, manier van leven en gemeenschappelijke waarden kunnen beschermen. Finland, Estland, Letland en Litouwen spelen een cruciale rol in het waarborgen van de Europese veiligheid, omdat hun grenzen onderdeel zijn van de oostflank van de EU en de NAVO.
- **Meer militaire samenwerking EU**
Terwijl de Russische inval in Oekraïne voortduurde, kwamen de Europese ministers van Buitenlandse Zaken en Defensie bijeen in Brussel om hun handtekening te zetten onder het zogenoemde 'Strategisch Kompas'. In dat EU-document staat omschreven op welke manier Europa de komende vijf tot tien jaar zal samenwerken op defensiegebied. Voor Nederland blijft het NAVO-bondgenootschap het belangrijkste, maar Europa moet wel wat zelfredzamer worden.

10.1.3. Consulair/Nederlanders in het buitenland

- **Dilemma wel of niet evacueren Nederlands ambassadepersoneel in Kiev**
Tijdens de oplopende spanningen tussen Oekraïne en Rusland, worstelde het ministerie van Buitenlandse Zaken met de keuze voor het al dan niet evacueren van het Nederlandse ambassadepersoneel in Kiev. Het te vroeg terughalen van het personeel zou olie op het vuur kunnen gooien van het al zo ontvlambare conflict, maar tegelijkertijd stond ook de ervaring van het personeel in de Afghaanse hoofdstad Kaboel nog vers op het netvlies.
- **Trefpunt Lviv voor Nederlanders in Oekraïne**
Vanwege de veiligheidssituatie in Oekraïne, waren de werkzaamheden van de Nederlandse ambassade in het land verplaatst van Kiev naar Lviv. Sindsdien hebben volgens Buitenlandse Zaken bijna dertig Nederlanders zich bij het steunpunt in Lviv gemeld. Een deel van hen werd geholpen aan reisdocumenten. “Ook bood het steunpunt advies over doorreis naar Polen, eten, drinken, rust en een luisterend oor”, aldus het ministerie.
- **Nederlandse ambassade van Oekraïne naar Poolse grens**
Eind februari 2022 besloot minister Hoekstra om de Nederlandse ambassade in Oekraïne per direct naar Polen te verplaatsen. De ambassadeur en zijn team zetten hun werkzaamheden voort in Jaroslaw, aan de Poolse kant van de grens met Oekraïne.
- **Nederlander gewond na Russische raketaanval op militaire basis in Oekraïne**
Bij de Russische raketaanvallen zondag op de militaire basis Yavoriv is een Nederlander dusdanig gewond geraakt dat hij is overgebracht naar het ziekenhuis in Lviv. Volgens minister Hoekstra geldt voor Nederlanders een negatief reisadvies naar Oekraïne en hij juicht dan ook niet toe dat vrijwilligers er gaan vechten.
- **Nederlander in Syrië overleden na jarenlange marteling in gevangenis**
Een Nederlander is doodgemarteld door het regime van de Syrische president Bashar al-Assad. De uit Arnhem afkomstige man raakte in mei 2013 vermist in Libanon. Een jaar later dook hij op in een Syrische cel. Het Assad-regime verdacht hem onder andere van spionage en contact met terroristen. Nederland heeft sinds 2012 geen diplomatieke banden met het Assad-regime en zou geen gebruik hebben gemaakt van de optie om de Arnhemmer te helpen via de Roemeense ambassade in Damascus.
- **Nederlandse jongen (14) vermist bij duiktrip Maleisië**
Een 14-jarige Nederlandse jongen werd samen met drie anderen vermist nadat hij was gaan duiken voor de kust in het zuidoosten van Maleisië. Het Nederlandse ministerie van Buitenlandse Zaken in Den Haag kon destijds nog niet bevestigen dat er een Nederlander werd vermist, maar gaf aan het te gaan uitzoeken.
- **Reisadvies voor heel Iran op rood**
Minister Hoekstra kondigde aan dat het reisadvies voor Iran volledig op rood gaat. “Voor Nederlanders die daar zijn, is het advies het land te verlaten” meldde hij. Gewelddadig politieoptreden in het land tegen protesten tegen vrouwenrechten en politiegeweld zijn de directe aanleiding voor dit besluit.

10.1.4. Mensenrechten/vrijheid/internationaal recht

- **Kabinet gaat WK (nog) niet boycotten: eerst dialoog over mensenrechten, D66 en CU willen koning niet zien in Qatar**
Het kabinet gaat het WK in Qatar voornamelijk niet boycotten. Minister Hoekstra zei na de ministerraad dat ‘het gesprek met Qatar’ over betere leef- en arbeidsomstandigheden direct zou stoppen als Nederland tot een boycot zou overgaan. Formeel, zei Hoekstra, kan het kabinet in het najaar alsnog tot een boycot besluiten. Coalitiepartijen D66 en de ChristenUnie willen niet dat de koning afreist naar het WK voetbal in Qatar. In plaats daarvan zou minister Hoekstra moeten gaan, samen met de Nederlandse mensenrechtenambassadeur. Minister Hoekstra zelf wilde tijdens een debat hierover niet ingaan op de invulling van een eventuele delegatie en gaf aan dat dit op een later moment volgt.

- **Oekraïne wil Rusland voor Internationaal Gerechtshof**
Oekraïne wil dat het Internationaal Gerechtshof in Den Haag zich over de Russische invasie in het land buigt. Minister Hoekstra reageerde dat er al bewijs wordt verzameld van oorlogsmisdaden in Oekraïne en dat hij bij de Verenigde Naties zal aandringen op een onderzoekscommissie die dit moet gaan doen.
- **Buitenlandse Zaken wil feministisch buitenlandbeleid voeren**
Onder meer het Reformatorisch Dagblad maakt melding van gezamenlijke plannen van Hoekstra en Schreinemacher om dit beleid te voeren, in navolging van o.a. Zweden en Frankrijk.
- **Mediabericht oud-medewerker Buitenlandse Zaken: ‘zeg dan eerlijk: de relatie met Israël gaat boven mensenrechten’**
Een voormalig ambtenaar van Buitenlandse Zaken deelde na haar vertrek een kritisch bericht over hoe Nederland de ogen zou sluiten voor mensenrechtenschendingen in Israël. De oud-medewerker doelt op de afwezigheid van ‘echte politieke druk’ vanuit Nederland om de tweestatenoplossing met de Palestijnse en Israëlische autoriteiten mogelijk te maken.

10.1.5. *Ontwikkelingssamenwerking inclusief internationaal klimaatbeleid*

- **Discussie over verdeling ontwikkelingsgeld in nieuwe BHOS-strategie**
Binnen het ministerie van Buitenlandse Zaken is verzet tegen een plan van minister Schreinemacher om Nederlandse bedrijven te laten verdienen aan het budget voor ontwikkelingslanden. Zij wil ‘gebonden hulp’ invoeren, waardoor landen verplicht worden om spullen of diensten te kopen bij Nederlandse bedrijven.
- **7,5 miljoen euro voor berging Jemenitische olietanker**
Het ministerie van BHOS heeft op een donorconferentie van de Verenigde Naties toegezegd geld te besteden aan de beging van de FSO Safer, een roestende olietanker met aan boord meer dan een miljoen vaten olie. De olietanker kan elk moment lekken, wat weer kan leiden tot enorme schade voor mens en milieu.
- **Nederland blijft Oekraïne steunen bij wederopbouw**
Minister Hoekstra heeft de Oekraïense president Zelenski laten weten dat Nederland het getroffen land zal steun wanneer de wederopbouw aanbreekt.

10.1.6. *Internationale handel en welvaart*

- **Terugblik Rutte op coalitieonderhandelingen in Brussel**
Het nieuwe coalitieakkoord wordt omschreven als opvallend pro-Europees vergeleken met eerdere kabinetten-Rutte. Gewezen wordt op de verschoven focus naar open strategische autonomie om welvaart en werkgelegenheid te verschaffen.
- **Nederland bevriest 6 miljoen aan Russisch geld**
Als gevolg van de economische sancties tegen Rusland is 6 miljoen euro bevroren. Hier werd kritisch naar gekeken. Andere West-Europese landen bevroren sneller grotere bedragen. Via ministers Kaag en Hoekstra werd uitgelegd dat het bedrag nog zal oplopen en werden achterliggende redenen gegeven waarom Nederland achter leek te lopen.
- **Oorlog in Oekraïne kan Nederlandse economie 2 procent kosten**
De Rabobank becijferde wat de oorlog in Oekraïne kan kosten voor Nederland, gemiddeld 1000 euro per Nederlander. Gewezen wordt op de toenemende prijzen op de wereldenergiemarkt en de verhoging van de graanprijzen. Minister Hoekstra liet weten dat in Europees verband gekeken moet worden hoe de getroffen lidstaten en ondernemers gesteund kunnen worden.
- **Oproep aan Nederland om kandidaat-lidmaatschap EU te steunen**

De Oekraïense minister van Buitenlandse Zaken, Dmytro Koeleba heeft in het NRC een oproep gedaan aan Nederland om het land de EU-kandidatuur te verlenen. Hierbij wijst hij o.a. op de toegenomen solidariteit voor het Oekraïense volk in Nederland, verschillende hervormingen die in het land zijn doorgevoerd en de win-winsituatie die voor beide partijen zal ontstaan.

10.2. Overzicht belangrijkste subissues per thema

Internationale veiligheid

- Economische sancties
- Defensie (nationaal, EU-verband, NAVO)
- Inlichtingen- en Veiligheidsdienst
- Cyberaanvallen
- Terrorisme
- Militaire (vredes)missies

Europese Unie/Europese samenwerking

- Uitbreiding aantal lidstaten (kandidaatstelling Oekraïne)
- Migratie(beleid)
- Verdediging rechtsstaat
- Europese Green Deal
- Interne markt

Consulair/Nederlanders in het buitenland

- Reisadviezen
- Reisdocumenten
- Ongevallen, vermissing en overlijden
- Repatriëring

Mensenrechten/vrijheid/internationaal recht

- Vrouwenrechten
- Oorlogsmisdaden
- Verdediging rechtsstaat
- Moderne slavernij
- Vrijheid van meningsuiting

Ontwikkelingssamenwerking inclusief internationaal klimaatbeleid

- Europese Green Deal
- Humanitaire hulp ontwikkelingsgebieden
- Duurzame landbouw
- Armoedebestrijding

Internationale handel en welvaart

- Handelsverdragen, o.a. CETA en WTO
- Handelsbelemmeringen
- Brexit
- Startups